

Franklin D. Roosevelt

ספר שלישי: יוסף במצרים

פרשה ראשונה: הירידה

על שתיקת המתים

„אנה תוליכוני?“ שאל יוסף את קדמה, — הוא אחד מבני הזקן, — כשהחלו לנטות אוהליהם לרגלי רוכסי ה„כרמל“, בארץ־הגבעות הנמוכה, שנוגה הירח האיר אותה, למען ילוננו שם.

קדמה נתן בו עיניו, התבונן בו מלמעלה למטה.

„טוב טעמך“, אמר, והניד ראשו — לאות, שלא ל„טוב“ התכוון, אלא למידות רבות אחרות, כגון „בסכל“, „חצוף“ ו„מוזר“. „לאן אנו מוליכים אותך? האם אנחנו מוליכים אותך? אותך אין אנו מוליכים כלל! על־פי המקרה אתה נמצא עמנו, יען־אשר קנה אותך אבינו מידי האדנים הקשים ההם, ונוסע אתה עמנו אל כלא־אשר ניסע אנחנו. הלואת ייאמר, מוליכים?“

„לא? אם־כן, יהי כדבר־יך: לא“, אמר יוסף. „חפצתי רק לשאול: אנה

יוליכני אלוהים בעת אשר נוסע אני עמכם?“

„נער מגוחך אתה, ואין לך תקנה“, השיב הבחור המעוֹנֵי, „והרגל הוא בך — להעמיד את עצמך בתוך העניינים, בטבור, עד שאין אדם יודע, היתפלא עליך, או אם ירגו. הסבור אתה, הוי, הסַכֵּת! שכל תכלית נסיעתנו אינה אלא זה, שאתה תגיע למקום מן המקומות, למקום שאלוהיך רוצים שתגיע?“

„לא עלה על דעתי“, השיב יוסף. „הן יודע אנוכי, כי אתם, אדוניים שלי,

למען ענייניכם וברצונכם אתם נוסעים, למען תכליתכם, ומגמת פניכם כמחוז חפצכם, וחלילה לי לפגוע בהדרת־כב דכם ואדנותכם על־ידי שאלתי זו. אך הנה טבורים רבים בעולם, טבור טבור לכל יצור, ומסביב לכל אחד ואחד משתרע העולם, בחוגו המיוחד. הנה, ניצב אתה רק במרחק חצי אמה ממני, אבל חוג־העולם מקיף אותך סביב, ולא אני טבור, כי־אם אתה. אולם אני, עומד אני בטבור עולמי. על־כן נכונים הם שני אופני הדיבור, והכול כפי מקור הדיבור, אם בי הוא, אם בך. אכן חוגיני לא רחוקים הם זה מזה עד לבלתי נגוע זה בזה, כי אלוהים העמיק וקירב אותם, זה בתוך זה, ושילב אותם כה, למען תוכלו אתם, הישמעאליים, לנסוע בני־חורין כחפצכם ועל־פי דעתכם בלבד אל כל אשר תרצו, ועקב השילוב הנכם משמשים אמצעי וכלי־שרת להביא גם אותי אל מטרתני. על־כן שאלתי, אנה אתם מוליכים אותי.“

„כן, כן“, אמר קדמה, והוא עודנו מתבונן בו, משיט מבטו מקודקדו עד

רגליו, ומסב את פניו מעל היתד שביקש לתקוע באדמה. „מיני דברים כאלה

אתה ממציא לך ולשונך זריזה כנמיה. אלך ואגיד לזקן, לאבני, איך אתה, זרע־כלבים, מעיז פנים ובזדא מלבבך סברות ותוחב את חוטמך בחוכמה כעין זו. שחוגי־העולם נמצא לך לנפשך בלבד, ואנחנו מיועדים להיות לך למורי־דרך. הישמר ושמור נפשך, כי אגלה אוזנו.”

„כן תעשה”, ענה יוסף. „דבר זה לא יוכל להזיק, ואז יהיה אביך זהיר בדעתו, לבל ימכרני בלא מחיר, ולא יתנני בידי כל מי שנקרה לו בדרך, באם אומר הוא לעשות בי מסחר.”

„האם להרבות להג אנו עומדים פה”, שאל קדמה, „או למתוח יריעה לאוהל נשלחנו?”

הוא ציווה את יוסף שיעמוד ויעזור לו. אך תוך כדי כך הוסיף ואמר: „מפריז אתה עלי בשאלתך, אם חפצת לדעת מפי, לאן אנו נוסעים. לא הייתי ממאן לגלות לך את דרכנו, לוא ידעתיה. אולם, הדבר תלוי בזקן, באבני, כי הכול שמור בלבבו וכל הדברים נעשים כשכלו, ואנחנו רואים את רצונו לאחר מעשה. דבר אחד ברור, שמתנהלים אנו כפי שיעצו לנו אדוניך הקשים, הרועים, ונסוע לא ניסע אל פנים הארץ, על גפי פרשת־הימים, כי־אם אל עבר הים פנינו מועדות ואל מישור החוף, ושם ניסע ונרד יום אחר יום עד בואנו אל ארץ הפלשתיים, אל עריהם של יורדי הים למרכולתם ואל טירות שודדי הים. אפשר תימכר אי־שם במקומות ההם להיותך אוחד־במשוט.”

„זאת לא חפצתי”, אמר יוסף.

„איך עליך לחפוז דבר. הכול הולך אחרי ראשו של הזקן, תמיד כפי שיקול דעתו; ולאן מוליכה דרכנו בסוף המסע, ייתכן וגם הוא אינו יודע עדיין. אולם רצונו הוא שאנחנו נחשוב, כי יודע הוא אחרית מראשית בדיקדוקי דיקדוקים, ולכן אנו מעמידים פנים כחפצו — אַפֶּר, מיבשם, קידר ואנוכי... כל־זאת אני מספר לך, יען־אשר נוטים אנחנו פה יחדיו יריעה לאוהל; שאם לא־כן, אין עמי כל סיבה לספר לך דבר. חפץ הייתי שלא ימהר הזקן להחליף אותך בתולעת־השני ובשמן־ארוים, כי־אם אתנו תישאר עוד זמן מועט וכברת דרך למען אוכל לשמוע מפיך עוד משהו על חוגי־העולם של בני־האדם ועל שילובם.”

„בכל עת הנני מוכן”, ענה יוסף, „אתם אדוניי, קניתם אותי במחיר עשרים כסף, אותי ואת שנינותי ואת לשוני, אלה מוכנים לפקדנתכם, ויכול אני להוסיף עוד על פרשת חוג־עולמו של היחיד כמה עניינים ממסכת פלאי־המספר הבלתי־תואמים, מספרי האלוהים, שמוכרת האדם לתקנם, ועוד על המטוטלת, על תקופת השנה אשר לכוכב אברק וחדושי החיים..”

„אבל לא עתה”, אמר קדמה. „בכל־אופן מוכרחים להקים עכשיו את האוהל, כי הזקן, הוא אבני, עייף ויגע, וכן גם אנוכי. חושש אני שלא אוכל לעקוב היום אחרי זריזות לשונך. האם אתה חש עוד שום מחוש בגלל הרעב, והאם כואבים עוד אברייך במקום שהיו אסורים בעבותות?”

„כמעט ולא מאומה”, השיב יוסף. „הן רק שלושה ימים היה הזמן אשר עשיתי בעומק הבור, והשמן, בו הורשיתי לסוך את בשרי, היטיב עם אבריי.

חלים הנני, ואין שום דבר ממעיט את טיב עבדכם ואת כוח עבודת־לשרת.״
באמת ניתנה לו ההזדמנות, להיטהר ולסֹך את בשרו בשמן; הוא קיבל איזור מאת אדוניו, ולכיסוי בשרו גם אדרת־ברדס לבנה ומקומטה שכמותה לבש הנער, נוהג הגמלים באפסר; והמליצה „כמי שנולד מחדש״ אולי מעולם לא היתה יאה לשום ילוד־אשה למן בריאת־העולם ועד היום ההוא כפי שהתאימה לו — כי כלום לא נולד יוסף באמת מחדש? חתך עמוק היה כאן, כמוהו כהתהום, שהפריד בין ההווה ובין עברו, הלא הוא הקבר. מאחר שגווע בעלומיו, חזרו והתאושו כוחות־החיים שבו מעבר לקבר, בקלות ובמהירות, אך דבר זה לא מנע ממנו את היכולת להבחין בחריפות יתירה בין קיומו הנוכחי ובין קיומו הקודם, שהסתיים בבור, — עד בלתי ראות את עצמו עוד כיוסף הישן; כי אדם חדש היה בעיני עצמו. באם היות אדם בבחינת „גיוע ומת“, פירושו: להיות קשור לבלִי־הינתק אל מצב, שאינו מרשה רמיזה אחורנית וכל ברכת־שלום וכל שמץ חידוש יחסים עם החיים כפי שהיו עד עתה; אם פירושו הוא: להיאלם דומיה ולהיעלם מפני החיים כפי שהיו עד־עתה בלא רשות ובלא אפשרות סבירה לשבור את חותם השתיקה על־ידי אות כל־שהוא — כִּי־אז היה יוסף מת, והשמן שניתן לו לסוך בו את בשרו ולהיטהר מאבק עפר־הבור, לא היה אלא כשמן שנוהגים לתתו למתים יורדי־בור, שימשחו את גופם בו בעולם האחר.

בחינה זו חשובה בעינינו עד מאד, הואיל הדומה לנו כי מן־הדין הוא להסיר כבר עכשיו טענה אחת, כיום ומכּן ולהבא, מעל יוסף, טענה שהושמעה כנגדו לעיתים קרובות תוך כדי בחינת קורותיו, לאמור, שאלה, שלכאורה היא תוכחת: מדוע לא נתן את דעתו מיד (לאחר שנמלט מן הבור) על יעקוב האומלל, ומדוע לא שאף בכל כוחו להמציא לו בשורה ולהודיעו כי חי הנהו. הן ההזדמנות ניתנה לו ודאי מיד או עד מהרה, ולא עוד, אלא בהמשך הזמן נעשתה האפשרות להמציא בשורת־אמת לאביו המוטעה — קלה ונוחה יותר ויותר; ומעשה בלתי־נחפז עד לזרא הוא, שהבן נמנע מתת דעתו על כך.

תוכחה זו מחליפה את הדבר האפשרי מן הבחינה החיצונית בדבר אשר ייתכן לעשותו מן הבחינה הפנימית, והיא מסיחה את הדעת מאותם שלושת ימי אפילה, שקדמו לתחייתו של יוסף. הללו אילצוהו להגיע, במכאובים נוקבים, אל הכרת חטא־המוות הדבק בכל חייו כפי שהתנהלו עד הנה, אילצוהו לנתר על החיים ההם, הורוהו לענות אמן אחרי בטחונם של אחיו במותו; והחלטתו וכוונתו שלא להכזיבם התחזקו בו על־אחת־כמה מאחר שלא ניעורו בו בדרך חירות, כִּי־אם בלי רצונו ובאורח הכרח־הגיוני כגון שתיקתו של מת. הנפטר אינו שותק כנגד הנאהבים־עליו מחמת חדלון־האהבה, אלא מאונס; אכן, לא באורח אכזרי שתק יוסף כנגד אביו. ולא זו, אף זו: קשה היתה עליו שתיקה זו, וככל שארכה כן הכבידה עליו, כמסתבר — ולא היתה קלה יותר מן האדמה המוטלת על המת, לכסות עליו. בחמלתו על הזקן, שאהבו יותר מנפשו, כפי שידוע היה לו יפה, ואשר גם הוא אהבו אהבת־הכרת־טובה טבעית, ויחד עמו גרם לירידתו אל הבור, — בחמלתו עליו הוכרח לעמוד בניסיון קשה, וחמלתו היתה עלולה

להביאו על־נקלה למעשים המנוגדים לשכל־הישר. אולם ההשתתפות בצערו של אדם הסובל בגלל גורלנו המר, היא הרגשה מיוחדת במינה, נוקשה וקרה הרבה יותר מן ההשתתפות בצערו של אדם על צרת זולתנו. יוסף התנסה בניסיון איום ולמד לקח אכזרי וזה הקל מעליו את מצוקת החמלה על אביו, ויתר על־כן, עקב ידיעת האחריות המשותפת נראה לו אסונו של אביו כמצב שיש בו מידה מסוימת של דרך־הטבע. חבלי־המוות מנעו אותו מלהזים את עדות הדמים, שכבר הגיעה אל אביו בלי ספק. אולם, בה בשעה השפיעה עליו העובדה, שיעקוב אנוס היה לקבל את דם הבהמה כדם בנו, בלי עירעור; והיא שעשתה בו גופא רושם חוזר וביטלה למעשה את ההבדל שבין „זהו דמי“ לבין „זהו סמל דמי“. בעיני יעקוב חשוב היה יוסף כמת; ומאחר שיעקוב חשב כך בלי שיהיה מקום לסתור את מחשבתו — נשאלת השאלה: האם היה יוסף מת, או לא?

אכן, הוא מת. והראייה — ראייה מכריעה: שאנוס הוא להיאלם דום לגבי אביו. ממלכת־הרפאים סוגרת בעדו — או, נכון יותר: עתידה היא לסגור בעדו; ועד מהרה נודע לו, כי נמצא הוא בדרך אליה וכי המדנינים הללו, קוניו, מוליכים אותו שמה.

אל האדון!

„אל האדון עליך לגשת“, אמר ליוסף באחד הערבים עבד אחד מעבדי המדנינים ושמו בעל־מוהר — כמה ימים עברו עליהם כבר אז במהלכם דרומה מן ה־ה־הכרמל, בחוף הים הפתוח, ויוסף היה עסוק אותה שעה באפיית מצות על אבנים מלופנות באש. כי הגיד לאדוניו, שזריו הוא עד־מאוד במלאכה זו, ואף־על־פי שמעולם לא ניסה לאפות, יען־אשר מעולם לא נדרש לעשות כן, בכל־זאת הצליח הדבר בידו בעזרת־השם. עם שקיעת החמה נטו אוהליהם לשם לינת־לילה לרגלי גבעות־החול המכוסות עשבי־לוף לא־רך הַבְּתָה שליוותה את מסעם כמה ימים באורח חד־גווני בצד פנים־הארץ. החוף השתרע בגון סגול. הים ההולך ונבלע בחולות בשאון־משיח, שלח גלים רדודים וארוכים אל פאת־זהרוריו הלחה, המוזהבת־אדמדמת משיירי ארגמנה של תפארת־היקוד שהכוכב השוקע פרשה על הארץ. מסביב ליתד־אפסרם רבצו הגמלים. לא הרחק מן החוף, דרומה משם, נראתה סירת־משא מגושמת, כטעונה עצי־בניין, ורק שני אנשי־הגה נמצאו עליה, והיא נגררת על־ידי ספינת־מפרשים ומשוטים, בעלת תורן קצר וגף־מפרש ארוך, עם חבלים מפותלים לרוב וראש־חיה על החרטום המזדקר מתוך המיים למרחוק. „אל האדון“, חזר ואמר העבד נושא־המשא. „הוא קורא לך בפי. יושב על המחצלת באוהל, ואומר, שתיגש אליו. עברתי לפני אוהלו, אז קרא לי בשמי, בעל־מוהר, ואמר: שלח אלי את מקנת־כספי החדש, את הענוש, את בן־האגמון, את הספת' שהועלה מן הבאר, כי רצוני לשאול ולחקור אותו.“

אה, חשב יוסף, קדמה סיפר לו על חוגי־העולם, וזה טוב מאוד. „כן“, אמר,

„כך הביע את רצונו, מאחר שלא יכול לברר לך, בעל־מוהר, באופן אחר את אשר
 היה בדעתו. אנוס הוא לדבר אתך, חביבי, כפי שתבין חפצו.“
 „אמנם“, השיב הלז, „וכי איך יאמר את הדבר, אם לא כך? רצונו לראות
 אותי, כה יאמר: „שלח אלי את בעל־מוהר! כי זה שמי. אבל בך יקשה הדבר,
 שהרי אינך, אלא נער־שרקוקי.“
 „תמיד הוא מבקש לראותך“, אמר יוסף, „אף־על־פי שמוכה־גרוב אתה מעט
 בראשך? טוב, יכול אתה ללכת אודך על הבשורה.“
 „מה עלה על דעתך!“ קרא בעל־מוהר. „עליך לבוא עמי מיד, כדי שאביאך
 אליו, ואם אינך בא, רע ומר לי.“
 „הן מוכרח אני לכלות את אפיית המצה, בטרם אלך. ברצוני להביאה אליו,
 למען יטעם האדון את מאפה־ידי המשובח. השקט איפוא וזכה!“
 תוך כדי קריאותיו המפצירות של העבד גמר את אפיית הפת, אחרי־כך
 קם משבתו על עקביו, ואמר: „אלך.“
 בעל־מוהר ליווה אותו אל הזקן, שיושב היה, שקוע בהרהוריו, בפתחו הנמוך
 של אוהל־מסעו, על־גבי המחצלת. „השומע, סר למשמעת“, אמר יוסף ובירך את
 אדוניו. הזקן, משקיף אל אודם־הדימדומים השוקע, הינון, והיטה אחת מידי
 הנחות לצדדיה, רמו לבעל־מוהר, שיפור את רגליו.
 „שומע אני“, אמר, „כי כה תאמר, שטבור העולם אתה.“
 יוסף נידנד את ראשו בבת־שחוק.
 „מה הדבר שמתכוונים לו“, ענה ואמר, „ומה שאמרתי בהיסח־הדעת,
 תוך־כדי שיחה, שכבר מיהרו להביאו הולכי־רכיל באוזני אדוני באורח כה מס־לף?
 הבה ואהרהר. כן, יודע אני, אמור אמרתי, שמרכזים רבים יש לו לעולם, רבים
 כמספר בני־האדם האומרים, אני על־פני האדמה, מרכז מרכז לאיש.“
 „הוא הדבר ואין הבדל“, אמר הזקן. „אם־כן, אמת הוא, שדבר־שליסכלות
 כזה ביטאת בפיו. מעולם לא שמעתי כעין זה בכל המקומות שס בבתי בדרכי,
 ויפה אני רואה, שבעל לשון־גידופות אתה ובחור זדוני, ככל אשר הגידו לי אדוניך
 הקודמים. אנה אנו באים, אם כל נער נעור וריק מקרב ערב־רב ההמון יראה
 את עצמו כטבור העולם בכל מקום בואו וצאתו, ומה אנו עושים במרכזים כה
 מרובים? בעת היותך טמון בתוך הבור, שאליו השליכוך, כפי שרואה אני, בצדק
 ובמשפט כדן, האם היה גם הבור ההוא אמצעו המקודש של העולם?“
 „אלוהים קידש איתו“, השיב יוסף, „באשר נתן בו את עינו לטובה ולא
 נתנני להישחת שם, כי־אם אתכם הוליך בדרך ההיא, שתצילוני.“
 „כך־שֶׁ־?“ שאל הסוחר. „או למען־שֶׁ־?“
 „כך־שֶׁ־ ולמען־שֶׁ־“, ענה יוסף. „שניהם, וככל־אשר יחפוץ איש ואיש.“
 „פטפטן אתה עד היום נראה הדבר על־כל־פנים מוטל בספק, האם בבל
 היא אמצע העולם, בבל והמגדל בתוכה, או אם העיר אַבּוּט על־יאור־חֶעֱפִי במקום
 שנקבר ראשונו של המערב. אתה מסבך את השאלה. למי מן האלים אתה עובד?“
 „לאלוהים האדון.“

„הה, כן, לאֲדוֹף, וסופד אתה לשמש בשקיעתה. דבר זה יפה בעיני. זהו לפחות דיבור המתיישב על הלב, ומטב לדבר כך מלומר, מרכז אני, משל כמי שיצא מדעתו. מה הדבר הזה שאתה מחזיק בידך?“

„זוהי מצה שאפיתי לאדוני. מומחה אני באפיית מצות במידה יוצאת מן־הכלל.“

„במידה יוצאת־מן־הכלל? הרָאָה איפוא.“

והזקן לקח מידו את פרי מאפהו, הפך אותו והפך, ונגס ממנו מעט בשיניו הטוחנות, כי חותכות לא היו עוד בפיו. המצה היתה טובה כפי שיכלה להיות ולא יותר; אבל הזקן שפט ואמר:

„היא טובה מאד. אינני רוצה לומר, במידה יוצאת־מן־הכלל, הואיל ואתה כבר אמרת כן. היה עליך לחכות למשפט; אך אמנם טובה היא ואפילו משובחת“, הוסיף ואמר כשהמשיך ללעוס. „אני מצווה אותך לאפות לעיתים קרובות.“

„כדבר־ך ייעשה.“

„האם אמת הדבר או לא, שיודע אתה לכתוב, ולרשום רשימתם של מיני הסחורות?“

„כשחֹק הוא בעיניי“, ענה יוסף. „יודע אני כתב־אנוש ומכתב־אלוהים, בחרט ובקנה, הכול כרצונך.“

„מי הורה אותך?“

„אשר על הבית. עבד חכם.“

„כמה פעמים נמצא שבעה בשבעים־ושבעה? אם לא פעמיים?“

„פעמיים, רק לפי הכתב. אבל לפי טעמו אנוס אני לקחת את השבעה פעם אחת ואחרי־כן פעמיים ואחרי־כן שמונה פעמים, למען אקבל שבעים־ושבעה, כי שבעה ועוד ארבעה־עשר ועוד חמישים־ושישה יתנו את הסכום. והנה — אחת, שניים ושמונה ביחד הם אחד־עשר, ובכן: אחת־עשרה פעמים נמצא השבעה בשבעים־ושבעה.“

„כה מהר אתה מוצא את המספר הנעלם?“

„או מהר, או כלל לא.“

„נראה שידעת אותו על־פי הניסיון. אולם, אם נניח שיש לי אדמת־ניר, ששטחה גדול פי־שלושה משדה שכני דגן־תקלא, אך זה יקנה לו עוד צמד־שדה נוסף על אדמתו, ועתה תהיה אדמתי גדולה בשטחה רק פי שניים משדהו: כמה צמד־שדה יש לנו?“

„יחדיו?“ שאל יוסף והיה מחשב...

„לא, כי־אם לכל אחד ואחד.“

„היש לך שכן ושמו דגן־תקלא?“

„בשם זה אני רק מכנה את בעלי השדה הסמוך לשדי, בשאלתי.“

„רואה אני ומבין. דגן־תקלא — זהו אדם, מסתבר, מפלשת, אם אדון על־פי שמו, איש מארץ הפלשתים, היא הארץ שאליה אנו נוסעים ויורדים לפי עצתך הנבונה. הוא איננו נמצא כלל, אבל שמו דגן־תקלא והוא עובד בשוכע־רצון

את חלקת־שדהו הקטנה, אשר שטחה שלושה צמד־בקר, ואינו יכול להתקנא באדוני ועל ששת צמדי שדהו, מאחר שעלה בידו להרבות את שני צמדי השדה ולהגדילם עד שלושה, ועוד, מאחר שאין הוא בנמצא וגם חלקות השדה אינן נמצאות, אותן חלקות אשר יחדיו הם תשעה צמדי־שדה, זהו הדבר המבדח במעשה. כי רק אדוני הוא הנמצא, הוא וראשו ההוגה.”

הזקן מיצמץ בעיניו, מהסס, שכן לא נתן את דעתו מיד על פתרונו של יוסף, ולא ראה, שהלזו כבר פתר את החידה.

„ובכן?” שאל... „הה, כן, כך! כבר הגדת, ואני לא שמתי לבי לדבר, שעירבבת אותו בתוך דברייך ומפטפט היית פיטפוטיך וכיסית על הפיתרון עד שלא שמעתינו כמעט. נכון: שישה, שניים, שלושה, הם המספרים המבוקשים. הם היו נעלמים ומכוסים — איך הוצאת אותם כה מהר תוך־כדי פיטפ. טיך?” „יש רק לכוון את מבט העין הסוקרת אל הנעלם, יפה יפה, ואז נושרים הלבושים והוא מתגלה וייוודע.”

„לצחוק אני מוכרח”, אמר הזקן, „יען־אשר כך מיוזגת את הפיתרון תוך־כדי דברים, וכמו לא נחשב בעיניך בעת שהשמעת אותו. אנוס אני לצחוק בכל לבבי.” ואכן, צוחק היה בפיו חדל־השיניים, ראשו מוטה אל כתפו, שהיה מטלטלו וטילטולו מלווה את הצחוק. אחר־כך חזר ונעשה רציני, מיצמץ, ועיניו עדיין לחלחות. „ועתה שמעני, הסכת?”, אמר, „ועני הפעם ביושר־לב והגד לי דבר־אמת לאמיתו: האם עבד אתה אל־נכון, בן־בלי־שם וממזר זרע־כלבים מצוערי־העבדים הנקלים ביותר, שנענש בעונש קשה בגלל ריבוי מעשי שחיתות ופגיעה במידות הטובות, כשם שאמרו לי אותם אנשים רועים?” יוסף ציעף את עיניו וצימצם כדרכו את שפתותיו, כשפתו התחתונה מובלטת קמעה.

„אתה אדוני”, אמר, „שאלתני על דברים הנעלמים, למען תבחון אותי, ולא הגדת לי את הפיתרון ולא צירפת את התשובה אל השאלה, שאם כה תעשה, אין זאת בחינה. ועתה, משבוהן אותך האלוהים ומעמיד אותך נוכח הנעלם — מבקש אתה לקבל מיד את פתרונו, ויענה השואל תחת הנשאל? וכן לא ייעשה בעולם. האם לא אתה העלית אותי מן הבור, שם הייתי מצוי, מזוהם כאחד מבני־הצאן המזדהם בצואתו? איזה מין זרע־כלבים אני עלול איפוא להיות, ומה רבה שחיתות מידותי! אני העברתי הנה והלום בתוך ראשי את הכפול ואת המשולש ושקלתי את היחסים, למען אמצא את הפיתרון. חשב גם־אתה, אם יש את נפשך, חשב לכאן ולכאן בין העונש, החטא והשפלות, ובטח תמצא תמיד את השלישי על־פי השניים.”

„שאלתי שלי היתה מתואמת ונשאה בקרבה את הפיתרון. המספרים נקיים הם ומכוונים. אך מי יבטיחני שיהיו גם החיים עולים כמוהם, ושלא יהיה הדבר הידוע משגה ומעלים מעיני את הבלתי־ידוע? טעמים רבים סותרים פה את התאמת היחסים.”

„אִם־כן, יש להביא גם זאת בחשבון. אִם־אמנם אין החיים עולים כדרך

המספרים, הן לעומת־זאת עומדים הם לפניך עד שתוכל לראותם כמו עיניך.

„מאין לך אבן הסגולה שבאצבעך?”

„אולי גנב אותה זרע־הכלבים”, ניחש יוסף.

„אולי. — הן עליך לדעת מאין הגיעה לידך.”

„מאז ומעולם היא נמצאת בידי ולא אדע זמן בלי שתהיה זאת בידי.”

„אם־כן, ההבאת אותה מקרב האגמון ומתוך הביצה, מקום הורתך־ולידתך

הממזרית? שהרי בן־ביצות אתה וקוטל־קנים באגם?”

„בן הבאר אנוכי, שממנה העלה אותי אדוני וגידלני בחלב.”

„האם לא היתה לך אָם לבד הבאר ההיא?”

„כן”, אמר יוסף. „ידעתי אָם מתוקה יותר. לחייה היתה נודפת ריח נוח

כעלה־כותרת הָורד.”

„הנה, והאם לא כינתה אותך בשם?”

„אבד ממני השם, אדוני, יען־אשר איבדתי את חיי. אסור לי לדעת את שמי

כפי שאסור לי לדעת את חיי אשר נהדפו אל עומק הבור.”

„אמור לי את עוֹנֶךָ, שהוריד את חייך אל תוך הבור.”

„עוֹן פלילי היה זה”, ענה יוסף, „ושמו אימון. אימון אשר פלילי, ומסה

עיוורת; זה שמו. שכן מעשה עיוורון הוא, אשר מוות בו, לתת אימון בבני־האדם

למעלה מכוחם ולנסות אותם במסה, אשר אינם אובים ואינם יכולים לשמוע:

בגלל אהבה כזו ונתינת־כבוד כזו תישפך מרירתם והם נעשים כחיות טורפות.

אסון ממיט על עצמו מי שאינו יודע או אינו רוצה לדעת זאת. אך אני לא

ידעתי, או שזריתי לרוח מחשבותי, ולא שמתי יד לפה וסיפרתי את חלומותי.

למען ישתוממו וישתאו עלי. אפס, כך־שֵׁי־הַלמען־שֵׁי־ — שונים הם לפעמים,

ואינם עולים תמיד בד בבד. הַלמען־שֵׁי־הַ לא התקיים, והַכֵּי־שֵׁי־הַ היה הבור.”

„המסה”, אמר הזקן, „שבה ניסית בני־אדם והפכת אותם לטורפים, נקראת

בדאי יהירות ושרירות, כן יכול אני לתאר את הדבר בנפשי, ולא אתפלא שכזאת

תימצא באדם אשר כה ידבר: טבור־העולם אני ומרכזו־אולם, רבות נסעתי בין

הנהרות, שזרמים הם באורח שונה, האחד מדרום לצפון, השני בכיוון הפוך,

וידעתי, כי תעלומה לא מועטת שוררת בעולם הברור כל־כך למראית־עין, וכי

דברי־סתר מוזרים חיים־ורוחשים מאחורי דיבורו הקולני, ולא זו בלבד, לעיתים

קרובות נדמה לי, שהעולם לא התמלא די־בר קולני כל־כך, אלא בשביל שייטיב

הטמיר להסתתר מאחוריו ונוח יהיה להחריש את התעלומה המצויה מאחורי בני־

האדם והדברים. בעניינים לא מועטים נתקלתי אשר לא ביקשתי, ואשר לא חקרתי

נקרה לי בדרכי. אך אני הסחתי את דעתי, כי אינני סקרן עד כדי־כך, שאהיה

אנוס להגיע עד חקר כל דבר, ודי לי לדעת, שהתעלומה ממלאה את העולם

המדובב. ספקן אני, כפי שהנך רואה אותי פה, לא בגלל אשר אינני מאמין בשם

דבר, אלא מפני שהכול נראה לי כאפשרי. כזה וכזה אני, הזקן, יודע אני אגדות

וקורות, שאינן נחשבות כאפשריות, ובכל־זאת הן מתרחשות. יודע אני על־אודות

אחד, בן טובים ואיש מאנשי רום־המעלה, שלובש היה בוך־מלכות ונמשח בשמן־שון, וסִפּו שהרדיפוהו אל ארץ תלאובות ותלאה —

כאן הפסיק הסוחר את דבריו ומיצמץ בעיניו, יעֲרֵכִי דיבורו ההכרחי וההגיגוני, לאמור: ההמשך ששעתו הגיעה עתה — מבלי שהיה מחשב מראש את העובדה, שעוד מעט ותגיע שעתו — השרה עליו רוח מהורה־ת. יש בנמצא מסילות־מחשבה שהועמקו מחמת רוב שימוש, מהן אין הבריות סוֹטִים לאחר שכבר נכנסו אליהן פעם; צירופי־אידיאות קבועים ומורגלים מקדם ומוכנים מאו, שמשתלבים זה בזה כגון חוליות השרשרת, כך, שאם יאמר האומר א אינו יכול עוד לבלתי אָמֹר גם ב, לפת ת בלבבו; דומים הם לחוליות־מחשבה גם מטעם זה, שהיסוד הארצי והיסוד השמימי תלויים ואחוזים זה בזה, עד שמגיע אדם בהכרח מן האחד אל השני, בין בדברו ובין בהיאלמו. כך דרכו של עולם: על־פי הרוב המכריע חושב האדם בנוסחאות ובדפוסים בעלי מטבע מוכן, משמע, לא כפי שהוא יבור לעצמו את אורח מחשבתו, אלא כפי המנהג החרות בזיכרון, לפיכך משהחל הזקן לדבר על הל' שנדחף מאגרא רמה אל ארץ תלאובות ותלאה, מיד הוא נכנס לתחום האלוהי על־דרך הנוסח המוכן. אולם בהתחלה זו היה תלוי, חוק ולא יעבור, הסיפא המספר על־אודות עלייתו של המושפל והיעשותו מושיע האנושות ומבשר העת החדשה; ואצל הדבר הזה עמד עתה הזקן במבוכה שקטה.

וזה לא היתה, אלא מבוכה קלה — רק רתיעה של דרך־ארץ־ויראת־כבוד בנפשו של איש מעשי ואף גם בעל אופי יפה, נוכח הקדושה ההגיגית. ואם־אמנם התגברה המבוכה והיתה למין התפעמות ולהשתאות עמוקה יותר ואפילו לבהלה — בהלה חולפת מן־הסתם, בלי שתגיע כמעט לידי הכרה — הן היתה אשמה בכך רק הפגישה שהתרחשה כאן בין עיניו הממצמצות של הזקן ובין עיניו של זה העומד לפניו. — שלא היתה ראויה כליל לשם „פגישה“, הואיל ומבטו של יוסף לא „פגש“ את מבטו של האיש ולא נענה לו לכאורה על־דרך הפנייה, אלא רק קלט אותו, רק הציע את עצמו בשקט ובגילוי לעין הניבטת אליו — כגון אפילה רבת־משמעות־נרהבת. אחרים כבר ניסו לפתור בעזרתו של מיצמוץ־עיניים נבעת שכזה את מהותה של אותה הציפות שקטה, כשם שניסה הפעם הישמעאלי — שהיה שרוי באי־מנוחה מחמת השאלה, איזה מין עסק בלתי שכיח ואפילו מסופן היה זה שעשה עם האנשים הרועים ומה טיבו של הקבין אשר קנה. והנה, לבחינתה של שאלה זו הוקדשה כל אותה שיחת־ערב, ואם כי לכהרף־עין הוסטה נקִידת־המבט שמתוכה בדק אותה הזקן שלנו, ועברה אל התחום העל־ארצי והאגדתי, הרי שאין לך שום דבר בעולם אשר לא תוכל להשקיף עליו גם מאידך גיסא; אבל איש זריר־באורחותיו מבדיל בין הספירות והבחינות וחוזר ושב על־נקלה אל עברו המעשי של העולם.

לזקן הספיק כיעכוע, בכדי לבצע בו את שינוי־המעמד.

„המ־“, אמר. „הכול באשר לכול, בקי אדוניך ומלומד־נסיונות בארצות שבינות לנהרות, ויודע, מה יקרה פה ושם. אין הוא צריך ללמד לקח בעניין זה מפיד אתה, בן־אגמון ובן־באָר. קניתי את גופך ואת כל תבונת כפיך, אך לא

את לבבך, ולא אוכל לאלצו שיגלה לי את טיבך. לא זו בלבד שאין הדבר נחוץ — שאחדור אל קרבן — אלא אף אינו רצוי, ועלול היה להביא לי נזק. מצאתיך כמציאה והחזרתי נשמת אפך; אפס, לקנותך לא חפצתי, ומהגם שלא ידעתי, האם עומד אתה למכירה. לבי לא היה נתון לעסק, כי-אם אולי על שכר מוצא-מציאה חשבתי או על דמי פדיון, באם יודמנו לידי. ובכל-זאת הגיעו הדברים לעסק של מסחר ולמקנת-כסף; אני עוררתי את העניין על-דרך הניסיון. כדי לנסות אותם אמרתי: מכרו לי אותו, והניסוי היה צריך להכריע, וכן גם הוכרע, כי האנשים הרועים הסכם הסכימו. רכשתי אותך לי במיקוח קשה וממושך, כי דעתנים היו האנשים. עשרים שקל כסף, במשקל העובר לסוחר, שקלתי בעבורך, מחיר מלא, חוב לא אחוב להם. ומהו המחיר בעיניי, ואיך הצליח בידי? המחיר מחיר בינוני הוא, לא משובח ביותר ולא גרוע ביותר. יכולתי להנמיך אותו עקב החסרונות שהביאוך אל עומק הבור, כפי שסיפרו לי הם. לפי סגולותיך יכולני למכור אותך במחיר גבוה יותר ממקנתך, ולהשתכר כדרכי. מה בצע שאהיה חוקר עוד את טיבך ופן יודע לי על כורחי, שמעמדך, האלוהים היודעים מהו, ואולי אינך בר-מכירה כלל ועיקר, ואני הפסדתי את כספי בקניין, ואם אחזור ואמכור אותך, אפשר שפעלתי און ועסקתי בסחר-סתר? לך איפוא, אינני רוצה לדעת מאומה על טיב אורחך-ורבעך, לאמור, ביתר פרוטרוט. למען אשמור על נקיון כפי ועל יושר דרכי. די לי אם משער אנוכי, שמופלא הוא ככל-הנראה והנהו אחד מאותם דברים, שמידת ספקנותי מונעת ממני להאמין באפשרות קיומם. לך, כבר הארכתי בשיחה אתך שלא לצורך, והגיעה העת לשינה. מצות כאלה אֶפְהַנָּא לעיתים קרובות, כי טובות הן למדי, אם-כי לא במידה היוצאת מגדר הרגיל. ועוד זאת ציוויתך שתבקש וייתנו לך כלי כתיבה מאת מיבשם חתני, גליונות, קני-כתיבה ודיו; ובכתב-אנוש תערוך לי רשימת הסחורות שאנו מובילים, כל הסחורה למיניה: הצרי, שמני-המשחה, הכפות והמזלגות, המטות והמנורות, וכן המנעלים ושמני-המאור ומעשי-הזכוכית, הכול לפי מניין הפרטים ומשקלם; הדברים ייכתבו בדיו שחורה, המשקל והכמות באדומה, בלא טעות ובלא רבבים, ובעוד שלושת ימים תביא אלי את הרשימה. בנת?"

„אעשה ואשמע“, אמר יוסף.

„ובכן, לך.“

„תהי תנומתך שליווה ומתוקה“, אמר יוסף. „ויהיו מתרקמים בה חלומות

קלים ונעלצים.“

האיש מארץ מעין הצטחק. ומהרהר היה ביוסף.

שיחת לילה

מאחר שנסעו שלושה ימים הלך ונסע דרומה בדרך הים, והיה ערב ובאה שוב עת מנוחה לתקוע אוהל, ומראה מקום מנוחתם כמראה מקומם שלושה ימים

לפנייכן, בלי שום שינוי: עלול היה להיות אותו מקום עצמו. אל הזקן היושב על-גבי מחצלת בפתח משכנו, ניגש יוסף ובידו עוגות מצות ומגילת ספר.

„אחד העבדים מביא לאדוני את המלאכה המזומנה“, אמר.

את הפיתים מאפה-האבן סילק המדני והניחן. את מגילת הרשימה פרש,

ובדק את הכתב כשראשו מלוכסן. העבודה הפיקה רצון מלפניו.

„אין רבב“, אמר, „וזה יפה בעיני. אולם ניכר כמורכך, שהאותות נכתבו

בעיננו ובחוש היופי, וכמוהן כעיסורי-חן. מקווה אני, כי עלולה המגילה בקנה אחד

עם המציאות, ולא רק נאה צורתה, כי-אם גם מתאימה לדברים. שמחת-לב היא

לאדם לראות את קניינו כתוב ומתואר בנקיון הצורה, כשהדברים השונים רשומים

כך, דבר דבר כמתכונתו. הסחורה שמנונית היא ושרפית; והנה, הסוחר אינו מגאל

בה את ידו, הוא מטפל בה בדמות הכתב. הדברים נמצאים שם, אבל הם נמצאים

גם פה, בלא ריח, נקיים ונוחים למראה-עיניים. רשימת-כתב כזאת דומה היא אל

הכף, הוא הגוף הרוחני אשר לדברים, השרוי ליד הגוף. טוב איפוא, הסכת, יודע

אתה את מלאכת-הכתב ומבין אתה מעט גם בחשבון כפי שראיתי. כמורכך לא

תחסר, בדרגת מעמדך, סגנון-ביטוי, כי אזכור, איך איחלת לאדוניך לילה טוב

לפני שלושה ימים; הנוסח מצא חן בעיני. מה היו המלים שהשמעת אז?”

„לא ידעתי כבר“, ענה יוסף, „אך מסתבר, שאיחלתי שלום לתנומתך.“

„לא, כי עריבה יותר היתה ברכתך. אבל יהי אשר יהי, עוד תימצא שעת

כושר לנוסח-דיבור כמוהו. אולם, אשר הפצתי להגיד, הוא זה: בשעה שאין דבר

חשוב יותר בלבבי ליתן את דעתי עליו, הנני מהרהר לפעמים, בדרגה השלישית

או הרביעית, גם עליך. אפשר קשה גורלך, הואיל ואין ספק שכבר ראית ימים

טובים מאלה, ועתה אינך אלא משמש כאופה וכסופר לסוחר נודד-ונוסע. על-כן,

באשר יש בדעתי למכור אותך לאחר, ומהיותי נקי מידיעת טיבך, וגם עשר אתעשר

על-ידיך ככל-האפשר, חפצתי לבצע את הדבר כך, שאדאג גם לטובתך.“

„הגדלת חסדך עמדי.“

„רוצה אני להביא אותך אל בית, אשר ידעתיו, הואיל וזכיתי לשרת אותו

פעם וכמה פעמים, בטובתי ובטובתו גם יחד: בית יפה, בית מטופח, בית של

כבוד ותהילה. ברכה היא, אומר אני לך, ההשתייכות אל הבית ההוא, ולוא גם

בחזקת עבד בעבדיו הנשפלים ביותר, ואם נמצא מקום בעולם לגילוי סגולות

עדינות במשרת, זהו המקום. גם אם יאיר לך מזלך פנים ואצליח למוכרך לבית

הזה, או אז חסד עשה לך הגורל עד תכלית המידה שתתאפשר לך נוכח פשעך

ועונך.“

„ולמי הבית ההוא?”

„אכן, זו שאלה. הבית — ביתו של איש; כי איש הנהו, ואדון בראש-לכול.

גדול על-גבי גדולים הוא, מופז פז-הילולים, איש קדוש, מחמיר-בדין ורב-חסד,

אשר בית-קברו מוכן לו במערב, רועה לבני-אנוש, תמונת-אל חיה, נושא-מניפה

לימין המלך, הוא שמו, אבל פן תאמר, כי נושא הוא את המניפה? לא, לא הוא;

דבר זה מטיל האיש על אחרים, הוא עצמו קדוש מעשותו, הוא נושא רק את התואר.

פן תאמר, מכיר אני את האיש, מתת-השמש? לא, כי רק תולעת קטנה אני לנגד פניו, לא יראני כלל, וגם אני לא ראיתי, אלא פעם אחת בלבד, ממרחק, והוא יושב על כיסא רם בגנו, מושיט את ידו לצוות, והתקטנתי אז, למען לא אהיה לו למפגע ואפריע אותו מנתינת הצו — כי איככה אכפר עוונתי? אבל את ראש-המשגיחים אשר על ביתו מכיר אני פנים אל פנים, ופה אל פה אדבר בו, והוא הממנה על כל העבודה, על המגורות ועל העושים במלאכה והוא מכלכל הכול. הוא מחבבני ומשמיע דיבורים בדוחים בעת אשר יראה אותי, וכן יאמר: ובכן, הזקן, שוב זכינו לראותך, והופעת לפני הבית עם מרכולתך ובאת לאחז עינינו בנכלולך? כך אומר הוא על דרך השחוק, עליך להבין: כי חושב הוא, שמחמאה היא לסוחר כשמכנים אותו בכינוי, ערום-נכלולים, — וצוחקים אנו אז יחדיו. הפץ אני להציגך לפני האיש הזה, ולהציע לו שיקחך, ואם יהיה ידידי המשגיח שרוי ברוח טובה ויהיה לו צורך בצוער-עבדים למשק הבית, או אז מצאת מקום מבטחים.

„איזהו המלך“, שאל יוסף, „אשר את פו-הילוליו עוטה בעל-הבית?“

הוא רצה לדעת, לאן מוליכים אותו והיכן נמצא הבית, שהזקן הועיד למשכן לו; אבל לא רצון זה בלבד נתן בפיו את השאלה. בלי דעת נקבעו מחשבו ומחקרו עלידי מוכני, שהיה פועל ממרחקים, מתקופות ראשית ומתקופות אבות: אברהם דובר מגרונה, שהיה חושב על מעלת האדם ביוהרה רבה כל כך, עד שלדעתו לא הורשה שום בשר-הדם לעבוד, כי-אם לעליון בלבדו ובמישרים, וכל מעייניו ורעיוניו מכוונים היו אל הגבוה מעל גבוה, על העליון בלבד, מתוך בוז גמור לכל מיני בני האלים והאלילים. קול הנכד שואל היה הפעם ביתר קלילות וחיל-ניות, ובכל-זאת — שאלת האבות היתה, רק באדישות שמע יוסף על בן-משק-הבית, אף-על-פי שלדברי הזקן גורלו תלוי בו. הזקן הזדלול בעיניו, הואיל והיה מכיר רק את אשר-על-הבית ולא ידע פנים אל פנים אפילו את האיש בעל-התואר, אדוני הבית. אבל גם על זה נתן את דעתו במידה מועטת מאד. גם עליו עמד אחד, גבוה מעל הגבוה, עליון, שמדובר היה בו בסיפורי הזקן, וההוא מלך היתה. אל זה בלבד ובייחוד כיוון יוסף את סקרנותו והתעניינותו, על-אודותיו חקרו שפתותיו בבלי לדעת שעושה הוא כך לא במקרה ובשרירות רצונו, אלא על פי המורשה והמטבע.

„איזהו המלך?“ חזר הזקן. „נאב-מא-רצ-אמון-חנתפ-נימוריה“, אמר בטעם נגינה של נוסח מסורתי, כמביע תפילה.

יוסף נבהל. הוא עמד שם, זרועות משולבות על גבו; אבל עכשיו התיך אותן מהר ואחז את לחייו בשתי כפות ידיו.

„זהו פרעה!“ קרא וכיצד לא יבין מיד? השם הזה, אשר הזקן ביטא אותו כנוסח תפילה, נודע באומית עד אפסי ארץ ועד מדינות העמים הנכריים, שעל-אודותם שמע יוסף לקחדעת מפי אליעזר, — עד תרשיש וכיתים, עד אפיר ועד צילם שבפאת מזרח הקיצונית. כלום ייתכן ששם זה ייכנס אל אוזני יוסף, התלמיד החרוץ, בלא משמעות? לוא גם נשאר חלקים מסויימים ממנו, כפי שביטא אותם הזקן המעיני, כמו „אדוני האמת הוא רצ“, או „אמון שבע-רצון“, סתומים בשבילה.

היתה על-כל-פנים הצורה הכנענית „גימוריה“ מאירה את עיניו. רבים הם המלכים ורועי הארץ; עיר עיר ומלכה — ויוסף ביקש בשלווה כזאת ידיעות על המלך שהיה נשא שיחתם הואיל ומצפה היה לשמוע את שמו של אחד הנגידים המסתופפים לאורכה של דרך חוף הים, כגון צורת, ריב-אדי, עבד-אשרת או עזירו. לבבו לא היה נכון להבנתו של שם-המלך במשמעות של זי־תהילה נעלה בשררה כל-כך, במידה כה אלוהית ועוטה תפארת, כפי הפירוש שתבע לעצמו השם המושמע. כתוב היה השם על טבעת מוארכת זקופה וכנפיו סוככות עליו, והן כנפי השמש עצמו, — חרות הוא בקצהו של טור רבת-הילות שתחילתו בערפילי הנצה, בקצהו של טור שמות, הכתובים גם הם כך, על טבעות מוארכות, וכל אחד ואחד מהם מעיר זכר תמונת מסעי-מלחמה אדירים להדביר, אבני-גבול מוסגות למרחקים, בנייני-פאר שכל העולם רועש משמעותם, ואף הוא עצמו סימל מורשת של הדרת-כבוד קדושה ורוממות-חיים נאדרת-ביקר כל-כך וזכות למורא-של-כריעת-ברך, עד שלא ייפלא ריגושו של יוסף. אפס, האם לא רגש בו שום דבר אחר, לבד יראת-הרוממת שכמוה עלולה לפגוע בכל אדם אחר, שיעמוד במקומו? אמנם כן, גם יסודות אחרים, סותרים; הרגשות, שמוצאן מאותו מרחק ממש, שהוליד את שאלתו על העליון, ובהן מבקש הוא מיד ומבלי-משים להעמיד על תיקונם את רגשותיו הראשונים: הלעג על שולטן-הארץ המחוצץ; התמרדות בסתר, בשם האלהים, נגד עוצמת-המלוכה המקובצת של נמרוד — הללו הביאותו לבסוף לכך, שיסיר את ידיו מעל לחייו, שיחזור שנית על קריאתו הראשונה, אך ביתר שלווה, כעין קביעת עובדה: „פרעה הוא זה.“

„ודאי“, ענה ואמר הזקן. „הוא, הבית הגדול, אשר הגדיל את הבית, שאליו הפצתי להביאך, ולהציע אותך לידי ראש-המשגיחים, כדי לנסות את מולך.“ „ובכן, רוצה אתה להוליך אותי למצרים, למטה למטה, אל אדמת טיט-היוון?“ שאל יוסף וחש את לבו הדופק.

הזקן טילטל את ראשו על כתפיו.

„ד. מה דיבורך“, אמר, „לצביוןך כולו. כבר ידעתי ושמעתי מפי קדמה בני, כי בגבהות-עיניך הילדותית מדמה אתה בנפשך, שמולכים אנו אותך הנה והלום; והן הולכים היינו בדרךנו זו, אל אשר פנינו מועדות, גם בלעדיך, ואתה לא תגיע אלא למקום שדרכנו מוליכה אותנו בין כה וכה. אינני נוסע לארץ מצרים בשביל שאקחך שמה, כי-אם בשביל שאעשה שם בעסקי מסחר העתידים להעשיר אותי: לקנות הפצתי דברים שמייצרים אותם שם, מלאכת-מחשבת, ובמקומות אחרים מבוקשים הם; צווארונים מזוגגים, כסאות שדה עם כרעיים קטנות וגאות, משענות ראש, משחקי טבלה, וסינרי בד קפלפלים. את אלה הפצתי לקנות בחנויות האמנים או בשווקים במחיר הזול כפי שיניחו לי אלוהי הארץ, ולחזור ולהעלות את סחורתי אל מעבר להרי כנען, רתגה אמור, אל אדמת מיתאני שעל נהר פרת ואל ארצו של המלך התושיל, שם מבקשים כגון אלה בכליון-עיניים וישלמו לי מחירם בלהיטות עיוורת. מדבר אתה על אדמת טיט-היוון, כאילו לא היתה אלא ארץ קיא-צואה, האפויה מן הרפש כמין קציפורים, והדומה

לרפת מלאת דומן אשר לא טואטאה. והרי ארץ זו, אשר גמרתי בדעתי לשוב ולנסוע אליה ואשר ייתכן ואוכל להשאיר אותך בה, היא המעודנת בארצות תבל, שמידותיה סגולה, ואתה לא תהיה שם דומה בעיני עצמך, אלא כאותו שור שפורטים באוזניו על מיתרי הנבל. אתה, עצמו עלוב, תהיה משתאה בעיניי פעורות בראותך את הארץ משני עברי היאור האלוהי, הנקראת שם, הארצות, יען־כי כפולה היא ומעוטרת פעמיים; ואילו מוף, ביתו של פתח, הוא מאזני הארצות. שם נערכים בטור המבואות האדירים־לגודל, ונכחם רובץ האריה במטפחת הראש, חור־אֶם־אֶחֶזֶת יציר־קדמות־הימים, רוֹז־העיתים אשר על שְׁדֵי נדדם המלך, ילדו של טחות, ובחלומו הורם לו ראשו לקראת יעוד נעלה ביותר. עיניך מסתחררות לך מארובותיהן בראותך את הפלאים הללו, ואת כל תפארתה וסגולתה של הארץ אשר השם כמת נקרא עליה, יען־אשר שחורה היא מרוב פריונה ולא אדומה כאותו מדבר עלוב. אך מהיכן בא לה פריונה? ממקור יאורה האלוהי בלבד, ובזכותו בייחודו. כי גשמי ברכתה ומימי זכרותה לא מן השמיים הם, כי־אם ממקור הארץ. ואלוהים הוא, חַעֲפִי, הפר האביר, הרובץ ומשתרע עליה ברוך ועומד על גבי אדמתה, שופע־ברכה כל עת עונת־שנה, להותיר בה את שחור־אֶזֶב, למען יוכלו הבריות לזרוע בה ולקצור מאה שערים. אך אתה מדבר, כאילו איננה אלא בור־מדמנה.

יוסף השפיל את ראשו. הנה נודע לו, שנמצא הוא בדרך אל ממלכת הרפאים; כי ההרגל, לראות את מצרים כתחתיות־ארץ ואת יושביה כאנשי שאול, טבוע היה בו מבטן־ומלידה, ומעולם לא שמע דבר על־אודותיה שלא בלשון זו, ובייחוד לא מפי יעקוב. כך נגזר עליו איפוא שיימכר אל שפלות־ארץ עצובה, שמה מכרוהו אֶחֶזֶת, והבור לא היה אלא פתח זאות המוליך אליה. עצוב היה הדבר, וראוי היה לשפוך עליו דמעות. אולם השמחה על הנאות היתה שקולה כנגד העצבות; כי סברתו, שהוא מת, שדם־הבהמה דמו היה באמת, התאשרה באורח שנון בהסברתו של הזקן. הוא הוכרח לחייך — על אף הבכי שהיה כה קרוב אליו בגלל עצמו ובגלל יעקוב. דווקא שמה היה עליו לרדת, אל הארץ, שהיתה כה מסואבת לחלוטין בעיני אביו, אל מכורתה של הגר, אל ארץ של מידת הקופים, מצרים! הוא זכר את חומרת מגמתם של התיאורים, בהם ביקש אביו להמאיס עליו את הארץ ההיא, שהיה רואה אותה, בלי ידיעה המיוסדת על המציאות, באור עקרונותיה של משטמת זוועה, כמקום פולחן העבר, מנהגי תזנותים עם המוות ואטימות־הלב כלפי החטא. יוסף היה נוטה תמיד לאי־אימון נעלץ ומטיל ספק בצדקתה של תמונה זו, ובלבו אהדה סקרנית, שהיא תוצאתו של מוסר־אב ממין ההטפות החוזרות־ונשנות תדיר. אילו ידע אותו צדיק, אציל־רוח ושומר־עקרונות בקפדנות, כי הַטְּלָה שלו יורד מצרימה, אל ארצו של חם העירום, כפי שקרא לה, יען־כי „כַּמֶּת” היה שמה בזכות אדמתה, אדמת־הפריון השחורה, מתנת אלוהיה! החילוף על דרך הדרוש חַם־חַמֶּת־כַּמֶּת היה ממש אופייני למשוא־הפנים החסוד שבמשפטו של יעקוב, אמר יוסף בלבבו וגיחך.

.Apis (*)

אבל לא רק עלידי ההתנגדות התבטא קשר־נאמנותו של הבן. היה זה מעשה־ליצים ממזרי, שעתיד הוא לנסוע דווקא אל המקום המגונה גינוי עקרוני, — ניצחון־נעורים מלא שיקורי־אהבהבים עם הבלהות המוסריות של ארץ־תחתיות. אבל התערבבו בו גם מזימות־חרש שבתורשת־הדם, אשר גם אביו היה עלול לשמוח עליהן: ההחלטה בלבו של זרע אברהם לבלי להתרגש עד לדמעות־עיניים למראה פלאי־העידונים, אשר הישמעאלי בישר עליהם, והביטחון שלא יתפעל יתר על־המידה מתפארת יישובו־של־עולם הצפויה לו שם. לעג רוחני שמרחק בא עיווה את פיו, לעג על סגולת החיים המצפה לו שם כביכול; ולעג זה היה בה־בשעה גם מגן שהוכן בעוד מועד כנגד מכשלת המורץ שהוא פרי ההרצה המופרזת.

„האם עומד הבית“, שאל בשאתו את עיניו, „שלפניו אתה רוצה להציג אותי, במוף, שהיא ביתו של פתח?“

„אה, לא“, החזיר לו הזקן, „עלינו לעלות משם ולהלן, רצוני לומר, לרדת, משמע במעלה, נגד זרם הנהר, מארץ הנחש אל ארץ הנשר. שואל אתה כנער סכל, — מאחר שהגדתי לך, שאדוני הבית נקרא „נושא מניפה לימין המלך“, הן מוכרח הוא להיות במקום שנמצא הוד תפארתו האל הטוב, ובעיר ואסת, היא עיר אַמוֹן, שם עומד ביתו.“

הרבה דברים נודעו לו ליוסף בערב ההוא בחוף הים, וידיעות שונות עטו עליו! ובכן, אל נוא עצמה מוליכים אותו ושמה עליו להגיע, אל נוא־אמוֹן, קריית הקריות, שמוניטון שלה יצא בעולם, נושא לשיחות־רברבין בקרב עמים רחוקים בקצווי תבל, בהן מסופר, כי מאה שערים יש לה ומספר אוכלוסייה למעלה ממאת אלף. האם בכל־זאת לא יתקשרו עיני יוסף בדמעות בעת אשר יביט בראשונה אל כרך־העולם? הוא היטיב לראות, כי עליו לחזק מראש את רוחו, שלא ייכשל חלילה בהתפעלות המטילה מורץ בלב. הוא הבליט את שפתותיו באדישות ניכרת, אבל עם כל השתדלותו להעלות על פניו אותות של אדישות, למען תת כבוד לאלוהים, מכל־מקום לא יכול להרחיק מהם לגמרי את סימני מבכותו. כי במקצת מתיירא היה מפני נוא, ומקור יראתו היה בייחוד השם אַמוֹן, השם האדיר, המטוען חיתית לכל יושבי הארץ, ומשמיע שררה גם במקומות שהאל עצמו אֶל־נכר היה. הבשורה, שלפיה נגזר עליו להיכנס אל תחום פולחנו ושלטונו של אַל זה, נתנה דאגה בלבבו. אדוני מצריים, אלוהי־ממלכות שתי הארצות, מלך האלים, היה אַמוֹן — כנודע ליוסף, — ובילבול־עשתונות יצא ממעמד כזה, הרם בייחודו. אַמוֹן היה הגדול בגדולים; מסתבר, רק בעיני בני מצרים. על־כן נראה לו כמועיל שיהיה משיח באַמוֹן על־מנת שינסה בו את כוח שפתותיו.

ענה ואמר:

„אדוני ואסת במסגדו ובספינתו הן אחד האלים הרמים הוא במחוזות האלה,

אם לא כן?“

„אחד הרמים?“ ענה הזקן. „אכן, דיבורך אינו משוכח יותר מבינתך, וכי

מה אתה סבור, מה רבה עתרת הלחמים והעוגות, השיכר, האווזים והיין, שהקריב

לו פרעה למזונותיו? זהו אֵל אשר אין דומה לו. תן דעתך על דבריי, ואילו ביקשתי למנות את כל מניין איצרות קנייניו, המיטלטלים והנכסים המחוברים לקרקע, כי אז תכלה נשימת אפי והם לא יכלו; ומספר הסופרים הממונים על כל עושרו, כמספר הכוכבים”

„הפלא ופלא“, אמר יוסף. „אֵל כבוד־במשקלו הוא לפי כל אשר אתה אומר לי. אולם, אם אחפוץ לדקדק, הן שאול שאלתי, לא לכובד־משקלו, כי אם להוד רוממותו.“

„אתה סגוד והשתחוה לפניו“, יעץ קול הזקן. „הואיל ועתיד אתה לחיות בארץ מצרים, ואל תרבה להבדיל בין כובד־המשקל ובין הרוממות, משל כאילו לא היה בא זה במקום זה וזה במקום זה, ולא היו שניהם אחד. כי לאמון כל ציי הנמים והנהרות, ולו הימים והנהרות. הוא היים והוא היבשה. הוא הוא טור־נותר, הר הארזים, שגזעיו צומחים למען ספינתו הנקראת, עזוז מצח־אמון. בדמות פרעה הוא נכנס אל הרעיה הגדולה ומוליד את חר בארמון. הוא הוא בעל בכל אבריו, האם עושה בך הדבר רושם? הוא השמש, אמון־רע שמו — האם מספיק הדבר למלא את תביעתך לרוממות, או לא לגמרי?“

„אילם שמוע שמעתי“, אמר יוסף. „כי אֵל הוא באפילת קיטונו, חדר בחדר.“ „שמעתי, שמעתי... בדיוק כשם שתבין, כן תדבר, ואין דיבורך יפה מבינתך אף כשמץ. אמון הוא אֵל, כשם שישתית התול הוא בארץ שפכי־היאור והסופר הגדול באשמון — מגלן הוא או קוף. כי קדושים הם בחיותיהם והחיות נקדשו בהם. יהיה עליך ללמוד הרבה, אם יש את נפשך לחיות בארץ ההיא וחפצת לעמוד ולשרת לפניו, ולוא אף כשפל שבקטני עבדיו. וכי כיצד אתה רוצה להביט אל האלוהים, אם לא בדמות חיות? שלושת אלה אחד הם: אֵל, אדם, וחיה. משמזדווג היסוד האלוהי ביסוד החייתי, הריהו אדם, ולפיכך לובש פרעה ביום חג ומועד זנב־חיה כמנהג המסור במסורת־קדמונים. אשר על־כן, אם תזדווג החיה עם האדם, הרי זיווגם הוא אֵל, ואין לראות את היסוד האלוהי ואין להשיג אותו, אלא בזיווג כזה, ולכן תראה את חַקַת המלדת הגדולה, בדמות קרפדה על־גבי החומה לפי סימן ראשה, ואת אנפו — עם ראש־הכלב, הוא פותת־הדרכים. כך איפוא נפגשים האדם והאֵל בחיה, והחיה היא נקודת־הקודש למגעם ולאיהודם. חגיגת־הדורת־כבוד לפי צביונה; והדור־בכבודו בקרב החגים הוא חג התערבותם של האֵל והבתולה הטהורה בעיר דידת.“

„שמעתי על הדבר הזה“, אמר יוסף. „הטובות המידות הללו בעיני אדוני?“ „בעיניי?“ שאל האיש המעוני. „אתה אסוף־נא ידיך מן הזקן הזה! אנחנו סוחרים נסעים הננו, סרסרים־מתווכים, בני־בית בכל־מקום ובשום מקום, ועלינו מקובלת הסיסמא: „מקום שכרסי לא תחסר, שם אכבד דת ומוסר!“ שמור ושנן לך את המאמר, כי עוד תמצא בו ברכה גם אתה.“

„לעולם“, השיב יוסף. „לעולם לא אשמיע אפילו מלה אחת במצרים או בביתו של נושא־המניפה נגד הדרת־כבודו של חג־ההרבעה. אבל כל־זמן שמשיחים אנו ביני ובינך, הרשה־נא לי להביע, כי רשת מזורה ומלכות טמונה במלה

זו: הדרת־כבוד. כי על נקלה ייחשב הישן כמכובד בעיני האדם, רק באשר ישן הוא, ועל־נקלה ימיר את האחד בשני. והנה, יש והדרת־הכבוד שבישן זה אינה אלא מלכודת, משמע, בשעה שאין הישן אלא בלה־מחמת־הזמן ושורשו כמק — ואז אך מראית לו כהדרת־כבוד, ולאמיתו תועבה הוא בעיני האלוהים ופיגול. בינינו לבין עצמנו, הקרבת בתולת־האנוש בעיר דידת דומה בעיני כמעשה של פיגול.

„ואיך תבחין? ואנה אנו באים, אם כל פתי ירצה להתאמר כמרקוז של עולם, וגם ישים את עצמו שופט, להכריע, מה קדוש בעולם ומהו רק ישן בלבד, מה מכובד עדיין ומהו שנהפך לתועבה? אם כה יעשה, כי אז עד מהרה לא ייוותר עוד כל דבר קדוש! אינני מאמין, שתהיה נוצר את לשונך ומסתיר את מחשבותיך המינאצות. שכן למחשבות כאלה, למחשבות אשר אתה הוגה בהן, מיוחדת הסגולה, שמבקשות הן להיות מבוטאות — ידעתי זאת.“

„בקרבתך, אדוני, על נקלה ילמד אדם לזהות את רוב־השנים ואת הדרת־הכבוד.“

„פיטמי מלים. אל תטיפ לי נופת צופים, שהרי אינני אלא סוחר נוסע. מוטב שתיתן דעתך על אזהרותי, פן תתנגף בבני מצרים ובמו פיך תשחית את מזלך. כי ודאי שאינך יכול לשמיר בלבבך את מחשבותיך; ועליך עליך לדאוג לכך, שמחשבותיך יהיו כשרות, ולא רק הדיבור הבא לבטא אותן. מסתבר, שאין דמות קדושה יותר מאחדותם של האל, האדם והחיה בקרבן. חשב לכאן או לכאן בין שלושת אלה מבחינת הקורבן, והנה הם מבטלים זה את זה. בקורבן נמצאים שלושתם, וממלאים הם, זה את מקומו של זה. עליך מופיע אמון כאל־הקורבן באפילת הקיסון, חדר בחדר.“

„לא ידעתי את נפשי ומה היה לי, אדוני וקוני, מעלת־כבוד הסוחר. העלטה כה מתגברת, בעוד אתה מלמדני לקח, ואור מתפור, מזולת למטה מן הכוכבים כאבקת־אבנים־טובות. אנוס אני לחפך את עיניי, סלח לי על שמתנהג אני כך, שכן מיתעתע בי המראה, ובשבתך פה לפני על־גבי המחצלת, דומה לי כאילו ראשך עליך ראש־צפרדע, וכך אתה רובץ פה, בחוכמה וברחבות ובנחת כקרפדאי!“

„הרואה אתה שאינך יכול לשמור בלבבך את מחשבותיך ולוא אף יהיו מסואבות ככל־אשר יהיו! איכה תחפוץ ואיך יכולת לראות אותי כקרפדאי?“

„עיניי אינן שואלות, האם רוצה אני. דומה אתה בעיניי תחת הכוכבים בדיוק כקרפדאי. שכן אתה היית חקת, המיילדת הגדולה, בשעה שילדה אותי הבאר, ואתה חילצת אותי מרחם האם ההיא.“

„הה, פטפטן שכמותך! לא המיילדת הגדולה היתה זו שעזרה לך וחיילצתך לאור עולם. חקת, הקרפדה, נקראת גדולה, יען־כי מסייעת היתה בעת הולדתו השנייה ותחייתו של המשוסע, ובשעת מעשה נפל בחלקה הטיפול באברים התחתונים, ובחלקו של חור — העלינים, לפי אמונת בני־מצרים; ואוסיר הקורבן נעשה, ראשונו של מערב, מלך ושופט, השופט את המתים.“

„דבר זה מוצא חן בעיניי. מי שנגזרה עליו הגזירה לילך למערב, מן־הדין

שיתמנה לפחות ראשון בקרב אוכלוסי המקום ההוא. אולם, ילמדני רבי: האם אוסיר הקורבן — גדול כל־כך בעיני ילדי כמת, עד שנעשתה להם חקת לצפרדעונת הגדולה בשכר היותה מסייעת לו בשעת תחייתו?"

„גדול הוא עד מאד.“

„וגדולתו עולה על גדולת אָמון?"

„אָמון, גדול הוא מטעם הממלכה, תהילתו מפילה חיל־ורעדה על עמי הנכר, עד שכורתים הם את ארזיהם למענו. אבל אוסיר, אשר טרוף טרוף, גדול הוא באהבת העם, כל העם למן צוען אשר בשפכי היאור ועד ייב, אי־הפילים. אין איש, ואף לא אחד, למן העבד המשתעל, נושא־הסבל במחצבות, שחי מיליונים חיו, ועד פרעה, החי רק פעם אחת והחי ביחידות וסוגד לעצמו בהיכל מקדשו — אומר אני לך, אין איש, אשר לא יידעהו ולא יאהבהו ולא היה נכסף אל מקום קבורה אצל מקום קבורתו של המשוסע, באַבוט, אילו רק יכול היה הדבר להתגשם. אבל גם כך, כשאין הדבר אפשרי, דבקים הם בו כולם בכל נפשם ובכל מאדם, ובלבבם הביטחון שבבוא שעתם יהיו כמותו, כלומר, שיחיו לעולמים.“

„שיחיו כאלוהים?"

„להיות כאלוהים דומה לו, לאמור, להתאחד עמו, פירושו, שהנפטר יהיה

אוסיר עצמו וכן יהיה גם שמו.“

„מה אתה סח! אולם, חוסי־נא עלי, רבי, בעת אשר תאָלפני, והושעת

לבינתי המסכנה כאשר הושעת בעת שחילצתני מחיק הבור! כי לא לכל בשר מובן הדבר שאתה מבקש להורותני פה בלילה אצל מימי הים הרדומים על־אודות דיעותיהם של בני־מצרים. האם כך עלי להבין את הדבר, שיש לאל ידי המוות לשנות את הצביון, וכי המת הוא אַל וזקן־אֵל יעטרהו?"

„כן, סמוכים ובטוחים כל בני העם בשתי הארצות, וזו תורתם, אשר יאהבוה בכל נפשם־ומאדם כאיש אחד למן צוען ועד אי־הפילים, יען־כי במאבק קשה הוכרחו לכובשה.“

„כבשו להם את התורה במאבק קשה לניצחון, ועמדו במאבק עד עלות

השחר?"

„הם ביצעו את הדבר, כי בראשית ובתחילת המעשים היה זה רק פרעה,

הוא בלבדו, חור בארמון, אשר בשעת מיתתו היה בא אל אוסירי והתאחד עמו, עד שנעשה כַּאֵל וחי לעולם. אולם המשתעלים, נושאי משא־הפסלים ולובני הלבנים ויוצרי הקדרות מחומר, וההולכים אחרי המחרשה ואנשי המכרות, לא שקטו, וייאבקו עד שביצעו רצונם ויהי הדבר לחוק, שכולם בבוא שעתם ייהפכו לאוסירי, וייקראו אחרי מותם אוסיר־חַנוּבַחֹתַפּ או אוסיר־רַח־מֶאֲרַע, ויחיו לעולם.“

„שוב הפעם מוצא חן בעיני הדבר אשר אתה אומר לי, הנה, נזפת בי בגלל הידיעה אשר הבעתי, שכל ילוד־ארץ — וחוג עולמו המיוחד, שבמרכזו הוא עומד. אולם בדרך זו או אחרת, דומה לי, כן הדבר בבני־מצרים, שמסכימים הם לפלל זהו, ועל־כן רצה כל אחד ואחד מהם להיות אוסיר אחרי מותו, כפי שהיה בתחילה אך פרעה בלבדו, ואמנם גם ביצעו את מחשבתם.“

„דיבור אוילי הוא דיבור זה. כי לא ילוד־הארץ הוא המרכז, לא הנובחותפ או רח'מארע, אלא אמונתם היא, ובטחונם־בדיעה, שבו מאוחדים הם כולם כאחד במעלה הזרם ובמורדו, למן שפכי־היאור ועד האשד השישי, האמונה באוסיר ובתחיתו. כי זאת עליך לדעת: לא פעם אחת בלבד מת האל הגדול הזה, הגדול מאד, ולא פעם אחת חזר וקם לתחייה; תמיד מחדש הוא פועל כך לפי קצב מידת הימים לעיני בני כמת — יורד למטה ועולה שוב באדיר, למען יתייצב על־פני הארץ בחזקת ברכה, בחזקת חעפי, הפר האַביר, היאור־האָל. אם תמנה את מספר ימות החורף, עת התמעט היאור והאדמה עומדת בחרבונה, הרי הם שבעים־ושניים, ואותם שבעים־ושניים הם שקשרו קשר עם סת, החמור העקוב, והכניסו את המלך אל תוך התיבה. אבל מתחתית ארץ עולה הוא בעיתו: המתגבר, הגואה, השוטף, השופע, אדוני הלחם, המוליד את כל הטוב והחותך חיים לכל חי, ומשביר הארץ' שמו נקרא. שוורים יזבחו לו ובני־בקר, והנה פה הוראית לדעת, כי האָל וקורבן־הזבח אחד הם; כי הא עצמו — בקר הנהו ופר לנגד עיניהם, על־פני הארץ ובביתו; חעפי השחור, עם תו הנרח על יריכו. והיה כי ימות, אז ייחנט בבושם, ייתל וייטמן וייקרא בשם אוסר־חעפי.“

„הנה!“ אמר יוסף. „האמנם גם הוא השיג מטרתו, כמו הנובחותפ ורח'מארע, שייהפך לאוסיר אחרי מותו?“

„כמדומני, מלגלג אתה?“ שאל הזקן. „רואה אני אותך רק בעימעום, בזהרורי הלילה, אולם, כי אשמע את קולך, דומה אתה לי לגמרי כמלגלג. שמעני, אומר אני לך, אל תלגלג בארץ אשר אליה אני מבקש להוליך אותך, הואיל ושמה אני נוסע בין כה ובין כה, ואל תתנשא כשוטה לנגד דיעותיהם של בני־הארץ, כיוון שנדמה לך שמיטיב אתה לדעת בזכות האדון' אשר אדונך הוא; כי־אם הסכך־תסכין בתום־לבב אל מנהגיהם, פן תיוקש ונפגעת. הקניתי לך לקח־מה וגיליתי לפניך מן הנעלמות והחלפתי אתך הערב דברים מועטים לשעשועי, כדי שנבלה את הזמן; כי כבר באתי בימים ויש שהשינה תידד מעיני. טעם אחר לא היה עמי בשביל לשוחח אתך. עתה חופשי אתה להשמיעני ברכת לילה טוב, למען אשכב ואנסה להירדם. אבל תן דעתך על נוי המליצה!“

„כהישמע המצווה כן נעשתה“, השיב יוסף. „אך איככה אחפוץ ללגלג, אחרי אשר כה היטיב עמי אדוני הערב והכניס אותי בטוב לפני ולפנים, למען אצליח ולא אתנגף בארץ מצרים, ואף הורה יצור ענוש שכמוני דברים, אשר מעולם לא יכולתי גם לחלום עליהם, אני, בן־אספוסף, עד־כה חודשים הם בעיני ועד־כה בלתי־מובנים לכל בשר. לוא ידעתי, איך אוכל למצוא לך שלמי תודה, כי אז הגשתיים. אולם, מאחר שאינני יודע, יש ברצוני לעשות למענך, מיטיבי, עוד היום דבר, אשר לא חפצתי לעשותו, ולהשיב על אחת משאלותיך, שמפניה סטיתי בעת אשר שאלת אתה. רוצה אני להגיד לך את שמי.“

„האמנם זה רצונך?“ שאל הזקן. „עשה כחפצך, או, מוטב, שלא תעשה כן; לא הוספתי לחקור אותך בעניין זה, כי זקן אנוכי ומיושב־בדעתי, ויפה בעיני

לבלי לדעת כלל, מה טיבך, יעניכי אנוס אהיה לדאוג, פן אסתבך בסבך ואשמת
במעשה-עוול על-ידי הידיעה”

„כלל וכלל לא”, השיב יוסף. „סכנה כזאת אינה צפויה לך. אולם הן מוכרח
אתה לפחות לדעת, באיזה שם אתה מכנה את העבד בשעה שתמכרנו לאותו
בית מבורך בעיר אמון.”
„ובכן, מה שמך?”

„אוסרסיף”, ענה יוסף.

הזקן החשה.

אף-על-פי שלא היה ביניהם ריווח, אלא כמידת מרחק-הכבוד, לא הוסיפו
לראות עוד איש את ריעהו, אלא כצללים.

„טוב הדבר, אוסרסיף”, אמר הזקן לאחר שעה קלה. „הגדת לי את שמך.

עכשיו בן-חורין אתה להסתלק, כי כצאת השמש חפצנו לנסוע מזה.”

„בטיב תלין”, בירכו יוסף באפילה. „מי יתן ותפיל עליך שעת-הלילה חבלי

שינה בזרועותיה הענוגות, ותהא תנומתך שלימה וראשך מונח בשלווה עריבה
על שדיה כראש-ילדותך בשחר ימיך על שדי אמך!”

הניסיון שנתנסה בו

אחרי שהודיע יוסף לישמעאלי את שמו-במתים, והגיד לו איך הוא רוצה
להיקרא בארץ מצרים, נסעו האנשים הללו משם ועברו הלאה למטה, התקדמו
כמה ימים, ימים אחדים ורבים, באיטיות אשר לא תתואר ובאדישות גמורה ביחס
למידת הזמן, שעתיד הוא — אם אך יסייע לו בכך האדם קמעה — להתגבר על
המרחב כהלכה, והאמצעי הבטוח ביותר למתן הסיוע הוא, לבלי לתת את דעתנו
עליו כלל, אלא להניח לו שהוא עצמו יצרף פסיעה פסיעה, אשר כל אחת ואחת
מהן אינה באה בחשבון, למניינים גדולים, אם רק ישמור ההלך במידה מספקת
את מגמת-פניו תוך כדי דרך-חייו.

את הכיוון הזרה להם הים, שהשתרע כנצח מימין לשבילם המפולס
בחולות תחת השמיים הצוללים אל-עומת מרחבי הקודש, השתרע, לעיתים בשלוות
השקט בקרב הכחול המתנוצץ בניצנוצי כסף, לעיתים בהתפרצות גליו האבירים,
המזים קצף משולהב כנגד החוף המודע מאז ומכבר. לתוכו שקעה השמש, זו
החולפת הבלתי-מתחלפת, עין-האלוהים, פעם בתכלית הבדידות המיוחדת למעגל-
הלוח הזך-כלהט, המטיל בשעת טבילתו גשר-זוהר מרטט על-גבי המיים שאין
להם גבול עד החוף ואל האנשים הנסעים ועוברים תוך-כדי סגידה, ופעם גם
בלוויית הוד-תפארת מתפשט בנוגה פז וורדים, המחזקים-פלאים את הנפש
בדיעותיה המרקיעות-שחקים ופעם בקרב אדים וגזנים להביק-קדרות, המודיעים-
להעיק על רוחה המאיימת, השרויה במרה-שחורה, של האלוהות. הזריחה לעומת
זאת לא התרחשה בחוג-ראייה פתוח, כי-אם מאחורי רמות ומאחורי הרים

המתנשאים על גבן, שהגבילו את הנוף מן העבר השני, משמאל לאנשי-המסע, וגם שם, בפנים-המדינה הקרוב, במקום שהתפשטו שדות-זרע מעובדים ובארות היו בנויות על-פני ארץ-גלי-גלים, וגני-פירות עיטרו את הגבעות העשויות מדרגות-מדרגות — גם שם, במרחק-מה מן הים ובגובה חמישים אמה מעל לפני-המיים, היו עושים לפעמים את דרכם: בין כפרים, שהעלו מס לערים בצורות המאחדות בכרית-נשיאים, — ועזה שבדרום, היא חזתי, המבצר החזק, היתה העיר הראשה לברית.

על כיפות-הגבעות ישבו הערים האימהות, מלבינות ומוקפות חומה, בצל תמרים, ערי-מפלט לאוכלוסי יישובי-השדה — הלא הם מבצרי הסרנים; ועל-פני הכיכרות נוכח הכפרים ולפני שעריהן של הקריות הגדולות השומרות את המקדשים וההזמיות מרוב-אדם ערכו המדינים את סחרתם והציעו את מרכולתם לאנשי עקרון ויבנה ואשדוד. יוסף שימש בשעת מעשה כלבלר. הוא ישב ורשם במשיכת מצבוע ממכר ממכר לבדו, העסקים שנעשו עם ילדי-דגון, עם הדייגים, הספנים, בעלי-המלאכה ואנשי-הצבא אזורי-הנחשת, שכירי שוערי הערים, העומדים על המקח, — כן עבד אוסרסיף, העבד הצעיר יודע-הכתב והמכתב, למצוא חן בעיני אדונו הטוב. סערת לבו של הנער המכור היכתה גלים שגברו מיום ליום; הנקל לשער, מדוע. לא לכך נוצר יוסף שיתמוגג ברשמי החושים בלי דיעה פעילה, בלי לצייר בנפשו תמונה נבונה המתארת את מקומו ואת מצבו ביחסם אל מקומות אחרים. הוא ידע, כי מתוך שהיות מרובות וחנינות המתמשכות ברישול, עושה הוא את הדרך שכבשה במסעו אל אֶחיו, רכוב על-גבי חולדה המסכנה, אם-כי בכיוון הפוך ובמחוז אחר; וכמה כברות-ארץ מערבה מדרכו הראשונה, הנהו נוסע ועובר נוכח בית-מכורתו, ועוד מעט ובהכרח ישיג את הנקודה בה תסתיים מידת המהלך ההוא. ורק ריוח צדדי, שאינו עולה על מחצית דרכו אל אֶחיו, יפריד בינו ובין אוהל-אביו. סמוך אל אשדוד בקירוב, אצל בית דגון, אלוהי-הדגה, אשר לו היו עובדים פה, יישוב הומה במרחק שעתיים משפת-הים, שאליה הוליכה דרך-גמל הומה ורבת-תנועה ורוחשת בני-אדם וקרונות-שוורים ורכבי-סוסים: במקום הזה לערך הגיעו לנקודת המפנה; כי הבין יוסף, שקרה-חוף לעומת עזה נוטה יותר ויותר מערבה, ולפיכך ילך ויגדל הריוח בינו ובין ארץ-ההרים המזרחית-הפנימית מיום ליום, ומסתבר, שלעת-הצהריים יהיו כבר מעבר לרמות-הכרון דרומה.

על כן פעם לבבו בדחילו-ורחימו ויצרו תקף עליו בסביבה זו וכן במסע המתמהמה להלך, אל פני אשקלון, העיר הבצורה. הוא היה בקי במבנה הארץ: נוסעים הם בשפלה המתמשכת לאורך חוף הים; אולם רוכסי ההרים הצופים מפאת מזרח ואליהם פנו עיני-רחל התרות לכל עבר מתוך עומס ההרהורים, — שם הרובד השני הגבוה יותר, המחורץ עמקים-עמקים, של ארץ-הפלשתים, ומשם מזרחה מזרחה, מתרומם ומתליל העולם אל דרגה חדלתיים, קשה ומחוספסת, אל נוות-מרעית שהתומר רחק מהם, אל דוברי-הרים המשופעים בניחוהי-דשא המאוכלסים כבשים, כבשי-יעקב... תעתועי-חיים מופלאים! שם למעלה ישב

יעקוב, מיואש, מדוכדך בדמעותיו, בייסורי־אל איומים, בידי המסכנות העדות העקובה מדם על טריפת יוסף ומותו, — ופה למטה, לרגליו, נוסע יוסף הגנוב מעיר פלשתית אחת אל אחרת, והוא אילם, בל יגלה סודו; עובר הוא עלפני מכורתו עם אנשים נוכריים, יורד אל עבר שאל, אל בית־העבדים אשר למות! מה קרוב היה פה רעיון הבריחה? עד־מה גירה והטריד אותו היצר והסעיר את יצוריו ועורר תסיסה בכל מחשבותיו, להחליט החלטות לחצאין, אשר בדמיונו כבר בוצעו־פרצים — בייחוד בשעות־ערב, לאחר שאיחל ליל טוב לזקן, קונהו; כי זאת הוכרח לעשות יום־יום: היא היתה אחת מחובות שירותו — לברך את הישמעאלי עם סופו של יום במנוחת־לילה מאושרת, בלשון גמלצת, שחייבת היתה להיות תמיד חדשה, שאם לא־כן, יענה לו הזקן, כי כבר ידועה לו זאת... בייחוד באפילה, כאמור, בשעה שחונים היו לפני כפר או נוכח עיר של פלשתים, התרדמה נפלה על אנשי השיירה, תקפה התשוקה את הנער המכור וביקשה לחוטפו, להעבירו אל־עומת הגבעות המכוסות גניפרי והלאה משם בדרכים המדלגות על ראשי הרים ובקעות יער, מרחק שמונה מילין ועוד כברת ארץ, ודאי לא יותר, ויוסף עלול היה בלי־ספק למצוא את הדרך, מטפס אל מחוז ההרים, מעלה מעלה עד הגיעו אל זרועות אביו, לנגב את דמעותיו ולומר „הנגי“ ולשוב ולהיות לו כאז, ילד־שעשועים.

והאמנם מילא את חפץ־לבו ונשא את רגליו? לא ולא, הן ידוע לנו, שלא עשה כן. הוא התעשת, אס־כי פעם ופעמיים — רק ברגע האחרון; דחה את הפיתוי, ביטל את התוכנית ונשאר במקום היותו, וכרגע היה זה גם המעשה הנוח ביותר, הואיל והמנוסה על דעת עצמו היתה כרוכה בסכנת גדולות: עלול היה לגווע, ליפול בידי שודדים ורוצחים, להיטרף עלידי חיות בר, ואף־על־פי־כן היינו ממעטים את דמות ותרנו, אילו ביקשנו למצוא את מקורו רק כפלל, שנטייתו של אדם לחוסר־מעשה, מכריעה כרגיל — בגלל רפיונו הטבעי — את רצון־המעשה. היו מקרים שבהם סירב יוסף לעשות מעשה העלול להיות מתוק הרבה יותר מן הבריחה הפרועה על גפי־ההרים. לא, כי הויתרון שעמד בקץ הניסיון הסוער הפעם, כמו גם במקרה ההוא שאנו חושבים עליו בצפייתנו לעתיד, צמח מתוך שיקול־דעת שהוא מיוחד לגמרי לאופיו של יוסף, רעיון שאפשר היה לבטאו בקירוב במלים כגון: „הכיצד אוכל לעשות מעשה־שטות כזה ולחטוא לאלוהים?“ לשון אחר: היה באותו ויתרון משום הכרת המשגה האווילי־הנפשע שבמחשבת הבריחה, משום ראייה בהירה ומשום הבנת הפשל הכרוך בהפרת עצת־האלוהים עלידי עריקה. שכן היה לב יוסף סמוך ובטוח כי לא לשווא נעקר, אלא היפוכו של דבר — בעל העצה הגדול שתלשו מן הישן והמוליכו אל התחום החדש, יש בדעתו לבצע בו משהו באורח זה או אחר; לרוץ נגד משוכת־חדק כזו, להימלט מפני הגזירה, מעשה כזה הוא בחינת חטא ומשגה גדול, שניים שהם אחד בעיני יוסף. השקפה זו על החטא הרואה בו משגה וכישלון, או פגיעה בטלנית בחוכמת־אל, היתה נטועה בו מבטן ומלידה ונסי־חיו חיוק בקרבו אותה דיעה במידה יוצאת־מן־הכלל. הוא

כבר סרר די והותר — אכן, בבור התברר לו הדבר. אולם מאחר שנמלט מן הבור, וככל-הנראה מוליכין אותו על-פי הצפוי מראש, הן ייתכן לראות גם את שגינותיו כחוליות המתאימות לתוכנית הכללית, משל כאילו האלוהים הנחה אותו בעוורונו. אולם אם יוסיף לפעול באורח זה, כגון על-ידי מנוסה, או אז ודאי משורש הרע הוא ומעומק הסכלות; ופירושו, לבקש חוכמה העולה על חוכמת אלוהים — פשוטו כמשמעו: והוא שיא הטיפשות, לפי בינתו הצלולה של יוסף.

לשוב ולהיות ילד-שעשועיו של אביו? לא, אלא להוסיף ולהיות ילד-שעשועיו כקודם, אך בצביון חדש, אשר מאז ומכבר השתוקק אליו וחלם עליו. מעמד של חיבה חדשה ובחירה נעלה יותר היה זה, שהוטל עליו לכובשו ולהיות בו עתה, לאחר הבור, ועטרת-החטוף תעטרהו, נודפת ריח מריר, השמור למשומרים וצפון לצפונים. את הפליל המקורע, את עיטור קורבן-העולה חבש לראשו בחידוש — לא עוד במשחקו של חלום-עתידות, אלא בפועל-ממש, לאמור: ברוחו, — וכלום בשביל יצר גשמי נסכל יפקיר אותו? פתי שכזה, משולל כל-כך חוכמת-אלוהים — לא היה יוסף, — ברגע האחרון על-כל-פנים לא יתנהג כשוטה ולא יפסיד בקלות-דעת את יתרונות מצבו. האם ידע הוא את החג, או לא ידעו, לפי כל פרטי שעות-מועדו? ועתה, שהכליל עוטר את שערו, האם ישא את רגליו ויברח מן החג, וישוב לרעות את הבהמה בשדה עם אחריו? קשה היה הניסיון שהוכרח לעמוד בו, אבל רק בבשר, אך קל היה בשביל הרוח. ויוסף עמד בו. הוא המשיך בדרכו ונסע עם אדוניו קוניו, הלאה, על פני משכנות יעקוב והרחק משכנותו הקרובה — ושמך אוסרסיף, בן-אגמון, יוסף-אם-חב בלשון מצרים, שפירושו „יוסף בחג“.

ה ת ר א ו ת

שבעה-עשר יום? לא, כי מסע שבע פעמים שבעה-עשר יום היה — ודבר זה יש להבין, לא על-דרך הספירה המדוקדקת, אלא לפי השימון הממושך במאוד מאוד; ולאחר זמן אי-אפשר היה לקבוע עוד, כמה נגרם בעטנה של השתהות המדיינים, וכמה צריך להירשם על חשבון המרחב שהוכרחו לעבור בו. הם נסעו דרך ארץ נושבת הומיה ופוריה, המוקפת חורשות זיתים, תמרים ואגוזים ותאנים ורועה דגן, מושקה במימי בארות עמוקות, אשר גמלים ושורים התקבצו מסביבן. מצודותיהם הקטנות של מלכי הארץ ניצבו לעיתים במרחבי השדה הפתוח, והן מכונות תחנות, מבוצרות בחומות וצריחים; על טפחותיהן עמדו רומי-קשת ומשעריהן נהגו רפבי-קרב את הרכש המזורר, הרתום למרכבותם, לנחותם חוצה; וגם עם אנשי-צבאם של המלכים לא נרתעו הישמעאלים מפוא בדברי מסחר. מושבים, חצרות ויישובי-מגדל זימנו אתם בכל מקום לנטות אוהלם ולשהות, והם השתהו שבועות שלמים, ולא איכפת

להם. עד שהגיעו אל המקום בו התרומם ח'ף הים הנמוך והתנוססה חומת-סלע תלולה, שבראשה נבנתה אשקלון, כבר נטה הקיץ אל סצו.
קדושה וחזקה היתה אשקלון. אבני הגזית שבחומותיה שנמשכו בחצי מעגל עד הים, חובקות את הנמל, נראו כמוצבות בידי בני-יענק, בית-דגון שלה היה ריבועי ומרובה-חצרות, חורשתה חמודה והבריכה שבתוכה מלאה דגה ומשכן-עשתורת שלה התפאר בכך, שעתיק הוא מכל מקדשיה של בעלת. זן אחד, ריחני, של בצלים קטנים היה נפוץ כאן כצמח בר בחולות, תחת הדקלים. האלה דרכתה, אדונית אשקלון, הפקירה אותם — מתנה לכל דורש — ובמקומות אחרים אפשר היה למוכרם. הזקן ציווה את אנשיו ללקטם בתוך שקיקים וכתב עליהם בכתב מצרי: „בצלי אשקלון משובחים“.

מכאן הגיעו לעזה, המכונה ח'זתי, בינות לעצירות מסוקסים, אשר בצלם רעו עדרים רבים; ובכך הגיעו באמת למרחק רב מאוד. הם נמצאו שם כמעט במחוז מצרי; כי בעת שפרץ פעם פרעה מלמטה ברכב ובצבא-רגלים כדי להבקיע דרך המדינות העלובות כגון צ'אה, אמור, רת'נו, עד לאפסי תבל, למען תיחקק דמותו במידות ענקיות ובקוים עמוקים על גבי חומות המקדשים. לתאר, היאך אחזת ומחזיקה ידו השמאלית בציציות ראשם של חמשת בניי עם-לועז כאחד, בעוד שיד ימינו מגיפה את האלה ממעל לראשם של אותם אנשים מוכי תימהון של חרדת-קודש, היתה תמיד העיר עזה — התחנה הראשונה במסעו. וכן נראו ברחובות עזה, אשר ריח חריף נדף מהם, מצריים רבים. יוסף הסתכל בהם יפה יפה. הם היו רחבי כתפיים, נטווי-גרונ ומלונבשים בבגדי-לבן, המקומות הללו, סביבות החוף וכל השטח בפנים הארץ עד באר-שבע, היו נטועים גפן אדרת, שמחירה מועט הזקן קנה בחליפים קנקנים מרובים מלאי יין, שהספיקו כדי משא שני גמלים, וכתב על הקנקנים: „יין עזה למהדרין מן המהדרין שבעתיים“.

אולם, אף-על-פי שכבר הגיעו למרחק רב למדי בעת שעמדו רגליהם תחת חומותיה החזקות של עזה — עדיין צפוי היה להם חלקה הגרוע ביותר של הדרך, אשר לעומתו לא היה המסע המשתעה דרך ארץ פלשתים, אלא כמין משחק-ילדים ושעשוע; כי מעבר לעזה נגבה, במקום שהולכתם דרך-חולות לא-דרך החוף כלפי מטה לעומת נחל מצרים, נהפך העולם — כפי שידעו היטיב הישמעאלים, שנהירים היו להם שבילים אלה לפי שעברו בהם לפני-כן כמה וכמה פעמים — נהפך העולם והזעים פניו במידה מופלגת, ובינם לבין השדמות הפוריות שבהן התפשטו מימי היאור, נגלתה ארץ-תחתיות עצבה עדי-כא והשתרעו מרחבי זלעפות מהלך תשעה ימים, ארץ מארות וספנות, המדבר הנודא, אשר אין בו שהות, אלא חייבים להאיץ בו את המצעד כדי לצאת ממנו עד מהרה; ולפיכך היתה עזה מקום-מנוחה אחרון בטרם יבוא החלך מצרימה. על-כן לא נחפו הזקן, אדוני יוסף, להסתלק מפה, יערכי — כה דבריו — עוד צפוי להם חפזון-הילוך רב מדי, אלא שוהה היה בעזה מספר ימים לא מועט, ומה גם שמוכרחים היו להתכונן בכובד-ראש לקראת המסע

במדבר, לשפור מדריך מיוחד ופותר־דרכים, ולאמיתו של דבר רצוי היה להצטייד גם בכל־יִנְשֵׁק נגד בני־אֶסְפוֹף משוטטים ושוֹדְדִים יושבי־מדבריות, אולם על־כך ויתר הזקן שלנו: ראשית, שלפי השקפתו הנבונה לא היתה שום תועלת בדבר, שכן, כה דבריו, או שמצליח אדם להימלט מעיני אנשי־החמס — ואז אין צורך בכל־יִזוּן, — או שידביקו את השׂיירה, להוותה, — ואז לא יועיל, אם גם נפיל חללים רבים בקרבם, עוד ייוותרו דינם לשדוד אותנו ולהציגנו עירום ועריה. הסוחר, אמר הזקן, צריך לסמוך על מזלו הטוב, ולא על הרומח ועל הקשת, אשר אינם כלי אומנותו.

ושנית, הרגיע אותו המדריך שנשפר לישמעאלים בפתח השער, מקום שאנשים כאלה מציעים את שירותם לאורחות־המסע, והוציא מלבו כל חשש מפני המשוטטים, אף הבטיחו, שאם ילך בהדרכתו, אין לו צורך בנשק, פשוטו כמשמעו, הואיל והוא מורה־דרך מומחה במלאכתו, הפותח את הדרכים הבטוחות ביותר במחוז הנלעפות, ולפיכך ממש מגוחך יהיה להעסיק אותו ולטעון עוד משא של כל־יִזוּן. עד מה השתומם יוסף, יתר־על־כן, עד־מה הוא נבעת, ומאידך גם שמח מתוך חוסר־אמונה במראה־עיניו, בשעה שהכיר את השכיר שהצטרף בהשכמת־הבוקר עם היציאה לדרך אל השׂיירה הקטנה והתייצב בראשה, והנה, הוא הוא האיש הצעיר הסר־רוּעֶה־המוכֵן־להושיע, אשר לפני זמן לא רב ולפני אירועים כה רבים מוליך היה אותו בדרך לדותן!

הוא האיש בלי ספק, על־אף אדרת־המדבר שעטה עכשיו, המשנה את מראהו. הראש הקטן והצוואר התפוח, הפה האדום והסנטר המעוגל כגון פרי, ובייחוד מבטו הלאה וגיגוניו המתפרנקים באורח משונה, לא הניחו מקום לטעות, ויוסף המשתאה דימה אף לחוש ברמיזה שכיוון אליו המדריך העוצם לרגע עין אחת בעוד שתווי פניו דוממים, משל כמבקש להזכיר את היכרותם הישנה, ובה בשעה — להבטיח את שמירת הסוד. דבר זה הרגיע את יוסף עד מאוד; שהרי היכרות זו מוליכה חזרה אל חייו הקודמים, לעומק, שאין הוא חפץ לפותחו לעיני הישמעאלים; וזכאי היה לפרש את קריצת העיניים כסימן, שהאיש מבין לו.

ובכל־זאת משתוקק היה עד מאוד להחליף מלים אחדות עם האדם הזה, ובעת שהאורחה השאירה מאחוריה את אדמת הירק תוך זמרת הגמלים ולקול צלילי הפעמון שבצוואר הגמל המשפוכי, ולפניהם השתרעה הציה, ביקש יוסף מאת הזקן, שמאחוריו היה רוכב, רשות לשאול עוד פעם, כנגד כל מקרה רע, את המדריך, האם בטוח הוא בדרכו לחלוטין.

„האם מתיירא אתה?“ שאל הסוחר.

„למען הכלל כולו רציתי לשאול“, ענה יוסף. „אך אני עצמי בפעם

הראשונה אני נוסע אל הארץ המאוררה, ולכן קרובות הדמעות אל עיני.“

„אם כן, שאל את פיו.“

וכך הנחה יוסף את בהמתו אל המשפוכי שבראש הטור, פתח ואמר

למורה־הדרך:

„מטעם האדון באתי אליך. האם בטוח אתה בדרכים שאתה מוליך אותנו, חפץ הוא לדעת.“

האיש הצעיר נתן בו מבט כמנהגו מאז ותמיד, מעבר לכתפו, כשעיניו פקוחות אך במידה מצערה.

„יכל היית להרגיע אותו על פי נסיונך“, ענה.

„השקט!“ לחש יוסף. „היאך אתה מגיע לכאן?“

„ואתה?“ נשמעה התשובה.

„אכן, צדקת. — אף לא הגה באוזני הישמעאלים על נסיעתי אל אָחי!“

לחש יוסף.

„אַל דאגה!“ החזיר לו הלז באותו קול מלחש; ובכך הסתיים העסק

בפעם הזאת.

אולם לאחר שחדרו יותר אל מעמקי הציון, ועבר יום ושוב יום — השמש שקעה בכהיון מאחורי שלשלאות הרים מתים, וצבאות עננים, אפורים באמצעם ומודלקים בפאתיהם בנוגה ערבית, כיסו את השחקים מעל למישור־חולות צהוב כדונג, שנפוצים היו עליו במרחקים כרי־תלוליות העוטים קוצות קימשונים, — ניתנה שוב שעת־הכושר להשיח עם האיש מבלי לעורר תשומת־לב הרבים. כי מקצת הנוסעים רבצו מסביב לכר עשב כמוש, עליו העלו מדורת־גבבה להתחמם לאורה מחמת הצינה היורדת פתאם; ומאחר שבקרבתם היה גם מורה־הדרך, אשר, אגב, לא הירבה לבוא בדברים עם הבריות, לא עם האדון ולא עם העבדים, ומואס היה בשיחה בטלה ונועץ יום־יום רק עם הזקן על אורחם־ורבעם, לגופו של עניין: על־כן התחבר יוסף אל הקבוצה, לאחר שסיים את שירות־יומו ואיחל לאדוניו תנומה של חדות־נפש, ישב על הארץ אצל המדריך וחיכה עד שנאלם שיחם המפכה בקוצר־מלין של אנשי־השיירה וזרועות השינה חבקו אותם אט־אט ועטרום בתנומה קלה. אז נגח מעט במרפקו את שכנו ואמר:

„שמע, צר לי על שלא יכולתי אז לקיים את הבטחתי ואנוס הייתי לנטוש

אותך לנפשך בעת שחיכית.“

האיש אך הביט אליו בעיניים לאות מעבר לכתפיו והסב מיד את מבטו

אל־עומת הגחלים העוממות.

„כך, האמנם לא יכולת?“ השיב, „ובכן, שמע את דברי, בחור בוגדן

כמותך לא ימצא עוד בעולם כולו. מניח לי לישב כנוטר חמורו — שבעה יובלות־שנים, אילו היה הדבר תלוי בו — ואינו חוזר, אף־על־פי שהבטח הבטיח. מתפלא אני על־אשר עודני מדבר אתך, באמת, על עצמי אתפלא, היאך אני בא אתך בדברים.“

„הן מתנצל אני לפניך, תשמענה־אוזניך“, מילמל יוסף, „ואכן, חף אני

מעוון, אלא שאינך יודע את הדבר. הדברים התגלגלו באורח שונה מאשר חשבתי, והתנהלו כפי שלא ניבא לי לבי. לא יכולתי לחזור אליך, אף כי עז היה רצוני לעשות כן.“

„כן, כן, כן. פיטומי מלים, אמתלאות ריקות. שבעה יובלות־שנים, יובלות־אלהים, הייתי עלול לשבת שם ולחכות לבואך...“
„אבל הן לא ישבת בגללי שבעה יובלות, אלא קמת הלכת לדרכך בשעה שראית שעתיד אני להיעדר על־כורחי. וכן אל־נא תגזים בהערכת המשא שהטלתי עליך לא ברצוני! מוטב, תאמר לי מה היה לחולדה לאתר שהסתלקתי משם!“

„חולדה? חולדה — מי זאת?“

„מי? — היא שאלה מופרזת במקצת“, אמר יוסף. „שואל אני על־אודות חולדה, האתון, שנשאה אותנו; על אתוני הלבנה, אתון־מסעי הקטנה, מאורוותו של אבא.“

„אתוני, אתוני הלבנה, אתון־מסעי הקטנה!“ חיקה אותו מורה־הדרך בלחש. „מנהג משונה הוא מנהגך, כשאתה מדבר על קניינך בחיבה רכה, שממנה אפשר ללמוד, מה טיבה של אהבת־עצמך. בריות כאלה מתנהגים אחר־כך במידה רבה כל־כך של בוגדנות...“

„לא, לא“, כיחש יוסף. „לא בגלל עצמי אני מדבר על חולדה בחיבה, אלא בגללה, שכן היתה בהמה חביבה וזהירה כל־כך, שאבי הפקידה בידי וסמך עלי, ועת אזכור את רעמת־מצחה, שצימחה בתלתלים והשתלשלה על עיניה, מיד יירך בי לבי. מאז נפרדתי מעליך, לא חדלתי לדאוג לה, וחוקר ודורש הייתי לגורלה אפילו ברגעים ובשעות הארוכות, שלא היו נטולי בלהות גם בשבילי. עליך לדעת, כי מאז בואי לשכם לא עזבני כוכבי הרע ומצוקה כבדה היתה מנת־חלקי.“

„לא ייתכן“, אמר האיש, „ולא ייאמן! מצוקה? פה פסקה בינתי, ואני משוכנע, כי לא היטבתי לשמוע. הן אל אחיך הלכת, לא כן? ועוד זאת, שכל הבריות ואתה, מגחכים אתם זה אל זה בלי הרף, הואיל ויפה־מראה וטוב־תואר אתה כתמונת־פסל, ונוספים לך עוד חיי־כל־טוב, אם לא כן? ואם כן איפוא, מאין יבואו עליך המזל הרע והמצוקה? כך אשאל את עצמי ואין תשובה בלבי.“
„על־כל־פנים כן הדבר“, השיב יוסף. „ואף רגע אחד, כפי שאמרתי לך כבר, אף רגע לא פסקה מלבבי הדאגה לגורלה של חולדה המסכנה.“

„ובכן“, אמר המדריך, — „ובכן, ניחא.“ ויוסף הכיר שוב את תנועתם המשונה של גלגלי העיניים, שעליה נתן את דעתו עוד קודם־לכן, אותה התגלגלות פוזלנית בחפזונה סחור־סחור. „יפה איפוא, עבד־זוטר אוסרסיף, דיברת ואשמע. אמנם בדין הוא שיהא אדם סובר, כי אך הבל־וריק הוא לעסוק בחמור ולזכור אותו נוכח עניינים מסובכים כענייניך, כי מהו התפקיד שיכול יצור כזה למלא ומה חשיבותו לעומת חשיבותם? אבל דבר המסתבר הוא, שדאגתך ראויה שתכתב לזכותך ולשבחך, שהרי נתת את דעתך על אותו יצור בעת צרה לך ולנפשך.“

„ובכן, מה היה גורלה?“

„גורל היצור הלז? המ־, אכן, יש בכך מידה מסויימת של קינטור לגבי

אחד שכמותנו, שבתחילה הוא צריך למלא תפקיד חסר-תועלת בחזקת שומר חמור, ואחר-כך יהא אנוס עוד למסור דין-וחשבון על הקורות אותו. חפץ היה אדם לדעת, איך לכאורה יהיה מחוייב לעשות כן. אבל תנוח דעתך! הרשמים האחרונים שקיבלתי מעידי, שמצב כפות פרסותיה של האתון לא היה גרוע כפי שסבורים היינו בבהלה הראשונה. ככל-הנראה נקעה פרסתה ולא נשברה, — כלומר: נשברה למראית-עין ולאמיתו של-דבר רק נקעה, עליך להבין אותי כהלכה. בשעת הציפיה לשובך היה לי פנאי רב מדי לטיפול ברגל האתון, וכשפקעה סבלנותי לבסוף, שוב היתה חולדה שלך במצב שהניח לה לשעוט, אמכי לרוב רק על שלוש רגליים. אני עצמי רכבתי עליה לדותן ושם שיכנתי אותה בבית אחד, אשר כבר נזדמן לי לעשות עמו חסד של שירות לטובתו ולטובתי גם יחד, בית השייך לזקן המקום, אורח מן היוגבים, ושם ישפר חלקה כמו באורוותו של אביך המכונה כביכול ישראל.

„באמת?" קרא יוסף בלחש ובחדווה. „מי מילל ומי פילל! ובכן איפוא קמה על רגליה ויכלה לשעוט, ואתה דאגת לה, למען יהיה טוב חלקה?"

„טוב מאוד", אישר איש-שיחו. „רשאית היא לראות עצמה בת מזל טוב, לאחר שקבעתי מקומה בצל קורתו של אותו אורח מן היוגבים, כי גורלה שפר עליה."

„פירוש הדבר", אמר יוסף, „שמכרת אותה בדותן. והפדיון?"

„שואל אתה על הפדיון?"

„כן, בזה."

„נטלתי אותו לעצמי כשכר שירותי בחזקת מורה-דרך ושומר."

„הה, כך. ניחא; אינני רוצה לשאול על גובה הסכום. וכל צרורות אוצרות

המזון שעמסה חולדה על האוכף?"

„הכי באמת זוכר אתה, במצב-עניינים מסובך שכזה, את תפנוקי המעדנים,

והסבור אתה, שיש בהם משום חשיבות נוכח הדברים שלפניך?"

„חשיבות לא רבה, אך מכל-מקום הם נמצאו שם."

„גם הם שימשו לי תגמולים."

„אכן", אמר יוסף, „בעוד מועד החילות לקחת לך תגמולים מאחורי גבי,

ובכך הפצתי לרמוז אל כמויות מסויימות של אישיים ובצלים. אבל, אין

דבר; אפשר שהיתה כוונתך רצויה, ובכל עת ובכל מקום אסתמך על המידות

הטובות שהנך מגלה. על המעשה בחולדה, שהקמת אותה על רגליה והשבעת

אותה מברכת הארץ, תמיד אכיר לך טובה, ומודה אני למולי הטוב שחזרנו

ונפגשנו בהיסח הדעת, למען איודע מפיך את הקורות אותה."

„כן, ושוב אני מוכרח להוליך אותך בדרך, צרור מלא רוח פיוזה, כדי

שתגיע אל מחוז הפצך", השיב לו האיש. „האם כה כשר הדבר והאם מתאים

הוא לאדם כמוני, שואל אני אגב אורחא ביני ביני, אך לשווא. איש זולתי אינו

שואל ואין איש שם אל לב."

„האם סר-זועף אתה שוב", ענה יוסף, „כמו בלילה ההוא, בדרך לדותן,

בשעה שנענית לי ברצונך החופשי ועזרת לי למצוא את אחי, אך עשית את הדבר במורת־רוח? אולם הפעם אין אני צריך להצטער על שמטריח אני עליך, שהרי נשפרת לי שמעאלים להוליך אותם דרך המדבר הזה, ואני רק באורח מקרה נמשך עמהם.

„אין חילוק בדבר, — אם אוליך אותך או את הישמעאלים.“
„אל תאמר זאת לישמעאלים, כי שומרי כבודם ואדנותם הם, ולא ברצון ישמעו, שנוסעים הם לכאורה רק בשביל שאני אגיע למקום שהועידו לי אלהים.“
המדריך שתק ושיקע את סנטרו בתוך סודרו. האם גילגל את עיניו בה בשעה, כמנהגו תמיד? אפשר ואפשר, אך האפילה כיסתה עליו לבלתי הפר.
„וכי מי ישמע ברצון“, אמר אחר־כך בהבלגה מסויימת, „שהוא איננו אלא כלי־שרת? ובית־רייחוד, מי ישמע את הדבר ברצון מפי פרחח? מפיך, עבד־זוטר אוסרסיף, הן דבר של חוצפה הוא, אולם מאידך גיסא, נכון הדבר אשר אמרתי, לאמור, שאין חילוק, ומכל־מקום לא איכפת, אם הישמעאלים הם הנמשכים אגב־אורח, ולפיכך אתה הוא איפוא האיש, שבשבילו עלי לפתוח את הדרכים — בעיניי כשר הדבר! גם על באר אחת היה עלי לשמור בינתיים, אף אם נסוח את הדעת מעל החמור.“

„על באר?“

„תמיד היה עלי להיות מוכן לתפקיד שכזה, במידה שהדבר נוגע בבאר. היתה זו מאורה ריקה עד תכלית, ריקה מכל אשר נזדמנה לי מאז ומעולם, אף לא היתה יכולה להיות ריקנית יותר, אלא שמתוך ריקנותה אפשר לדון על הגיחוך שבדבר, — ומעתה תשפוט בעצמך על מידת הכבוד והיאות שבתפקידי. אפס, ייתכן שדווקא ריקנות זו היתה כל חשיבותו של הבור הלז.“

„האם האבן נגולה מעל פי הבאר?“

„ודאי, הן ישבתי עליה, ושם נשארתי בשבתי, אף־על־פי שרצה האיש, עדי־מאד רצה, שאיעלם.“

„איזה איש?“

„משמע, זה, שבא אל המאורה חרש, באיוולתו. איש בעל קומה כמגדל, רגליו כעמודי היכל, אבל קולו קול דק היוצא מתוך מיבנה שכזה.“

„ראובן!“ קרא יוסף ושכח כמעט את חובת הזהירות.

„קרא לו ככל־אשר תרצה, היה זה מגדל־אדם אוילי. בא, צועד בעוז, ובידו מקלעי חבלים ואדרת, אל בור שכזה, ריק בתכלית הריקנות...“

„הוא רצה להצילני!“ הכיר יוסף.

„איכפת לי...“, אמר המדריך ופיהק פיהוק נשיי, מתזיק יד אחת בעידון מתנאָה לפני הפה ומשמיע אגב־כך אנחה קטנה. „גם הוא שיחק תפקידו“, הוסיף בקול שהיה כבר מעומעם, כי הוסיף להשקיע את סנטרו ואת פיו עמוק יותר בתוך סודרו, דומה כמבקש להתנמנם. יוסף שמע עוד את מילמולו המקוטע, מילמול של מורת־רוח, כעין:

„אין לקבל בכובד־ראש... רק צחוק... תעתועים... פרחח... תוחלת...“

מלים ברורות יותר אי־אפשר היה להפיק ממנו, וגם בהמשך המסע במדבר לא הגיע עוד יוסף לידי שיחה עם המדריך־והשומר.

מצודת צל

יום יום היו נוסעים באורך־רוח דרך ארץ־גזירה, אחרי מצילת הבהמה המשפוכית, מתחנת־באר אחת לשנייה, עד שחלפו תשעה ימים ואנשי המסע היו מאושרים בעיני עצמם. המדריך לא התהלך לשווא, הוא היה מומחה במלאכתו. לעולם לא סילף מהלכו ולא תעה מן הדרך הנכוחה, וגם לא בעת שעברה בקרב הַר פרוע, שלא היה לאמיתו־של־דבר רוכס־הרים אמיתי, אלא תצבורת של גיבושי אבני־חול מעוררי זוועה, בעלי דמויות מפליצות, וגושים עצומים, ערימות על־גבי ערימות, המתנצנצים בגוון שחור, לא כסלע, אלא כעין מתכת, עד שדומים היו בנוגהם הקודר לעיר־של־ברזל המתנוססת אל על. וגם לא בעת שאי־אפשר היה כלל לדבר עוד על מסילה או מסלול במובנם הארצי ולפי התפישת דהאי־עלמא, אלא שנהפך החלד לקרקעים ארוך, שסיגר עליהם עד לאימה בזרוע־אי־סופו, והיה מלא חול שגונו גון פגרים עד פאת־השמיים הדהה־המלוהבה; ונוסעים היו על־גבי תלוליות־החול, המשתלשלות בנוי מסואב, גלים גלים וקפלים קפלים מחמת משב־הרוח, בעוד שלרגליהן על־פני המישור שיחק אוויר־הלהט בזהרורים מרצדים, כאילו קרוב היה להידלק וליהפך ללשונות־אש היוצאות במחול, והחול הנישא למעלה כירכר בו סחור־סחור, מתערבל, עד שהיו האנשים אנוסים להליט את ראשם נוכח עליצות־מוות שטנית כזו, ומוטב היה להם לבלי להביט, אלא להבקיע ברכיבה עוורונית, ולעבור כך את התחום המשוקץ.

עצמות מלבינות היו מוטלות לעיתים קרובות בדרכם, כגון צלעותיו ועצמות־שוקיו של גמל, או שהיו עצמותיו היבשות של אדם מזדקרות מתוך החול הדנוג. אנשי המסע הביטו במיצמוץ עיניים ושמרו על תקוותם. שני חצאי ימים, למן הצהריים ועד הערב, הלך לפנייהם עמוד אש, ודומה כמוליך אותם. הם הכירו את התופעה, מבלי לקבוע בשל־כך את יחסם אליה על־פי מהותה הטבעית בלבד. הללו היו, ככל הידוע להם, נחשולי־אבק רצים, שהחמה שיקפה אותם בשילהובה. ובכל־זאת אמרו איש אל ריעהו כאורח אנשים המתכבדים בחשיבות: „עמוד־אש הולך לפנינו.” אילו היה האות מט לפתע ונפול תחתיו לעיניהם, כִּי־אז היה זה מקרה איום; שכן מאוד־מאוד קרוב־לודאי, שבעקבותיו היתה מפיעה אבבית־חולות. אבל העמוד לא התמוטט ולא שקע, אלא רק החליף את דמותו כתעתוע־לצים והתרפרף ונעלם אט־אט ברוח־המזרח הצפונית. רוח זו שמרה להם אמונים כל תשעת הימים; מזלם כפת את הדרומית, למען לא ייבשו נאדותיהם ולא יכלו מהם מימי החיים. אך ביום התשיעי נמצאו כבר מחוץ לכל סכנה, נמלטו מזעזועת הישימון, וזכאים היו לראות את עצמם מאושרים

בחלקם; שלב זה בדרך-המדבר היה כבוש ונטור על-ידי משמרת מצרים, המפקחת והמגוננת על מבואותיה במרחק רב למדי בעומק התלאובה, על כל צעד ושעל, בעזרת מצודות, סיללות ומגדלות צופים ובחן ליד הבארות, שהיו מקומות חנייה לפלוגות צבא קטנות המורכבות רובי-קשת נוביים עם נוצות-יען בשערם ונושאי-קרדומות לוביים בפיקוד קצינים מצריים, שעצרו את אנשי המסע, דיברו אליהם קשות והקררו-דרשו מאין לאן דרכם מוליכה.

מידה של בדיחות ופיקחות היתה בנוסח דיבורו של הוקן כשהיה בא במגע עם אנשי-מלחמה אלה, והוא ידע להוציא מלבם כל ספק ביחס לנקיון-כפיו וכשרות-כוונותיו ולקנות את חסדם בתשורות קטנות ממיני הסדקית שלו, כגון שפינים, פנסים ובצלי-אשקלון. כך התקדמו על-פני מכשולים ברוח עליוזה, ממשמר אל משמר, כי חילופי דברי-בדיחות עם שומרי-הדרך היו נעימים הרבה יותר מן המסע דרך עיר הברזל ועל-פני קרקע-הים החיוריון. אפס, היטיב ידעו הנוסעים, כי בעוברם על-פני התחנות הללו התגברו רק על תחילת-מעשה, וכי נקיון-כפיהם וכשרותם מבחינת בטחונן של מיד ת-תרבות ודרך-ארץ עתידים עוד לעמוד לחקירה קפדנית ביותר: לאמור, אצל המחסום האדיר, שאין לסטות מעליו, שהזקן קרא לו בשם „שור-המלך“ ושהיה ניצב למימים קדמונים על מיצר היבשת שבין האגמים המרים כתריס כנגד פראי-השאסו השוסים ויושבי החולות, באם ירצו לעלות עם בהמתם על שדמות פרעה.

מעל רמה אחת, מקם חנותם עם שקיעת החמה, השקיפו אל-פני אותם מיבנים ומפעלים מאיימים של הגנה זהירה-יהירה, שהוקן, בדברנותו החביבה, כבר הצליח להבקיע אותם כמה וכמה פעמים, במסעותיו הנה והלום, ומשום כך גם לא היה מתיירא מפניהם במידה יתירה, אלא יכול להצביע אליהם בידו השקטה על-דרך ההסברה: אל חומת-חיץ ארוכה, שטפחותיה משוננות, ומגדלות מפסיקים לסירוגים את מהלכה מאחורי תעלת-תמיים המחברות שרשרת אגמים קטנים וגדולים יותר, באמצע החומה לערך עבר גשר על-פני המיים, אבל דווקא פה, בשני צדי המעבר, היו אמצעי ההגנה אדירים עד תכלית; בתוך חומת-סיג מיוחדות התנוססו שם מצודות ומיבני-ביצורים בעלי שתי קומות, כבדים, מגושמים ורמים, שקירותיהם וזיזיהם התגבעו בקווים מסובכים ונפתלים-מהופכים עד לגובה הסוללות, כדי לעשותם בטוחים יותר כנגד כל מצור, והם מוקפים מגדלי-בחן, צריחים ושערי-הגחה וגזוזטראות מחסה מכל העברים, וחלונות מסורגים שבקירות בנייני-עזר צרים יותר. זה היה מבצר צל, מעוזה ומגינה הזהיר-האדיר של ארץ מצרים העדינה והמאושרת והפגיעה כנגד המדבר, השוד והמסכנות המזרחית, — הזקן כינה אותו בשמו, ולא היה מתיירא מפניו, אך הירבה כל-כך להטעים ולהזכיר, כי בזכות תומת-לבו המושלמת על-נקלה יחמוק יעבור דרך כל מכשול, עד שהתקבל הרושם, שמעודד הוא את נפשו.

„האין ברשותי הספר מאת ידיד-מסחור היושב בגלעד שמעבר לירדן?, אמר, „השלוח אל ידיד-מסחור היושב בעיר דנת, המכונה גם צוען, אשר נבנתה שבע שנים לאחר חברון? אכן, הוא נמצא בידי, וראה תראה, שפותח הוא

לפנינו את כל השערים והפתחים. הכל תלוי בכך, שיוכל האדם להציג דבר של כתב כל־שהוא למען יהיה על אנשי מצרים לכתוב שוב דבר כל־שהוא, בשביל שיוכלו לשלחו לאן־שהוא, כדי שייכתב ויחזור וייכתב משהו וישמש את מלאכת הפנקסנות. מסתבר, בלי דבר־שבכתב אינך מצליח לעבור; ואילו אם יש בידך חרס או מגילה או תעודת־ספר, מיד יצהילו פניהם. אמנם אומרים הם, כי אמון הוא עליון עליהם, או אוסיר, הוא, העיץ על כיסא כבודו; אבל אני מיטיב לדעת אותם, בעיקר הוא תות הסופר. האמינו לי, אם אך יבוא חור־ואס, קצין־הספר הצעיר, על החומה, זה האיש אשר כידיד הוא לי מאז ומלפנים, ויכול אוכל לדבר עמו, או אז אין כל קושי, והננו חומקים עוברים. ולאחר שכבר נמצאים אנו בפנים, אין איש בודק עוד את נקיון־כפינו וזכאים אנו לעבור כבני־חורין דרך כל המחוזות במעלה היאור, אל כל אשר חפצנו. הבה ונתקע פה את אוהלינו ופה נלין, כי היום לא ייצא כבר ידידי חור־ואס על החומה. אולם מחר, בטרם ניגש על־מנת שנבקש מעבר אצל מצודת צל, חייבים אנו לרחוץ את בשרנו במים ולנער את אבק המדבר מעל בגדינו, להסיר אותו מעל אוזנינו ולגרדו מתחת לציפורנינו, כדי שנופיע לפניהם כבני־אדם ולא כארנבות־החולות; גם שמן־בושם תיצקו אתם הנערים על ראשכם, ומעט כחל תנו על עפעפי עיניכם, למען תהיו משופרים; כי הדלות חשודה בעיניהם וחסרון הידור — תועבה.

כן דיבר הזקן והם עשו כמצוותו; שם נשארו בלילה והתייפו בבוקר עד כמה שעלתה בידם לאחר מסע ממושך כל־כך דרך התלאובה. אולם תוך־כדי הכנות אלה אירע משהו מיוחד והיתה להם הפתעה: מורה־הדרך שהזקן שכרו בעזה, זה שהוליך אותם עד הנה בטח, לא נמצא עוד ברגע מסויים בקרבם, מבלי שיכול איש להעיד בביטחון, אימתי הסתלק: האם נעלם בלילה או בשעה שהיו משפרים את עצמם לכבוד צל, קיצורו, בעת שהיו פונים ומבקשים אחריו באקראי, לא היה מצוי עוד בתוכם, אף־על־פי שגמל־רכובו בעל־הפעמון נשאר שם; ואף את שכרו לא נטל האיש מאת הזקן.

הללו לא נצטערו הרבה בגלל העניין הזה, והגיבו בנידונ־ראש בלבד, שהרי לא היו זקוקים עוד למורה־דרך, ולבד־זאת לא היה זה איש־ריעים להתרועע, אלא מקמץ בדיבורו. שעה קלה היו משתאים, ושביעת־רצונו של הזקן על חסכון־פיתו הופרעה במקצת על־ידי היסוד הסתום שבתקרית ועל־ידי הרגשת חוסר־השלוה שעסק בלתי־מאוזן מניח אחריו. אגב, סבור היה, שבאחד הימים הופיע יופיע האיש ויחזור על־מנת שיתבע את המגיע לו. ביקש יוסף להסביר את הדבר כך, שייתכן, כי כבר הספיק הלז לקנות במשיכה כל־אחר־יד גם יותר מן המגיע לו, ולפי הצעתו בוקר מצב הסחורות; אולם תוצאת הבדיקה הוכיחה שאינו צודק, הוא התפלא יותר מכולם, לאמור, על חוסר־העקביות שבאופיו של מכרו ועל אדישותו בענייני קניין, שקשה לראותה כעולה בקנה אחד עם רדיפת־הבצע שנגלתה בו במקרה אחר. בעד שירות־שלי־ידידות אשר שירת ברצונו החופשי נטל שכר מופקע ביותר, ולעומת־זאת זנח, על־כל־פנים

למראית־עין, את השכר שהותנה כמשפט, מבלי שיתן דעתו עליו. אולם על חוסר־התאמה זה אי־אפשר היה לשוחח עם הישמעאלים, ועניינים שאינם מגיעים לידי בירור־דברים, נשכחים עד מהרה. כולם הוכרחו להטות את מחשבתם אל דברים אחרים, וממילא הסיחו את דעתם מן המדריך ההפכפך; כי לאחר שהסירו את האבק מעל אוזניהם ושמו בפוך את עיניהם, נסעו משם והתקדמו אל־עומת המיים ואל מול־פני „שור־המלך“ ויבואו לעת הצהריים עד לפני צל, מצודת הגשר.

הה, איומה היא יותר משנראתה מרחוק, כפולה ובלתי־נפרצת על־ידי כל כוח; חומתיה עשויות קרנות־קרנות, מגדלות ומעקות־מגן נטועים עליהן, על טפחותיהן הופקדו משמרות לוחמים אנשי־קומה, לובשי תחרא ומגיני־פרווה על גבם; הללו ניצבו, אגרופיהם סוגרים על רומחיהם וסנטריהם מונחים על אגרופיהם, וכן הביטו אל פני השיירה המתקרבת, הביטו מלמעלה למטה כמשפט. מאחורי החיילים נראו קצינים בקפלוטים הצאיים ובחולצות לבנות, סינרית עור על חגורתם ומקל קטן בידם, מהלכים אנה ואנה. הללו לא נתנו דעתם על אנשי המסע המתקרבים; אבל החיילים העומדים על משמרות קדמיים הרימו את זרועם ואחדים מהם עשו כפות ידיהם כמין שפופרת מסביב לפה — בעוד הרומח נתון על זרעותיהם, וקראו אליהם:

„חזור! לפנות אחורה! מצודת צל! אין מעבר! יורים!“

„הניחו להם“, אמר הזקן, „יש לנהוג בשלוות־רוח. אין כוונתם אפילו כמחצית איומיהם אין עלינו אלא להראות להם את כל אותותינו שלום, ולהתקדם אט־אט, בלי לפנות ימינה ושמאלה. כלום אין מכתבו של ידיד־מסחרי בידי? עבור נעבור בשלום.“

ובהתאם להוראותיו התקדמו לעומת חומת־החרפים במישרים, כנגד אמצעייתה, למקום הפתח, שמאחוריו היה שער־הארד הגדול, המוליך אל הגשר; ושם נופפו בידיהם אותות שלום. ממעל לשער־החומה האירה בקווים חקוקים־עמוקים ולהוטי־צבעים דמותו הענקית של נשר חשוף־צוואר הפורש אברותיו, בציפורניו טבעת־קורה, ומימינו ומשמאלו בלטו מתשליבי־הלבינים שני פתני־אבן, גובהם ארבע מידות־רגל, ראשם תפוח, מזדקרים על גחונם, איומים למראה — סמל כוח־המגן.

„אחורה!“ קראו שומרי החומה מעל השער החיצון ומעל פסל תמונת הנשר. „מצודת צל! לחזור, ארנבות־החולות, לחזור אל התלאכה! כאן אין מעבר!“

„טועים אתם, גיבורי מצרים“, השיב להם הזקן מקרב שיירתו, ממרום גמלו. „אך פה נמצא המעבר ואינו נמצא בכל מקום אחר. כי היכן ימצא מעבר במיצר־יבשה זה, אם לא פה? אנו אנשים מומחים הננו, אנשים אשר לא יתדפקו על שערי מבוא סתום, כי יודעים אנו את מעברות המדינה על בוריכם, מאחר שכמה וכמה פעמים עברנו פה בדרך הגשר, שמה וחזור.“

„כן, חזור!“ צעקו הללו למעלה. „חזור, ואך ורק ותמיד חזור לאחוריכם“

אל המדבר, זהו הצו! שום אספסוף לא יורשה להיכנס אל המדינה!"
"ולמי אתם אומרים את הדבר הזה?" ענה הזקן. "לי, אשר לא זו בלבד
שידעתי יפה את החק, אלא אף כשר הוא בעיניי, בפירושו? הן שזנא אספסוף
אני ושזנא ארנבות החולות תכלית שנאה, ואתכם אני מהלל ומשבח על שגודרים
אתם בעדם מטמא את הארץ. אולם תנרנא אתם בנו מבט בוחן וראו, הכרת
פנינו תענה בנו. האמנם כן נראים אנו — כשודדינוד וכאספסוף סיני? האמנם
יעיר בכס מראה פנינו את החשד שבאנו לתור את הארץ ומגמתנו זדונית? או
איה איפוא עדרינו, שמזידים אנו לרעותם על אדמת מרעיתו של פרעה? שמץ
דבר אין בנו מכל אלה ולא זכר דבר. מעיניים אנו מארץ מעון, אנשי מסחר
אנשי מסע, ועל פני כיל יאָה לתת כבוד לדתינו; מובילים אנחנו עמנו סחורות
נאות מארצות נכר, ואותן מבקשים היינו ככל הפּחץ לבנו להציע לפניכם, ולהחליפן
במיקח וממכר בקרב בני כמת, תמורת פירות היאור, המכונה חֶפֶי, אשר נוביל
אחר־כך אל קצווי תבל. כי עונת המסעות היא ועונת שי החליפין, ואנחנו
הנוסעים הננו משרתיה וכוהניה."

"כוהנים מהודרים! כוהנים מאובקים! הכול כזב!" קראו החיילים מלמעלה.
אבל רוח הזקן לא נפלה בגלל תשובתם; הוא רק נידנד את ראשו
בסלחנות.

"כאילו לא נתנסיתי מכבר בכל אלה", אמר דרך־אגב לבני לווייתו. "כלל
הוא בידם להתנהג כך תמיד, להכביד על הבאים על־כל־פנים, למען יימאס
עליהם הדבר ויפזרו את רגליהם. אבל אני מעולם לא חזרתי כלעומת שבאתי
ועבור אעבור גם הפעם. — שמעו, לוחמי מלחמת פרעה, חזר ופנה בקריאתו
למעלה, "אתם השחומים־האדמדמים, בני־החיל! בחשק־יתר הנני משיח אתכם
פה, יען־אשר אנשים עליזים אתם. אולם האיש אשר לכאורה הפצתי לדבר אליו,
הוא מפקד־הסיעה הצעיר חור־ואס, שפתח לפניי את השער בפעם הקודמת.
קרארנא לו, בטוב לבכם, שיבוא ויעלה על החומה! חפצתי להראות לו את
המכתב שאני נשא עמי לצוען. מכתב!" חזר ואמר. "דבר כתוב! טחות! דיחותי,
הבבון!" בכת־שחוק קרא אליהם את השמות הללו, כקורא אל אנשים, אשר אם־
אמנם אישים פרטיים הם, מכל־מקום הם נחשבים כנציגיה של אומה מסויימת,
המודעת בעולם הגדול, ובאוזניהם נוהגים להשמיע, במקצת על־דרך הקינטור
ובמקצת על־דרך החוגף, את שם חביבם העממי, שהזפתו מתקשרת בלב
השומע — באורח פתגמי־אגדתי — אל צביון לאומיותם כעין כיני של בדיחות.
ואכן, צוחקים היו, אם־כי אולי רק על רעיון־רוחו של הנוכרי שלפיו להוט כל
מצרי רק אחרי הכתיבה ואחרי הדברים־שבכתב, אולם בו בזמן התרשמו יפה
מבקיאותו של הזקן שהכיר את שמו של אחד ממפקדיהם; כי מתייעצים היו
בינם לבין עצמם ומסרו אחר־כך לישמעאלי את הידיעה, שמפקד הסיעה נסע
מזה, שוהה הוא בעיר סנט בעניין רשמי ולא ישוב לפני תום שלושה ימים.
"מה עגום הדבר!" אמר הזקן. "עד מה השתבשו הדברים, הוי לוחמי
מלחמת מצרים! שלושת ימי אפילה, שלושת ימי חידוש החודש בלי חור־ואס,

בלי ידידנו! משמע, אין ברירה, יש לחכות. מחכים אנחנו פה, הוי אנשים חמושים וחביבים, לתשובתו. אנא קראו לו, אם מצאתי חן בעיניכם, מיד אחר שובו מסנט, שיעלה-נא על החומה, והגידו לו, שהאנשים המעיניים הנודעים ממעון נמצאים פה ובידם דברים-שבכתב."

ובאמת נטו אזוהיהם בחולות נוכח צל, המצודה, וחנו שם שלושה ימים בצפייתם לסגן, מטפחים יחסים של דרכי-שלום עם אנשי החומה, שיצאו אליהם כמה פעמים, לראות את פנעתם ולעשות עמהם מיקח-ומכר. גם תוספת הגיעה אליהם מחבורת-נוסעים אחרת, שהתקרבה ובאה מפאת דרום, ככל-הנראה מסיני, לאורך האגמים המרים, וביקשה גם היא להיכנס אל ארץ-מצרים; אגב, עם ממורת למדי, בלבוש קרעים, אשר מידות דרך-ארץ נגעו בה אך מעט. הם חיכו יחד עם הישמעאלים ובבוא השעה וחזר חזר-ואס אל משמרתו, הורשו כל שוחרי רשיון-הכניסה לבוא פנימה דרך שער-החומה אל החצר, שנמצאה מול שער הגשר, ושם הוכרחו שוב להמתין כמה שעות, עד שירד ודילג המפקד הצעיר ברגליו הדקות על-גבי המדרגות ונשאר עומד על המעלה התחתונה. שני אנשים ליוו אותו, אחד נשא כלי כתיבה שלו, השני את הנס ובו סמל ראש-איל. חזר-ואס רמו לבעלי-הבקשה שיגשו.

ראשו היה מכוסה קפלוט שחום-בהיר, קצוץ בקו ישר לרוחב מצחו, והיה חלק להבהיק עד האוזניים, אך מכאן ולמטה נתמשך לפתע בתלתים קטנים והשתלשל ונפל כך על הכתפיים. לסוּטת הקשקשים, שהיתה מעוטרת באות הצטיינות, והוא דמות זבוב מעשה-ארד, לא התאימה ביותר אל הקיפול העדין של שמלת-הבד המלבינה כשלג עם שרווליה הקצרים, שיצא מתחתיה, ואל הסינר המקופלל כמוֹרֵךְ בעדינות, שירד באלכסון אל אחורי ברכיו.

הם בירכו אותו בשקידה רבה; אולם, על אף היותם מדולדלים עלובים בעיניו, השיב הוא להם בברכה, שהצטיינה באדיבות העולה כמעט על אדיבותם, ואפילו בנימוסין נסכלים, באשר כפף את גבו כלפיהם כחתול אך את ראשו הטיל אחורה בחיוך מתקתק, ובשפתיים מובלטות-מחודדות נשק כביכול את האוויר; ואת זרועו השחומה, שהיתה דקת-גזרה במאוד ומקושטת בצמיד על שורש היד, הרים כנגדם מתוך קפלי השרוול. מסתבר, כל זה נעשה במהירות ועל-דרך השגרה, כך שארשת חמורה-חיננית וכבדת-מבע להפריז התהוותה אך לכהרף-עין, וכן חזרה ונעלמה מיד; ואפשר היה להכיר יפה — בייחוד הבין את הדבר יוסף — שהיא לא היתה מכוונת אליהם, אלא הוצגה למען עילוי-דרך-ארץ ולשם הידור הכבוד העצמי. — פני חזר-ואס היו פני-ילד מזקינות, קצרות, עם חוטם פחוס. עיניים מוארכות בדרך האיפור וחריצים חדים להפליא בקצות הפה המחייך תמיד והמחודד במקצת.

"מי כאן?" שאל מהר בלשון מצרי. "אנשי תלאובה במספר רב כליכך, וכולם רוצים לדרוך על אדמת הארצות?" — במלה "תלאובה" לא רצה דווקא לגדף, אלא התכוון לציין בה בפשטות "ארצות-חוץ". אולם ב"מספר רב" כולל היה את שתי קבוצות אנשי-המסע, אשר לא הבדיל ביניהם, את המדיינים עם

יוסף וכמִרְכֵן את בני סניג, שהיו אף גופלים על פניהם ארצה.
„מְרוֹבִים אַתֶּם יוֹתֵר מְדִי, הוֹסִיף וְאָמַר כְּמוֹכֵי. יוֹם יוֹם בָּאִים מִשְׁהָם,
מִפֶּה וּמִשֵּׁם, בֵּין מֵאַרְץ הָאֱלֹהִים אוֹ מֵהַרְרֵי שָׁן, וְרוֹצִים לְהִכְנֵס לְאַרְץ, אִם
אוֹלֵי גוֹזְמָא הִיא לֹאמֵר, יוֹם יוֹם, הֲרֵי כִמְעַט יוֹם יוֹם. עוֹד שְׁלִשׁוֹם הַרְשִׁיתִי לְאַחַדִּים
אֶת הַמְעַבֵּר, וְהֵם מֵאַרְץ אוֹפֵי וּמֵהַר עוֹזֵר בָּאוּ, וּמִכְתָּבִים הוֹבִילוּ עִמָּהֶם. אֲנִי סוֹפֵר
הַשְּׁעָרִים הַגְּדוֹלִים הַנֶּגֶז, הַמוֹסֵר דִּין־וְחֶשְׁבוֹן עַל עֵינֵי הָאֲרָצוֹת, בְּכַתֵּב גֹּאֵה
וַיִּפֶּה בְעֵינָי כָּל רוֹאֵהוּ. אַחֲרֵיתִי רַבָּה. מֵאִין בָּאתֶם וּמָה אַתֶּם מִבְּקָשִׁים? הֲאִם
כְּשֵׁרוֹת כּוֹנְנוֹתֵיכֶם, אוֹ פְחוֹת כְּשֵׁרוֹת וְאוֹלֵי גַם זְדוֹנִיּוֹת מְכּוֹל־וְכוֹל, עַד אֲשֶׁר חוֹבֵה
הִיא, אוֹ לְגֵרֶשׁ אַתְכֶם, אוֹ מוֹטֵב, לְהַחְוִיר אַתְכֶם חוֹרוֹן־מוֹת? הֲאִם בָּאִים אַתֶּם
מִקְדָּשׁ וְתוֹבִיךְ, אוֹ מִן הָעִיר חֵיר? מִי בְכֶם הָרֵאשׁ? — הוּא יִדְבֵר! אִם בָּאִים
אַתֶּם מִן הַנֶּמֶל שֶׁל צוֹר, כִּי אִזּוֹ יָדוּעַ לִי מְקוֹם עֵלּוֹב זֶה, שְׂמִבִּיאִים אֵלָיו אֶת הַמֵּיִם
בְּסִירוֹת. וּבְכָלֵל מְכִירִים אֲנִי יִפֶּה אֶת אֲרָצוֹת הַנֶּכֶר, כִּי הַדְּבַרנוּ אוֹתוֹן וְהוֹן מַעֲלֹת
לְנוּ מִסָּ... בְּרֵאשִׁי־לְכוּל, הַיּוֹדְעִים אַתֶּם, הֵיךְ לַחֲיוֹת? כּוֹנְנֵתִי: הֵישׁ לָכֶם דִּי
מַחֲיַתְכֶם, וְהֵישׁ לֹאל יִדִּיכֶם לְפָרְנֵס אֶת עֲצַמְכֶם כֹּה אוֹ כֹּה, לְמַעַן לֹא תִהְיֶה
לְמַעֲמַסָּה עַל הַמְּדִינָה אוֹ שֶׁלֹא תִהְיֶה אֲנוֹסִים לְגִנוֹב? אַךְ, בָּאִם יֵשׁ בְּיַדְכֶם, הֵיכֵן
הָעֵדוּת וְהֵיכֵן כְּתָב־עֲרֻבְתְּכֶם הַמֵּאֲשֵׁר שִׁיּוֹדְעִים אַתֶּם הֵיךְ לַחֲיוֹת? הֵישׁ בְּיַדְכֶם
מִכְתָּבִים אֶל אֶחָד מֵאֲזֵרְחֵי הָאֲרָצוֹת? אִם כֵּן הַדְּבַר, הֲבֵוּ וְנִרְאָה. וְאִם לֹא, אֵין
בְּרִירָה, אֲלֵא לְפָנוֹת אַחֲרָה וּלְחֻזּוֹר.“

בַּפִּיקְחוֹת וּבְנַחַת הַתְּקַרֵּב אֵלָיו הִזְקֵן. „בִּי אֲדוֹנָי, כְּמוֹךְ כְּפָרְעָה בְּמִקּוֹם הַזֶּה“,
אָמַר, „וְאִם אֵינֵנִי נִבְעַת מִפְּנֵי הַכּוֹחַ שֶׁבְּיַדְךָ וְאֵינֵנִי מִגְּמָגֵם בְּרוּחַ מְבוֹלְבֵלֵת נוֹכַח
כּוֹחַ מִמְשַׁלְתְּךָ, אֵין זֶה, כִּי־אִם מִטַּעַם אֶחָד, וְהוּא, שֶׁלֹא בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹנָה אֲנִי עוֹמֵד
לְפָנֶיךָ, וְכִבֵּר הַתְּנַסִּיתִי בַחֲסֹדְךָ, הַחֲכֵם בְּסַגִּימִים!“

וְהוּא הִזְכִּיר לוֹ: בְּיָמֵים הֵהֵם וּבִזְמַן הַהוּא בְּעֶרְךָ הִיָּה הַדְּבַר, לְפָנֵי שְׁנַתִּים
אוֹ אוֹלֵי לְפָנֵי אַרְבַּע שָׁנִים קָרָה, שְׁהוּא, הַסּוֹחֵר הַמְעִינֵי, עֵבֵר פֶּה בְּפַעַם הָאַחֲרוֹנָה,
וְהִי הָרֵאשׁוֹן בֵּין אֱלֹהֵי, שֶׁהַקְּצִין מִפְּקַד־הַסִּיעָה חוֹרֵי־אֵס אִישׁר אֶת כְּנִיסָתָם, בְּזִכּוֹת
יּוֹשֵׁר כּוֹנְנוֹתָיו. וְאֲכֵן, נִדְמָה כִּי חוֹרֵי־אֵס זוֹכֵר קִמְעָה קִמְעָה: אֶת זְקִנְקֵנוּ וְאֶת
רֵאשׁוֹ הַמְּלוֹכְסֵן שֶׁל הַזְּקֵן, שֶׁמְדַבֵּר הִיָּה בְּלִשׁוֹן מְצָרִים כְּבִן־אָדָם; וְלִכֵּן הַקְּשִׁיב
בְּנִסְתִּית חֲסֵד אֶל דְּבָרָיו בְּעַת שֶׁהִשְׁיֵב עַל הַשְּׁאֵלוֹת הַמוֹצְגוֹת לוֹ: לֵאמֹר, כִּי אֵין
בְּלִבְבוּ מְזִימַת זָדוֹן, וְלֹא זֹו בְּלִבְדֵךְ, כִּי־אִם הַיִּפּוֹכֵךְ, וְלֹא רַק כְּשֵׁרוֹת בְּמִידַת הַמוֹעֵט,
אֲלֵא טוֹבוֹת כּוֹנְנוֹתָיו בְּמֵאֹד מֵאֹד; וְכִי אֶת הִירְדֵן עֵבֵר הוּא בְּמַסְעֵי מִסְחָר דֶּרֶךְ
אַרְץ פְּלֶשֶׁת דֶּרֶךְ הַמְּדַבֵּר וְיֹדְעַ הוּא וַיּוֹדְעִים כָּל הַנְּלוּוִים אֵלָיו הֵיָאךְ לַחֲיוֹת וְאִף
יֵשׁ לָהֶם דִּי מַחֲיַתָּם, וְעַל כֵּךְ תַּעֲיֵד סְחוֹרְתוֹ יְקַרְת־הָעֶרֶךְ הַנִּישֵׁאֵת עַל־גְּבֵי בַּהֲמוֹת
הַמִּשָּׂא אֲשֶׁר לוֹ, וְאֲשֶׁר לְקִשְׁרֵיו בְּתוֹךְ הַמְּדִינָה, הִנֵּה פֶה נִמְצָא בְּיַדוֹ מִכְתָּב —
וְהוּא פֶרֶשׁ לְפָנֵי הַקְּצִין אֶת יְרִיעַת עוֹר־הַעִיזִים הַמְּצוֹחָצָה, שְׁעָלֶיהָ כְּתָב יִדְרוֹ
וְאִישׁ־מִסְחָרוֹ הַגְּלַעֲדִי כְּמָה פְּסוּקֵי הַמְּלִצָּה אֶל יִדְרוֹ וְאִישׁ־מִסְחָרוֹ הַיּוֹשֵׁב בְּדִינַת
שְׁבַשְׁפֵךְ הַיְּאוֹר, בְּכַתֵּב כְּנַעֲנִי.

אַצְבַּעוֹתָיו הָעֵדִינּוֹת שֶׁל חוֹרֵי־אֵס — מִשְׁמַע, אַצְבַּעוֹת שְׁתֵּי יָדָיו גַּם יַחַד —
הֵיָו מוֹשְׁטוֹת אֶל יְרִיעַת־הַכְּתָב בְּגִינוֹנִים שֶׁל רוֹךְ, לְקַבְּלָהּ. הוּא לֹא הֵיָטִיב לְהַבִּין

בו את הכתוב, אבל דבר אחד התחזור לו על-פי סימן חתימתו בכתב-ידו בשולף הקלף: שחתיכת עור זו כבר הוגשה לו פעם.

„אתה מביא לי תמיד את המכתב האחד הזה, ידידי-זקני החביב“, אמר. „לא יועיל הדבר, לא תוכל לעבור תדיר בעזרתו. כתב סורסי זה אינני רוצה לראות עוד, הרי כבר עבשתי-בש, מוכרח אתה להשיג לך פעם דבר חדש.“

כנגד זה טען הזקן, שקשריו אינם מוגבלים בתחומו של אותו איש מאנשי דגנת. אדריבה, מתפשטים הם עד העיר נוא, היא ואסת, היא עיר אמון, שמה הוא אומר לעלות עד לבית אחד, שבת כבודות-הילה הוא אשר אל המשגיח הממונה עליו, ושמו מונת-פאף בן יעוזמס, הוא קשור בקשרי היכרות קרובה שנים אין מספר, הואיל וזכאי היה לשרתו זה כמה פעמים ולספק לו סחורות מארצות חוץ. אפס הבית עצמו שייך לאחד גדול בגדולים ושמו פטיפרע, נושא המניפה לימין. — הזכרתו של יחס כזה, ואפילו בלתי-ישיר, אל החצר, עשתה רושם ניכר על הקצין הצעיר.

„הי המלך!“ אמר. „אם-כן איפוא אינך אחד מן ההמון הרב, ואם אין פיד האסייתי כוזב, כי אז עלול דבר זה לשנות את המצב, כמסתבר. האם אין בידך דבר-שבכתב על-אודות היכרותך עם אותו מונת-פאף בן יעוזמס, אשר על ביתו של נושא המניפה? לא מאומה? צר מאד, כי דבר כזה היה מקל עליך בהרבה. אף-על-פי-כן, פניך, פני שוחר שלום, יש בהם משום חיוזק דברייך והם מטביעים על מוצא פיד חותם-ראמת המתקבל על הדעת.“

הוא רמו אל כלי כתיבתו, והעומד-לשרתו אץ להגיש לו את הלוח העץ, אשר שטחו הקלק המצופה גבס שימש לקצין לעשיית טיוטות רשימותיו, וכן את הגומא המחודד. חור-ואס טבל אותו בקסת שבלוח, אשר החייל החזיקו לימינו, התיז טיפות אחדות לצדדין, הניח את ידו הכותבת על הלוח בקשת רחבה, וכתב, לאחר שציווה לזקן שיחזור על פרטי זהותו, הוא כתב בעמידה ליד הנס, הלוח על זרועו, בהטיית גופו קדימה באורח חינוני, בשפתיים מחודדות, במיצמוץ נאה, בחיבה, בהתגנדרות ובתענוג גלוי לעין כול. „עוברים!“ הצהיר אחר-כך, החזיר את הלוח ואת העט, בירך לשלום את אנשי המסע באותו אורח מעודן עד לכסל וזינק ועלה על המדרגות, שמהן הופיע קודם לכן. ראש-בית האבות מסיני, בעל הזקן הפרוע, שמצפה היה כל העת ההיא, כורע אפיים ארצה, לא זכה כלל לכך שיידבר אליו הקצין. אותו ואת בני-לווייתו הכניס חור-ואס בחשבון אנשיו של הזקן, למען יגיעו פרטים אלה, הלקויים מאד בדיוקם, אך כתובים על נייר יפה, אל המשרדים אשר בנוא העיר. אולם הדבר לא יהיה בו משום טעם למספר על ארץ מצרים ולא יהיה גורם לפריעת-סדרים. בעיני הישמעאלים היה מכלי-מקום עיקרו של דבר, שנפתחו לפניהם גפי-הארד של השער על-ידי חיילי מצודת צל, והדרך היתה חופשית אל גשר-הספינות; הם יכלו לעבור עם כל בהמתם וצרורותיהם ולהיכנס אל שדמות חופי.

כנער הנקלה בכולם, אשר איש לא נתן דעתו עליו ובפרוטוקול הרשמי של חור-ואס לא נתקרא בשם, נכנס יוסף בן יעקב אל ארץ מצרים.

פרשה שנייה: הכניסה לשאול

יוסף ניבט אל ארץ גושן ומגיע לפרספדא

מה ראה בתחילה? זאת ידענו בלי ספק; הנסיבות מלמדות אותנו. הדרך בה הוליכוהו הישמעאלים, נחרצה להם מלכתחילה ולא רק במובן אחד; גם בתוקף התנאים הגיאוגרפיים — ואמ־כי לא הושם לב אל הדבר, אלא מעט מאוד, ודאי הוא, שרצועת־הארץ הראשונה של מצרים שעבר בה יוסף, היה מחוז, אשר כל פירסומו, ואפשר לומר, כל כבוד־ההילתו, לא בא לו הודות לתפקיד שמילא בתולדות מצריים, אלא בזכות התפקיד שמילא בתולדות יוסף ובני־משפחתו. הלא היא ארץ גושן.

היא נקראה גם גוסם או גושם, הכול כרצון איש ואיש וכפי ניב שפתיה, והיתה שייכת אל פלך ערביא, והוא העשרים בארצו של אותו הנחש, היא מצרים התחתונה. היא נמצאה בחלקה המזרחי של דלתת היאור, ומשום כך נכנסו אליה יוסף ומוליכיו בראשונה, מיד לאחר שהניחו מאחוריהם את מי הנמות המלוחים ואת ביצורי הגבול, וגדולות ונצורות לא נראו להם כלל ועיקר, — ויוסף לא חש, כאילו נשקפה לו סכנה איומה כל־כך, שמא תתבלבל עליו דעתו מחמת פרץ פלאי מצרים ויתגבר עליו המורד המכשיל.

אוֹוֹי־בר דאו מתחת לרקיע־השמיים הקודר, העוצר בנחת ענני־רביבים ממעל לאדמת בצעי־המיים המחורצה תעלות וסכרים, אשר פה ושם מתרומם בה נעצוץ או שקמה בודדת. עופות בעלי כרעיים גבוהות, כגון חסידות ומגלנים, עמדו בסבך־הקנים, בתוך אפיקי מיים מרופשים; הדרך הוליכה שם על־גבי סוללה. מתחת למניפות הדקלים השתקפו בתוך בריכות־הברווזים הירקרקות כפרים עם אסמיהם הבנויים בצורת חרוט, מעשה חומר, והללו אינם שונים מכפרי המכורה, ואין בהם משום שכר־מראה־נוף תמורת מסע של שבע פעמים שבעה־עשר יום. ארץ עפרות־אדמה פשוטה נפרשה לעיני יוסף, בלי תכונות שיש בהן כדי לבלבל את הדעת, ואין זו אפילו אותו „בית־אוצר הדגן“, שמדמים הבריות את כַּמֶּת; שכן לא היתה זו, אלא אדמת דשא ומרעה לאורכה ולרוחבה, אם כי לחלוחית ורשנה, — כשם שהבחין בן הרועים בהתעניינות רבה. אי־אלה עדרים אף רעו על־פני השטח, עדרי בקר, ברודי לזבן ואודם, חסרי קרניים או בעלי קרניים שלוחות, נפתלות כדמות־נבל, וגם עדרי צאן נמצאו שם; הרועים רבצו יחד עם כלביהם, שאוני־תנים אוזניהם, תחת מחצלות־הגומא שפרשו על ראשי־מטותיהם למחסה נגד עריפת הטללים.

רובה של הבהמה, הסביר הזקן לבני-לווייתו, לא היה מן המקום הזה. בעלי-אחווה והמשגיחים הממונים על רפתות המקדשים שלחו את עדריהם לפי עונות השנה ממרחקי מעלה היאור, מן המקומות שבהם השטחים כולם יגבים ובני-הבקר מוכרחים היו לרעות שם בשדות האספסת, אל הביצות שבצפון ארץ-השפלה. למען ייוונו מדשאי האחו הטובים, שהיו דשנים כל-כך הודות לאמת המיים המתוקים, היא התעלה הראשית, שלאורכה היו אנשי השיירה צועדים עתה והיא שהוליכה אותם במישרים אל פרספדא, עיר-הקודש הקדמונית בפלך זה. כי שם הסתעפה התעלה מעל זרוע דלתת החפפי והיברה את היאור עם האגמים המרים. אולם הללו היו שוב מחוברים, כן ידע הזקן, על-ידי תעלה עם ים האדמה האדומה, או בקיצור עם הים האדום, כך, שנתיבת-המיים עוברת שמה מן הגילוס בלי הפסק, ולפיכך אפשר להפליג מקריית אמון במישרים עד לארץ-הלבונה (פונת*), כשם שההינו ספינותיה של חאתשפסות, האשה שהיתה פעם פרעה והתעטרה בזקנו של אוסיר.

על-אודות כל אלה השיח הזקן לפי הידיעות שנמסרו מדור לדור, כדרכו, דרך חוכמה ונחת. אך יוסף לא הקשיב אליו בשקידה רבה ולא פקח את אוזנו לשמוע על מפעליה של חאתשפסות האשה, אשר יצורתה נשתנתה עקב מעלת המלוכה ותתעטר בזקן-גבר. האם נפליג בסיפורנו יותר מדי, אם נשלב פה, בתיאור קורותיו, את העובדה, שמחשבותיו עמלו כבר אז בגשירת גשר דמיוני בין נאות-הדשא המזהירות הללו ובין שארי בשרו שבבית, אביו ובנימין הקטן? דאי לא — ולוא גם לא יהיה אורח-מחשבו ממין מחשבותינו, אלא משל כמשחק באי-אלה הגיגי חלום, שהיו כביכול עיקרם המוסיקלי של חיינו הרוחניים. אחד מהם הידוד כאן, זה שהיה מאז ומלכתחילה משתלב שילוב נאמן ברעיונות „ההסתלקות“ ו„ההתעלות“: הוא הגיגו על „הורדתם אליו“. גורם אחר עמד והתנגד לראשון, במשחק-רעיונים זה: רגש-התיעוב שבלב יעקב נגד ארץ ההסתלקות; והוא עשה שלום בין השניים וצירפם בתואם, באומר, כי ארץ מרעית שליווה זו מקדמותה, אם-אמנם ארץ-מצרים היא כבר, אבל על-כל-פנים לא מצרים האמיתית בכל מלוא שיקוצה, וכי יעקוב, מלך העדרים, אשר בביתו כמעט ולא תוכל הארץ לשאתו, יכול יוכל להסכים לה. הוא התבונן בעדרים, שבעלי האחווה של ארץ-העילית שילחום לכאן בעבור הדשא הנאה, וחש בבהירות, עד איזו מידה מודקק עדיין הגיג-ההסתלקות בראש-לכול להשלמה על-ידי ההתעלות, בטרם תפנה בהמת האדונים ממעלה ארץ-היאור את המקום בארץ גושן לבהמה אחרת; בקיצור הלשון, בטרם יבוא תור „הורדתם אליו“. הוא חזר ושקל את הדיעה, והתחזק בה במאוד, לאמור: אם כבר נגזר על אדם לילך מערבה, הכרח הוא לו שייעשה ראש-וראשון באנשי המקום ההוא. — לפי שעה צועד היה עם קוניו במישורה החומרני של שפת תעלת-הברכה, שהיתה סוגה פה ושם דקלים דקים המזדקרים אל על; ועל-פני המיים החלקים (* את „פונת“ נוהגים לזהות עם פוט שבמקרא, אבל המתרגם שמר על התעתיק המקובל, פרט במקרה אחד, בפסוק המובא להלן (ע' 82) עפ"י נחום ג.ט. —

הילך לקראתם לאט מזרחה צי־סירות קטן תחת תרנים מתנודדים ומפרשים גבוהים למעלה מכל מידת. מתוך הילוך זה קדימה, לא יכלו לתעות במציאת פֿר־ספדא עיר הקודש; ומשהגיעו אליה נגלתה להם צפופה בשטחה הצר, מוקפת חימה רמה להפריז ודלת הייט. כי „שופט השדות“ שהופקד עליה, ה„יודע־סתרי־פקודות־המלכות“, שהתעטר בתואר ממקור ארמי „רבי־סו“, עם פקידיו ואנשי הכהונה קצוצי־הפיאה של אלוהי הפלך ספדו, — המצויין בכינוי: „המכה־את־יושבי־סיני“ — היו כמעט כלל־האוכלוסיה; ומרביתם המכריעה של שאר התושבים לבשו תלבשות אסייתיות ססגוניות ודיברו בשפת אָמור וצאהי לעומת מלבושם הלכן ולשונם של המצריים. בסימטאות פֿר־ספדא היו נודפים ריחות פרחי ציפורן ובושמיהם במידה רבה כל־כך, עד שהיו נעימים רק בתחילה, אבל אחר־כך הציקו, כי זה היה הניחוח החביב על ספדו בבית־משכנו, ועל כל קורבן שהוקרב לפניו היו מוסיפים בסמים אלה בשפע, — ואגב, היה זה אֵל עתיק בקדמונים, עד שגם משמשי ונביאיו המקורבים, הנושאים על גבם שֶׁל־חולדת־הבר ומהלכים בעיניים מושפלות, לא יכלו עוד להגיד בבטחה, האם היה ראשו ראש־חזיר לכאורה, או ראשו של סוס־היאור.

היה זה אֵל נקלה שנדחקו רגליו, ומר־נפש למדי, אם נדון לפי מצב רוחם ואורח שיחם של כוהניו; ותושבי סיני גם לא לקו עוד מידי, כי חדל מכבר להכותם. צלמו — שגובהו לא עלה על אמת־היד — עמד ברקע האחורי שבמקדשו המגושם, העתיק בעתיקים, שחצרותיו מעוטרות בפסליהם המגושמים של הפרעונים הקדמונים, בוני הבית הזה. מוטות־ניסים מוזהבים, מקושטים בגוני־גונים שהוצבו בגומחות אכסדרת־השער הקדמית, והכתלים המטים, המכוסים תמונות, לשווא ניסו לשוות לביתו של ספדו מראה מרהיב עין. קצבה מיצעה בלבד הוענקה לו, האסמים ובתי־האוצר המקיפים את החצר הראשית היו ריקים, ולא מרובים היו הבריות הסוגדים והמגישים קורבן לספדו, האדון: רק תושבי העיר המצריים, אבל אף לא אחד מקרב הארץ, כי שום מועד־שֶׁל־חג בעל תוקף כללי לא משך המונים רוגשים במורד היאור אל חומותיה המתפוררות של פֿר־ספדא.

מטעמים של אדיבות תגרנית הניחו הישמעאלים כמה אגדי פרחים, שאפשר היה לקנותם בחצר התיצונית הפתוחה, וברווז עם מילואים של פרחי־ציפורן, על שולחן־השי שבעזרה הצרה; והכהנים בעלי הקרקפת המבריקה והציפורניים הארוכות ההעפעפיים המושפלים־תדיר השמיעו בקול מתמשך לאיטו את תלונותיהם על מצבו הקודר של אדונם העתיק־בעתיקים וקרייתו. הם האשימו את מהלך־הזמנים, שהביא בכנפיו עוולה גדולה; באשר גיבב את כל כובד משקלות השלטון והתפארת ויתרון־המעמד בתוך אחת משתי כפות מאזני־הארצות, לאמור בכף הדרומית־העילית, מאז התעצמה ואסת כל־כך, בעוד אשר בראשית הכריעו הזמנים במשקלות קודש את הכף הצפונית־התחתית, את ארץ השפכים, הוא שהתאים למידת הצדק, כי בימי הצדק הקדמוניים, אשר חזו את מוף בהוד קריית־מלך מזהירה, היה מחוז הדלחא — מצרים האמיתית והכשרה; ואז לא

נחשבו הגלילות העליונים ובכללם נוא גופה, אלא כמעט כגון כוש העלובה או כאחד משאר הארצות השכונות לה. עני בהשפלה ודעת, במאור-הרוח וכן בנפיות החיים היה אז הנגב, ומן הצפון הקדמוני שפעו כל הנכסים הללו ופרצו במעלה היאור להפרות ארץ רבה; פה נמצאים מעייני החוכמה והמוסר והחסד ופה נולדו אֶל־הארץ הקדמוניים המכובדים-בהדר, כגון ספדו, אדון המזרח בהיכל קודשו, אשר העברת המשקלות שלא-כדין דחקה את רגליו כך והעמידה אותו לגמרי בצל, כיום הזה. כי אותו אמון בנוא, שם למעלה, בסמוך אל ארצות הכושיים, מתנשא כיום ושם את עצמו שופט לדון, מה ראוי לכינוי, מצרי ומה לא. — עד כה הוא בטוח, שתוקף שמו כתוקף שם מצרים, ושם מצרים כשמו. לא מכבר עוד היה מעשנו, כן סיפרו המשרתים-בקודש מריהנפש, שאנשים מן המערב, היושבים בשכנותם של בני-לוב, שיגרו אל אמון וטענו לפניו, כי נדמה להם שהם עצמם לוביים הם ולא מצריים; שהרי מחוץ לדלתה מושבם ואין הם עולים בקנה אחד עם ילדי מצרים בשום דבר, לא בעבודת האלים ולא בשאר עניינים; אוהבים הם, כך שלחו להגיד לאמון, את בשר-הפרה ורצונם הוא להיות בני-חורין לאכול את בשר הפרה ממש כאנשי לוב, שבני מינם הם. אבל אמון השיב להם בדברי תוכחת-מוסר לאמור, שלא יעלה על דעתם זכר בשר-הפרה, כי מצרים היא הארץ אשר ישקה היאור במורד הזרם ובמעלהו, וכל היושב מעבר מזה לעיר-הפילים ייב ושותה את מימי היאור, מצרי הוא.

כך היה מאמרו של אָמוֹן; וכוהני האדון ספדו פרשו כפיים וזיקפו ציפורני אצבעותיהם הארוכות, כדי להמחיש לישמעאלים את גדל יוהרתו. לכאורה, מדוע מעבר מזה לייב ולאשד הראשון? הביטו וראו-נא את נדיבות-לבו של אָל זה! אילו היה ספדו מכריז פה למטה בצפון, בארץ מצרים הראשונה והאמיתית, שכל השותה את מימי היאור — מצרי הוא, או אז היתה הכרזה כזאת נקראת כמסתבר נדבנית ונדיבה. אבל כשאומר כך אמון, דהיינו אָל, אשר — אם נשתמש בלשון זהירה — הוטל עליו חשד שמוצאו מארץ נוב, ושלא היה מלכתחילה אלא אָל באֶליו של כוש הנקלה, שהצליח להשיג מידה של קדמוניות עממית רק על-ידי הזדהותו בשרירות-רצונו עם אתום-רע, — הרי שנדבנות זו איננה בעלת ערך מלא כלל ועיקר, וחלילה להחליפה בנדיבות-הלב...

קיצור הדברים, רוגז קנאתם של נביאי ספדו בסיבת מהלך-העיתים ומחמת מותר-זהרו של הדרום היה ברור וגלוי, והישמעאלים, עם הזקן בראשם, נתנו כבוד לרגישותם וענו אמן באורח סותרני; הם אף הוסיפו על קרבן מנתתם כמה כיכרות לחם וקנקני שיכר, והקדישו את כל תשומת-לבם לספדו שנדחה לקרן-זווית, בטרם ימשיכו דרכם אל פר-בשתית, שהיתה קרובה עד מאוד.

עיר החתולים

כאן נדף היה ריח כה חריף של "ירק-החתול", עד שהנוכרי אשר לא היה מורגל בו, כמעט ונתהפכו בני-מיעו. כי ריח זה גועל-נפש הוא לכל

בריה, חוץ להיית-הקודש של בשתית, שהוא החתול, המחבב אותה, כידוע, ואף גם להוט אחריו בתאוה. דוגמאות מרובות מן החיה הזאת החזקו במקדשו של בשתית, מרכזה העצום של העיר, — שחורות, לבנות, ומנומרות, ששוטטו אנה ואנה בין הסוגדים, בתנועות של חן גמיש ודומם המיוחדות להן; והכול מחניפים להן ומגישים לפניהן את הצמח המגועל. נוסף על-כך מטפחים היו את החתול בכל פינה ופינה שבעיר פְּרִבְשִׁתִּית, ובכל בית ובית; וריח הוֹלְרִינָה נפוץ כל-כך, עד שחדר בכיל, התערב כתבלין במאכלות ונספג בבגדי האנשים ולא נָמַר במשך ימים רבים, ובכך היו מכירים את הנוסעים אף כשהגיעו לאון או למוף, שכן אמרו להם שם הבריות בצחוק: „ניכר שבאים אתם מפרִבְשִׁתִּית!“ אגב, מכון היה הצחוק לא רק כלפי הריח בלבד, אלא לעיר-החתולים עצמה ולמחשבות המבדחות המצטרפות אליה. כי פְּרִבְשִׁתִּית, בניגוד לפרִסְפָּדָא, שעליה עלתה לאי־שיעור גם בגדלותה וגם בהמוניה, היתה קריה שיצאו לה מוניטין בזכות עליונותה ומעלת כבודה, אף-על־פי שנבנתה בעמקי הדלתא המעולפת קדמוניות, — אך דווקא עליונותה היתה בעלת צביון קדומני והרמוני, עד שכל ארץ מצרים געתה בצחוק כבר למחשבה עליה. עיר זו איפוא, בניגוד לבית ספדו, היתה קובעת לעצמה חג בעל תוקף כללי, ואל מועדו של זה נהרו, כפי שהתפארו התושבים, „מיליונים“, משמע בלי ספק — רבות חוגגים, שנסעו במרד הנחר, בין בנתיבי המים ובין בדרכי היבשה, והללו מכודחים עד-מאוד מלכתחילה; ובייחוד הנשים שבתוכם, המצויידות בכל־ירעשנים, מתנהגות היו במשובה ומשגרות מעל סיפוני האוניות מלים של ניבול-פה חריפות בקדמוניותן וכן העוויות מאותו מין, כלפי היישובים שבחוף, בדרך המסע. אבל גם האנשים היו עליונים מאוד, שרקו ושרו ומחאו כפיים; וכולם יתדי, הבאים כך ממרחקים, ערכו עצרות-עם גדולות והומיות בפרִבְשִׁתִּית, והשתפנו במחנות אוהלים: והיה זה חג־שלושת־ימים, עם הקרבת קורבנות, מחולות, משחקי־מסכות, עם יריד גדול, קול תופים, הופעת מגידי־האגדות, מאחזי־העיניים ומשביעי־הנחשים, ושתיית יין־ענבים משופע לרוב שכמוהו לא נצרך בפרִבְשִׁתִּית כל שארימות השנה, עד שנמצא כל ההמון, כפי המסופר, במצב של קדמוניות בפועל־ממש, ויש שהיו מצליפים את עצמם בשוט או מכים את עצמם באלות קוצניות תוך צווחה כללית, שהיתה תופעה הכרחית בחג־בשתית הקדמון, והיא ששימשה בעיקר סיבה לאותן מחשבות של צחוק; שכן צוללת היתה הצווחה בדומה לזללת החתולות בלילות, עת בוא הזכר אל הנקבה.

על אלה סיפרו התושבים באוזני הנוכריים והתהללו על ההמון הרב המתקהל בעירם ומעשיר אותה, והשמחה במעונם פעם בשנה, בעוד שכל שאר ימיהם עוברים עליהם בשלוות־השקט. הזקן הצטער מטעמים מסחריים על־אשר לא הגיע אל החג במועדו, שכן נחוג הוא בעונת־שנה אחרת. העבד־הזוטר אוסרסיף הקשיב אל התיאורים הללו בהבעה של כבוד למראית־עין, נידנד ראשו בהיבשעה באדיבות, וחשב על יעקוב, עליו הוא חשב ועל אלהי־אבותיו אשר לא בבית־מקדש ישכון, בשעה שהשקיף ממרומי העיר המוגבהה, שבמעמקה

האמצעי חבקו שתי זרועות-נהר בין צללי אילנות את הציהאי הקדוש — והביט אל משכן האלה, המשתרע בתוך החומות המתנוססות אל על, ומקדשה הראשי מוצנע בחורשת עצי שקמים עתיקים, עם שערים עטורי צלמים, חצרות סככות ביריעות-אזהל, עזרות סגוניות, שכותרות עמודיהן מפוסלות בצורת ניצניו הפתוחים והסגורים של הסוף הגבלי, ומפאת מזרח נראתה הדרך המרוצפת, סוגה בשדרות, בה עבר גם הוא בבואו עם הישמעאלים; או כשהיה מתהלך אנה ואנה בפנים המקום גופו, באולמות, מסתכל אל התמונות החקוקות בכתלים וצבועות בצבעי ארגמן ותכלת-השמיים: אל דמות פרעה המקטיר קטורה לפני התולה, ומתחת לתבובת ברורות-להקסים, העשויות ציפורים, עיניים, פיות, חיצים, חרקים, עומדות אלהיות אדומת-שרוקות, בעלות זנבות, אוזרות סינור-חלציים ומקושטות באצעות מאירות וציוארונות, ועטרות גבוהות על ראשן ראשי-חיות, ועגיל-הצלב שהוא סמל-חיים בידיהן, — והן נוגעות על דרך החיבה בכתפו של הבן הארצי.

יוסף נשא אל כל אלה את מבטו, קטן-קומה בקרב המידות הענקיות, בעיניים צעירות, אך שליוות. כי צעיר היה במעמדו נוכח האדיר-מקדמות-הימים; אבל תחושת הדעת, שעומד הוא נכתו לא רק כצעיר לימים לפי מספר שנות-חייו, אלא צעיר גם במובן רחב יותר, זיקפה את גבו לפני המעיק-בעוצם-כבודו, וכשזכר את צווחת-הלילה הקדמונית, בה מילא העם בעת חג את חצרות בשתי, משך את כתפיו.

און קריית החוכמה

עד מה אנו מיטיבים לדעת, בדיקדוקי דיקדוקים, את הדרך בה הוליתו את החטוף! — למטן או למעלן, ככל-אשר יחפוץ וככל-אשר יכנה איש ואיש את הכיוון. כי כשם שדברים רבים ושונים עמדו עליו לבלבלו, כן עמד הביבלול גם במה ש"למעלה" ומה ש"למטה": מפאת מכותו היה מהלכו, כמו לפניו מהלכו של אברהם, בחינת "ירידה למצרים", אולם במצרים גופה מהלכים היו כלפי "מעלה", משמע נגד זרם הנהר, שהיה בא מדרום, ולפיכך כל מי שיצא בארץ זו בדרך נגבה, לא היה יורד עוד ל"מטה", כ"אם עלה ל"מעלה". דומה הדבר כאילו הכול היה מיוסד כאן על הביבלול כגון במשחק, בשעה שמסובבים מסביב לעצמו את האיש-שעיניו-קשורות, עד שלא יידע עוד היכן עומד ראשו והיכן קדים ואחור. — אולם גם בעניין חשבון הזמן, דהיינו תקופת השנה ולוחת-השנה, לא היה הכול כסדרו פה למטה.

הדבר התרחש בשנת העשרים-ושמונה למלכות פרעה; בנוסח מנייננו — אמצע דצמבר. אנשי כמת אמרו שהתאריך הוא "החודש הראשון לשיטפון", הנקרא טחות, כפי שנודע ליוסף בחדווה מרובה, או דיחותי, כפי שהם ביטאו את שמו של הקוף שחיבה יתירה נודעת ממנו לנר. אולם, ידיעה זו לא עלתה בקנה אחד עם התנאים הטבעיים: השנה שבכאן היתה כמעט תמיד עומדת

בסתירה למציאות; היא היתה נודדת, ורק מפקידה לפקידה, לאחר רווחי-זמן עצומים לבלי-שיעור, יחזור יום ראש-השנה ויחול שוב ביום הממשי המציאותי, אשר בו חזר והופיע הכוכב אברק ברקיע-השחר ואז החלו המיים לגאות. בדרך כלל שלט חוסר-התאמה בין השנה העולה בחשבון ובין עונות הטבע, ולכן גם עתה אי-אפשר היה להעלות על הדעת, שכבר צופים הבריות למעשה לקראת השיטפון: היאור התמעט כבר עד-כדי כך שכמעט וחזר לזרום באפיקו הישן; היבשה התבלטה, הזריעה נסתיימה על-פי הרוב, הצמיחה ביצבצה, — שכן היה מסע הישמעאלים היורדים לארץ זו מתמהמהת כל-כך, עד שעברה מחציתה של שנה מאז ירד יוסף אל הבור בתקופת-תמוז.

ובכן נוסע היה, נבוך במקצת בענייני הזמן ומקום, נוסע ועובר את תחנותיו... אי-אלו תחנות? יודעים אנו בדיוק; על-פי הנסיבות נמצאנו למדים, כי מוליכיו הישמעאלים, שהניחו לעצמם גם עתה פנאי, ולפי המנהג העתיק לא נתנו דעתם כלל על מהלך הזמן, אלא שמו לבם רק לדבר אחד, לאמור, זהירים בשמירת מגמת-פניהם במידה המתקבלת-על-הדעת, נסעו עמו לאורך זרוע-היאור מפרב-בשתית דרומה לעומת הנקודה שבה התאחדה הזרוע עם היאור, בראש משולש-השפכים. וכך הגיעו אל און קריית-הפז, שנבנתה שם, בחדו של המשולש, והיא מזרח-בייחודה מכול וכול, שזנה מכל עיר בערים, וגדולה מכל-אשר ראה יוסף עד הנה, מרביתה בנויה זהב, ככל-אשר נראה לנער המופה סנורים, והיא בית-משכן השמש; ומשם יגיעו באחד הימים למוף, המכונה גם נוף, עיר-מלוכה בקדמות הימים, אשר מתיה לא נודקו למסע ההפלגה על-פני המיים, והאיל והיא עצמה כבר נבנתה בחוף המערבי. זה היה כל הידוע להם מראש על-אודות מוֹף. אולם תוכנית נסיעתם היתה לבלי להמשיך את דרכם ביבשה, אלא לשכור ספינה ולהגיע בדרך המיים עד נוא אמון, קריית פרעה. כך עלתה במחשבתו של הזקן, אשר הכול היה הולך אחר ראשו, ובהתאם לכך השתרכו לפי-שעה, תוך כדי שהיזת תגרניות, על שפת היאור, שנקרא כאן „חַעֲפִי“, הזורם באפיקו בגון שרֹק ומימיו עומדים עוד רק פה ושם באשברנים בודדים, שהחלו כבר להוריק עד תחום האדמה הפוריה בין מדבר ובין מדבר.

במקום שהיו החופים תלולים, שאבו האנשים בעזרת מתקני-שאיבה, בדלי-עור, אשר גוש-חומר שימש להם תשובת-המשקל בקצהו השני של מוט-הקילון, והעלו את מיה-הפריון המרופשים מתוך הנהר ושפכים בתעלות, למען יזרמו אל אמות-המיים התחתונות, להשקות את זרע-הדגן בשביל שיוכל לתת משאת-בר בבוא סופרי פרעה לגבות. כי כאן היה בית-העבדים המצרי, אשר רע היה בעיני יעקוב, וסופרי-המדינה מקבלי-המסים התהלכו בלוויית שמשים נוביים המצויידים בלולבי דקלים, כלי-זינם.

הישמעאלים נשארונתנו עם האיכרים הצמיחים בכפריהם, ונתנו להם מנורות ומיני שרף חלף צווארונים, מסעדי-ראש ואותו בד, אשר נשי האיכרים ארגוהו מן הפשתים, גידולי שדותיהם, שגוביה-מכס נטלו בו את חלקם. —

שחחו עם האנשים, תרו וראו את ארץ מצרים. ראה יוסף ושאף את אווירת חייה תוך כדי מסע ומסחר, אווירה מוזרה למדי; וכטעם בשמיה, שהיו חריפים וכמעט צורבים, כן גם אמונתה, מידותיה ונוסח חייה; אבל אין אנו צריכים לחשוב, שכל־אשר רוחו וחושיו של יוסף נתנסו בו כאן, היה סך־הכול של תופעות חדשות, פראיות זרות לו לגמרי. מולדתו — אם נחפוץ לראות את אזור הירדן והרריו יחד עם ארץ־ההרים, אשר בה גדל, כיחידת מכורה אחת — היתה ארץ־ביניים־ומעבר מטבע ברייתה, ולפיכך בעלת מידות של דרך־ארץ ואורח־חיים מצריות מפאת נגב, כשם שהושפעה מתחומי השלטון של בבל במזרח; מסעי מלחמה של פרעה חצו ועברו בה, וגייסותיו הגיחו אחריהם חילות מצב, נציבים, בניינים. יוסף כבר ראה מצריים ותלבושתם, מראה המקדשים המצריים לא היה זר לעיניו; ואחרי־ככלות־הכול הוא לא נשאר רק בן הרריו, אלא בן יחידת מרחב גדולה יותר, היא ארץ־הקדם של הים התיכוני אשר שום חלק ממנה אינו יכול לעשות בו רושם פרוץ ומוזר לגמרי, ונוסף על־כך היה בן זמנו, בן תקופה שצללה ונעלמה, אך הוא היה מתהלך בה, ואליה ירדנו למענו, כגון אישתר שירדה אל בנה. גם הזמן, יחד עם המרחב, יצר איחוד ושיתוף בהבנת העולם וצורת־הרוחניות; החידוש הממשי, שנגלה ליוסף במסעות אלה, היה לכאורה זה, שהוא ושבתו לא היו יחידים בעולם ולא היו בעלי תכונה אשר אין לה דמות־דמיון; ועוד זה, שהרבה ממערכת רעיוניהם והרהוריהם של האבות, כגון עיוני־האלוהים הכבדים וחיטוטיהם עמוקי הכוונה, לא היו בחינת יתרונות המבדילים אותם דווקא, אלא שייכים היו לזמן ולמרחב, לתחום השיתופי — לבד, כמובן מאליו, הבדלים חשובים בעניין הברכה והריונות שבהגשמתה.

אם בירר אברהם למשל בשיחתו עם מלכי־צדק באריכות ובסקידה רבה כלי־כך את מידת הזהות המצויה בין אל עליון, הוא „בעל־ברית“ של אנשי שכם, ובין האֲדוֹן שלו עצמו, הרי שהיה זה משא־ומתן רגיל לפי שגרת־הזמן והעולם, דהיינו, הן מבחינת הבעיה גופה והן מבחינת החשיבות שהיו מייחסים לה, וההתעניינות שהוקדשה לה בפומבי. כן קרה דווקא בסמוך לזמן ירידתו של יוסף מצרימה שכהני און, קריית אֶתוֹם־רַע־חֹרָאֲחֹזִי, אדוני השמש, קבעו את יחסו של הפר הקדוש מְרוֹר אל „השוכן־באופק“ באורח דוגמתי כ„הישנות זמנה“: ובנוסח זה ניוון סיפוק לתפישה של „זה־לי־זה“ ולרעיון הזהות, במידה שווה, ואשר על־כן הוא העסיק בעירנות רבה את כל ארץ־מצרים ועשה רושם רב גם על חצר השליט. כל העולם היו משיחים בו, כפשוטי ההמון כן גם אנשי המעלה, והישמעאלים לא יכלו למכור חמישה דָבָן שרף־לֹדֶן חלף כמות שיכר כערכו או שֶׁלֶחֶבֶקֶר טוב, מבלי שיהיו שיחת האקדמה ושיחת־הלוואי המתנהלות בין אנשי המסחר מזה ומזה נוגעות בקביעתו החדשה של היחס בין הפר הקדוש מְרוֹר ובין אֶתוֹם־רַע, ומבלי שינסו בעלי־הדברים להיודע, איזה רושם עשה חידושה־הלכה על הנוכרים. ויכול יכלו לקוות מכל־מקום, אם לא להסכמתם, הרי לפחות להתעניינותם; כי אם־אמנם מרחוק באו, בכל־זאת

השתייכו לאותו מרחב, ובראש־לכול היתה רוח הזמן פועלת בהם ומאלצתם להאזין אל החידוש בהתרגשות מסויימת.

ובכן נמצאה און, בית השמש, משמע ביתו של זה, המופיע בחזקת חִפְּרִי בבוקר, רץ בצהריום וצתום לעת־ערב, הוא הפוקח עיניים נִיְחִי אור, העוצם עיניים ויהי אופל, — ביתו של זה שגילה את שמו באוזני איסת בתו: און בארץ־מצרים, אשר אלף שנים עברו מאז נבנתה, במקומה, שוכנת בדרך בה הלכו הישמעאלים דרומה־דרומה, וממעל לה הגיה ריבוע־הודה המוזהב של חירת־השחם הענקית, הממורטת־מתנוצצת, בנויה על מסד רחב מתבלט נוכח מקדש־השמש הגדול, במקום אשר כד־היין עטורי הלִּוטֹס, העוגות, ספלי־הדבש, הציפורים וכל פרי עץ־השדה למינהו מכסים את שולחן־הבהט הערוך לפני רצ־חורא־חזתי, ומשרתי־הבית, חגוריי סינורים מעומלנים־תפוחים ולובשי עורות־נמרים מזונבים על־גבם, מקטירים לבונה לפני בן־הבקר: הוא מרוור, הפר האפיר, השנותו החנה של האל, עם עורפו הנחוש מאחורי קרניו דמויות־הנבל ופחדי המתנודדים ברוב־אונים. ודאי, היתה זו עיר, שכמותה לא ראה יוסף מעודו; לא זו בלבד ששונה היתה מערי העולם, אלא שונה מערי מצרים עצמה, וגם מקדשה, שסמוכה לו עמדה ספינת־השמש המתנוססת לרום, בנויה לבנים מופזות, היה שונה בתכלית, במתפונתו ובמראהו החיצוני, מכל שאר מקדשי מצרים. כל העיר התנוצצה והבריקה מזהב־השמש, עד שעיניהם של כל תושביה היו דומעות ודלוקות והנוכרים נהגו למשוך על ראשם את ברסיהם או את אדרותיהם כנגד הנהרה. גגות חלה היו עשויים זהב, קרני זהב פירפרו וניתזו אל כל עבר מחודי רומחי־השמש הזכרותיים שהודקרו מבנייניה — ומכל אותם סמלי המאור הגדול מעשה־זהב בדמות אריות, ספינססים, תיישים, פרים, נשרים, בזים, דיות, שמילאו אותה; ולא די בכך שכל בתיה הבנויים לבני־טיט־היאור, וגם דל־המראה שבהם, הזהירו בזהירו של סמל־שמש מופז, כגון עיגולית מכונפת, גלגל־הקרב או כל־ירכב, או עין או קרדום או חיפושית — אלא גם כל משכנות־האדם, האסמים, האמברים בעיבורה של און, בכפרים, מצולהבים היו ומעוטרים זהרורים של סמל מעין זה, כגון שלט־נחושת, סליל־נחש, מט־רועים של זהב, או גביע, כדי להפיץ את בת נוגהו של אותו מושל בכוכבים, כי אזור־השמש היה זה ותחום העיפוף.

עיר שנועדה לעיפוף־העין היתה און, בת אלף השנים, לפי מראָה החיצוני. אבל כך היתה גם לפי סגולתה הפנימית ומכוח הרוח. בית־מעון של חוכמת־קדמונים היה זה, וגם הנוכרי חש מיד ברוח הלמדנות — היא חודרת היתה, כדאמרי אינשי, אל כל נקב־ביות גוף האדם. אבל זו היתה חוכמה העוסקת במדידתם ובתבניתם של גופים המתופנים במרחב משולש־המימדים לפי עומק דיוקם וברירותם, וכן בשטחים הקובעים אותם והיאך שהם מגבילים זה את זה בזוויות שוות, פוגעים זה בזה במקצועות מובהקים, שואפים אל נקודה אחת, שאין לה עוד שום מידה ואינה תופשת שום מקום אף־על־פי שהיא קיימת, ושם הם נפגשים — ועוד כהנה וכהנה מן המסתורין. התעניינות זו בדמות

המופשטת בטהרתה, שהיתה שוררת באוֹן, ההבנה המיוחדת בחוכמת המרחב, בה הצטיינה עיר זו העתיקה־בעתיקות ושהיתה קשורה ככל־הנראה עם הפולחן המקומי, עם עבודת ממשלת־היום, התגלמה כבר במתכונת בנייניה. מאחר שהיתה שוכנת בדיוק בנקודת הקודקוד של השטח המשולש בפתח התפלגותם של שפכי היאור, יצרה היא עצמה, בבנייניה וברחובותיה, משולש שווה־שוקיים, אשר קודקודו — בתדמית מפשטת, אבל גם במציאות — היה חופף את קודקודה של ארץ הדלתא; ובאותה נקודה עצמה התנוססה על־גבי בסיס של מעייין כביר, החצוב בשחם בן־גון־השלהבת, חירה בעלת ארבעה זפנים, מצופה זהב למעלה־למעלה במקום שמקצועותיה נפגשים בנקודת החוד, שהקבילה יום־יום בשביבה המתנוצץ את פניה של קרן־הצפירה הראשונה, וחומת־האבן המקיפה את חצרה היתה משמשת תחם גבולו של מחוץ־המקדש המתחיל באמצעית המשולש.

פה, לפני שער המקדש המעוטר דגלים, שהוליך אל אכסדראות מקושטות לנוי בתיאורי כל אירועיהן ותשורותיהן של שלוש עונות השנה, השתרעה כיכר פתוחה, נטועה אילנות, וביניהם בילו הישמעאלים כמעט את כל היום; כי זה היה מקום היאסף העם ושוק־הילופים לתושביה המצמצים של אוֹן וכן לבני הנכר. ואל השוק יצאו גם משרתי האֵל, שענייהם טרוטות מחמת רוב הבטה־אל־פניה־החמה, ראשיהם מבריקים למשעי, לבושים אך מחגורת סינור קטנה כמנהג קדמונים, ועניבת כהונתם עליהם. הם התערבו בקרב העם ולא סירבו לבוא בדברים עם אנשים שביקשו לשמוע לקח מחוכמתם. ככל־הנראה, קיבלו עירוד לכך במישרים מפי הממונים עליהם, והם אך מחכים היו לשוחרר דעת, כדי שיוכלו להעיד על פולחנם הנהדר־בכבוד ועל מסורות החוכמה הקדמוניה השמורות במשכן־קודשם. הזקן שלנו, אדוני יוסף, אף עשה שימוש מרובה ברשות הנתנה חרש, אם כי באורח ברור ומזבן, ונכנס בשיחה עם חכמי־השמש המהלכים בכיכר, ויוסף מקשיב.

הגות מחקר־אֵל וסגולת מחוקק־דת, אמרו הללו, היו מסורות כמורשת בקהל־עדתם. חריפות־שכל קדושה — קניינם הוא מאז ומקדם. הם, דהיינו קדמוניהם המשרתים־בקודש, היו הראשונים בכל המחשבים את הזמן ומודדים אותו לחלקיהם והם שחיברו את לוח־השנה, אשר כגון רעיון הפצת־הדעת בתורת התדמית המופשטת, יש לו קשר עם עצם האֵל, אשר לפקחת־עיניו מאיר היום. כי בימים הראשונים היו בני־האדם חיים חיי־סתם, באפס־זמן עיוור, בלא מידה ובלא קשב; אולם הוא, שעשה את השעות — ויניצרו הזמים, — פקח את עיניהם ביד חכמי־מדעו. העובדה, שהם, דהיינו קדמוניהם, המציאו את לוח־צֶל־המעלות, הסתברה מאליה. פתחת בררה היתה זהותם כמציאי כלי מדידתן של שעות הלילה, הוא שעון המיים, אבל קרובה לודגיו; נעשתה זו על־ידי כך, שאֵל־המיים בעל דמות־התמסח, הוא סובף מן אומבו, משל כדמויות־פולחן אחרות, אם נבדוק אותן בעיניים זולגניות ונדקדק בבדיקתן, —

גם הוא לא היה אלא רצו עצמו בכינוי אחר, וסמל-גלגל-החמה המצוייד בנחש מתנוסס עליו.

אגב היתה שיטת תכליל זו — מלאכתם ועיקר-משנתם של אותם קרקפות-ראי; לפי עדות עצמם היה כוחם רב בתכלילים, וגם בכך, שיהיו מכבדים את כל מיני התרפים המקומיים והאלילים הגליליים בכבודו של אֶתֹם־רצו־חוראֶחֶזֶתִי דמן און, אשר הוא גופו היה כבר תכלילם ודמות-כוכבם של אלים עצמאיים לכאורה. לצרף את הרבים ולעשותם לאחד — זה היה פועלם בראש-לכול; ולא עוד, אלא לפי דבריהם, אם ניטיב להאזין אליהם, לא היו בנמצא כִּי־אם — בעיקרו של דבר — שני אלים גדולים: אחד הוא אֶל־החיים, והוא חורב-הרהאור, הוא אֶתֹם־רצו; ואחד אדוני-המתים, הוא אוסיר, הוא העין על כיסא-הכבוד. אולם, העין הוא גם אֶתֹם־רצו, כלומר, גלגל-החמה; מכאן אנו למדים על דרך הפילפול החריף, שאוסיר עצמו היה אדוני סירת-הלילה שאליה יורד רצו, כנודע ברבים, לאחר השקיעה, כדי להפליג בה ולנסוע ממערב למזרח, על-מנת שיאיר לתחתונים. לשון אחר: גם שני האלים הגדולים הללו לא היו, בעיקרו של דבר, אלא אֶל־אחד. אולם, אם אפשר להתפעל מתריפות השכל שבתכליל כזה, הן לא פחות מופלאה היא זריזותם של המורים בשמירת כבוד הבריות; ועוד, שחרף שקידת הויהווי שבתורתם הניחו לו לריבוי-האלים המצרי ולא נגעו בו לרעה.

דבר זה השפילו לבצע באמצעות המדע העוסק במשולש. האם גם בקיאים הם שומעי לקחם, שאלו מורי און, בטבעו של סמל מפואר זה? לרוחבו אמרו, מתאימות האלוהויות רבות-הדמות-והשם אשר העם סוגד להן, ואשר הכותנים משרתים לפניהן בערי הארצות. אולם, על-גבי הרחוב מתרוממות צלעות-השוקיים של התבנית היפה, ושטח בעלייחוד זה שהן מגבילות כך, ראוי שיכונה בשם „מרחב התכליל“, המצויין על-ידי התכונה, שהוא הולך הלך וצר, ואילו הנחנו לרוחבו צלעות-בסיס נוספות, כי אז היו אלה הולכות וקצרות יותר ויותר עד למידה הזעירה ביותר ולבסוף תחדל מהן מידה-כל-שהיא. ואז היו נפגשות הצלעות כולן בנקודה אחת; ונקודת סיום וחיתוך זו, שמתחתיה יישארו כל קווי הרוחב של תמונת-הסמל קיימים ועומדים יחדיו, היא-היא אדנות מקדשם — אֶתֹם־רצו.

זאת תורת המשולש, תבניתו היפה של התכליל. משרתי אֶתֹם מצאו בה עניין לא קטן להתגדר בו. הם הניחו בה יסוד לאסכולה מיוחדת; בימים הללו עוסקים בה בכל מקום, והבריות מכלילים ומזהים, אבל רק כדרך בני-בירב ובאורח הדישות, ולא ברוח הנכונה, משמע בלא רוח כלל, ותחת זאת הם עושים מלאכתם בגולמנות המיוחדת לאנשי-זרוע. משל, אמון ה„עתי-רב-בני-בקר“, בנוא שבמצרים העליונה, ציוה את נביאיו שיהיו אותו עם רצו, ומבקש להתקרא מעתה אמון־רצו במסגרו — ניהא, אבל הדבר נעשה שלא ברוח המשולש והפיס, אלא היפוכו, הוא מודרך על-פי הרעיון שכאילו ניצח אמון את רצו, בלעז והבליעז,

משל כאילו היה רצוֹ אנוס לגלות את שמו, — וזהו גילוי־פנים גם בתורה, שלא כהלכה, זחיחות־דעת מחמת קטנות־מוחין, ובניגוד מוחלט לרוח המשולש. לא לשווא נקרא אֲתוּם־רַע לעומת־זה „השוכן באופק“; אופקו היה רחב ורבי־היקף, ורבי־היקף היה מרחב־המשולש אשר לתכלילו. כן, מרחבו כמרחב־עולם וחיבתו חיבת־עולם, זה רוחו של אותו אל קדמון־בקדמונים שהגיע מכבר לטעם־ישישים של רוֹךְ נעלץ. הוא מכיר את עצמו, אמרו בעלי הקרחת, לא רק בחליפות צורתיו של גופו, אשר להן עובד העם בגלילותיה ועריה של כְּמַת; לא כן, אלא נכון הוא בעליצותו לבוא לידי הסכם עולמי־מרחבי מכליל גם עם אֲלֵי־השמש של עמים אחרים — בניגוד גמור לאותו אמן צעיר היושב בנוא, שחסר הוא כל סגולה עיונית ואופקו צר הוא באמת עד כדי כך, שלא זו בלבד, שאין הוא מכיר ויודע דבר חוץ לארץ מצרים, כִּי־אם אף בכאן אין הוא יכול להניח קיום לזולתו, אלא רק לבלוע ולהבליע, באשר אין הוא צופה כביכול אלא עד קצה חוטמו. אבל אין בדעתם, אמרו הזבלגנים, להיעצר אצל התנגדותם לאמן הצעיר דמן נוא; כי לא הסתירה היא עניינה וטבעה של אלוהותם, כִּי־אם השלום על־דרך החסד. את הזר לו יאהב אֵל זה כנפשו, אשר־על־כן משיחים ברצון גם הם, עבדיה, עמיהם, עם הנוכרים, משמע עם הזקן ונערי. יעבד־נא הללו לכל אֵל כחפצם ויכנו אותו בכל שם אשר ירצו: בשלוות־השקט ובלא מעילת מעל באלוהיהם יכולים הם ליקרב אל שולחן־הבהט אשר לפני חורא־חזיתי ולהניח שם כמה יונים, כיכרות לחם, פירות ופרחים, מבט אחד אל פניו המחייכות־בחיבה של האב־הכוהן־הגדול — כיפת־זהב על קרחתו המוקפת לובן־שיער מרפרף, ובגדו הלבן ערוך מסביבו ברחבות, — היושב על כיסא־זהב לרגלי החירה הגדולה, מאחורי גבו גלגל־חמה פורש כנפיים, בשעה שמשגיח הוא, מלא חסד נעלץ, על הקרבת המנחות, — מבט כזה יורה אותם, שיחד עם אֲתוּם־רַע מקבלים גם אלוהי מכורתם את נדבתם וגם לפנייהם הם עובדים כדין ברוח המשולש. ומשרתי־השמש חיבקו ונשקו לזקן ולכל הנלווים עליו, ובכללם גם ליוסף, אחד אחד, בשם האב־הנביא־הגדול, ומיד נפנו אל אחרים מבאי־השוק, כדי להמשיך בתעמולתם לאֲתוּם־רַע, אדוני האופק הרחב, והישמעאלים נפרדה בהרגשת חמדת־הנועם, מעל העיר און, יוצאים ממנה אצל קודקוד המשולש, ויכוננו את צעדיהם למטה, או למעלה, בתוך ארץ מצרים.

יוסף אצל הפירמידות

לאט זרם הנילוס באפיקו בין חופיו השטוחים, שצימחו קני־סוף, אבל ניצבים היו עוד מספר גזעי דקל במימי הגבאים המבריקים שנותרו בעקבות זרמו, ובעוד שכבר הוריקו כמה חלקות ניר ורועות חטים ושעורים באזור הפירון בין מדבר ומדבר, העלו הרועים השחומים, נושאי מטות ותגורי סינרים לבנים,

את עדרי בקרם וצאננם על פני שדמות אחרות, למען ידרכו את הזרע בקרקע הרך־בלחלוחיתו. נשרים ובזים לבנים ריחפו בחלל. סקרו את הנוף מתחת לרקיע המבהיק בחמה ועטו על יישובי הכפרים השוכנים לאורך תעלות ההשקאה, בצל עטרות מניפותיהם של עצי־התמר, בין חומי־שערים רופפות, בנויות לבני־טיט, — גגות בתיהם מכוסים גללי בהמה, — יישובים שדמותם הוטבעה ברח הדמות וברוח האלוהות המיוחדות לארץ מצרים, השרויות על כל אדם וכל דבר וצרות צורות אלה, שלא נודעו ליוסף בארץ מכורתי, אלא על־פי בניין זה או אחר, על־פי תופעות־חיים שחדרו ועברו את הגבולות, ועתה מתנוססות הן בעצמיותן המשתלטת על כל מפעל קטן וגדול.

ליד רחבות־המעגן של הכפרים שיחקו ילדים עירומים בקרב עפות־בית אצל המקומות שבהם הוקמו סככות־צל מעשי ענפים וכלונסאות בשביל האנשים החוזרים מדרךם ועולים כאן אל החוף מתוך בוציות־הסוף המקושטות לגובהן, המעוגנות אל קרקע התעלה. כי כשם שחצה היאור־המשופע־במפרשים את הארץ, בדרכו מדרום לצפון, וחילק אותה לשניים, כן הילכו בכל מקום זרמי־מיים גם לרוחב, בין מערב למזרח, והירו את האדמה ויצרו בה מקומות ירק וצל־מניפות כעין נאות־מדבר וביתרוה איים איים; והדרכים היו לסכרים, לנתיבות אדם בין תעלות ובריכת וחורשות, וכן עברו הישמעאלים דרומה עם אנשי הארץ מכל הסוגים, עם רוכבי אתונות וקרונות־משא הרתומים אל בני בקר ופרדים, עם חובשי סינר הולכי־רגל הנושאים על האסל שבעורפם ברוזים ודגים אל השוק, — אנשי רוזן אדמדמים בלא כרס, בעלי כתפיים ישרות, נוחים לבריות ונוטים לצחוק, כולם בעלי לסתות דקות־העצם הבולטות לקדים וחוטם קטן שחודו רחב ולתננים ילדותיות, אוזנים פרח־גומא בין שפתותיהם או מאחורי אוזניהם או בסינריהם המחופתים באלכסון, מוגבהים לצד הגב יותר מאשר לפנים; שערם החלק של האנשים היה גווז בקו ישר ממעל למצח ומתחת לתנוכי האוזניים. הולכי נתיבות אלה מצאו הן בעיני יוסף; בחזקת בני רפאים ועם שאול תחתיות — נעלצים היו האנשים הללו למראה וצחוקים אל־ע מת רוכבי הגמלים החביריים ומשמיעים ברכות שהיו דברי־ביחות, כי כל אשר נוכרי הוא — מגוחך בעיניהם. במסתרים ניסה יוסף את לשונו בשפת־מצרים והיה מתאמן בה תוך־כדי שמיעה, למען יוכל להשיח עמהם במהרה, באורח קליל ונוח, בניב־רמזים המשבר את אוזן ילידי־הארץ.

אדמת מצרים היתה פה צרה, ורצועת הפיריון דקה. משמאל וקדמה השתלשלו הררי־המדבר הערביים ונמשכו דרומה, קרבים אל הארץ הנושבת, ובמערב נמשכו גבעות־החול של לוב, אשר שימתן האימה פשטה את גשמיותה ולבשה תעתועי ארגמן חינני כששקעה השמש מאחוריהן. אולם במקום זה, לפני הרכסים ובמקום הקרוב יותר אל השטח המוריק, בפאת המדבר, ראו אנשי המסע הָר אחר המתנשא נוכח פניהם, והוא משונה במראהו, — ודמותו יצורה בתואם מידות, עשויה משטחים משולשים, אשר מקצועותיהם המדוקדקים מתאחדים באלכסון־ענק לעומת נקודות־קודקוד. אולם הרר זה המתנוסס לעיניהם,

לא נברא, אלא עשוי היה; המיגבהים הגדולים, אשר שמעם הגיע אל קצווי תבל, ועליהם סיפר הזקן ליוסף בעת מסעם לכאן, הלא הם מקומות הקבורה שהוקמו מטעם ח'ופו וחפפרע ומלכים אחרים המולכים בימים קדמונים, על-ידי מאה אלף משתעלים, תחת צליפת מגלבה של עבודת-פרך במשך עשרות שנים ובשיעבוד-דמים קדוש, ונבנו ממיליוני גושי-אבן כבדים, שנחצבו בעבר היאור במחצבות הררי ערב ונגררו בידי עבדים אל המיים והועברו אל החוף המערבי וגולגלו בזיעת-אפיים ובאנקות עד לפאת מדבר לוב והורמו במנגוני-מנוף לגובה מופלא ולגובה הרים, ושם נפלו העומסים וכשלו ומתו, ולשונם משתרבת להם מבין שפתותיהם מחמת להט-המדבר ומאמץ-כוחות שלמעלה מדרך הטבע, למען יוכל המלך-האל ח'ופו לנוח בפנים ולמטה בעומק, מופרש ומבודד בתא קטן מפוכד משקלם הנצחי של שבעה מיליוני טון אבני בניין, ועל לבו מונח זלזל של נבוט-השדה.

לא מעשה-אדם הקימו פה בני-פֶּמֶת, ובכל-זאת מפעלם של אותם קטני הבריות, הצועדים ומדשדשים בנתיבות הסכרים, היה זה, מפעל ידיהם השותתות דם ושריריהם הרזים וריאותיהם המשתעלות — מפעל שהופק מן היסוד האנושי, אס-כי התעלה מעל לאנושי, הואיל וח'ופו מלך-אֵל היה, בן השמש. אולם השמש, שהיתה קופחת על ראשו של עם הבונים ואיכלת אותם, שבעה נחת ממפעל-האנוש העל-אנושי, הלא היא רע-החֹתֵפ, לאמור, השמש המרוצה; כי הללה, המיבנים והמצובות הגדולות בצורתם המופשטת, היו סימניה בכתב הציורי, סמלי קבר-ושמש כאחד; ומשטחי משולשיהם העצומים, המצוחצחים לבוהק מבסיסם ועד נקודת-קודקודם, היו מופנים בדיקדוק קפדני כלפי רוחות השמיים. בעיניים מרווחות הביט יוסף אל הַרְר־הקברים המוצק במידותיו, שהוקם בעמל־שיעבוד בבית-העבדים המצרי, אשר רע היה בעיני יעקוב, והאזין בה־שבעה אל שגר־לשונו של הזקן שמיח היה במעשי המלך ח'ופו, ומספר בנוסח הסיפורים אשר בפי העם על-אודות המושל הקדמון, אותו בונה גדול שהיה משכמו ומעלה מכל אנושי, מעשיות קודרות, המעידות על זכרונות קשים ורעים השמורים אלף שנים ויותר בלב אנשי פֶּמֶת על אותו גורא-ואיום, שהפיק מהם את המפעל הבלתי-אפשרי. כי אֶל-זֶדוֹן היה הוא לפי הזכרונות, אשר סגר את שערי המקדשים לשם טובת עצמו, למען לא יגנוב איש את זמנו מאת המלך ולא יעסוק בהקרבת קרבנות. ומיד רתם את העם כולו, אין יוצא־מֶן-הכלל, ושיעבד אותו בעבודת פרך לשם בניין קבר־הפלאים שלו, ולא הניח לאיש אפילו שעה אחת בשביל חיי עצמו, במשך שלושים שנה. יען־כי עשר שנים הוכרחו לחצוב ולגרור ולסתת, ופעמיים עשר שנים הוכרחו לבנות בנתינת כל הכוח שבגופם וגם למעלה מזה, כי לוא גם ייחשבו כל כוחותיהם עדיין לא יספיקו לגמרי בשביל בניינה של אותה פירמידה. את המותר הנצרך להם עוד, הוסיפו ממקור אלוהותו של ח'ופו, אבל לא להועיל ולא לברכה. אוצרות עצומים היו מחיר הבנייה, אך בשעה שכלו עד קץ כל אוצרות הָדוֹד של הָאֵל הלו, חשף את בתו בארמון מלכותו והפקיר אותה לכל גבר ששילם אתנן כערכה, למען יימלא טמיון הבניין במחיר התזונת.

כך מסופר בפי העם, כדברי הזקן, וייתכן גם ייתכן, שמרבית הדברים לא היו אלא אגדות ושגיונות, שסיפרו הבריות לעצמם אלף שנים לאחר מותו של חזקוני. אבל דבר אחד הסתבר מהם על-כל-פנים, לאמור, שהעם לא שמר בלבבו אלא תודה-של-זעווה לאותו נפטר, אשר סחט ממנו את המופלג שבמופלג ונתן עליו אסורי המפעל הבלתי-אפשרי.

משקרבו אנשי המסע, נפתח רכס-הפסגות-המחודדות התרווח על-פני החולות; ואז נגלו הפגימות במשטחי המשולשים, אשר לחות ציפוייהם הממורטים החלו כבר להתפורר. שממה השתרעה בין מצבות-הענק, העומדות שם אחת אחת בכובד משקלן המופלג על-פני שטח-החולות המרובד, המכסה את מישור-המדבר, אדירות נוכח שיני הזמן, שלא יכלו לנגוס אלא את קליפתן העליונה. רק הן בלבד התמודדו עם עתרת-הזמן האיומה של קדמוניותן, שמתחתה התמקמק ונקבר מכבר כל אשר מילא פעם את הרווחים שבין צורותיהן העצומות בתפארת קדושה. יוסף לא ראה עוד מאומה ממסגדי-המוות, שנשענו אליהן באלכסון, מן המקדשים, שבהם נוסד לפנים פולחן „עולמים“ לזכרם של המסתלקים אל השמש; מכל המסדרונות המקורים, המכוסים תמונות; ומכל בנייני-השער העומדים על מסדים רחבים, ששימשו פתחי מזרח בפאת האדמה המוריקה אל המסילות הסגורות, המוליכות אל ממלכת הקסמים של האלמוות; ויוסף לא ידע כלל, כי בהיותו לא-רואה היה בבחינת כבר-לא-רואה, ואי-ראיתו — ראיית הכיליון. אמנם, הוא הקדים לבוא לפי מעמדו לעומת דורנו, אבל נצר רך ומאוחר היה ביחסו אל הכיוון ההפוך, ומבטו נתקל באותה הנדסת-ענקים שהאריכה ימים, בבית-הנכאות האדיר של המוות, כגון רגל שנתקלה בגרוטאות. חלילה להעלות על הדעת, שלא נגעו בו גם השתאות ויראת-כבוד למראה היכלי-המשולשים; אבל המשך-הקיום האיום, בו היו ניצבים — גטושים מזמנם — נוכח פני האלוהים, שיווה להם, בין שאר המידות, מידה של תועבה ומידה של מארה — בעיניו; והוא זכר את המגדל.

גם צלם-הרז העוטה מטפחת-ראש, חור-אם-אחיות, הספינס הגדול, היה מוטל אישם בין השאר, שארית בלא-יוחסין, בקרב החול שנערם עליו וטמנו שוב, לאחר שקודמו של פרעה, תחותמס הרביעי, חילץ אותו והצילו, על פי צו חזיון-חלום בעת תנומת-צהריים. כבר חזר החול ונערם באלכסון עד לחזהו של יצור-התפלצת, — שתמיד היה רובץ כאן, עד שאין שום אדם יכול להגיד אימתי ואיך פרץ מתוך הסלע, — וכיסה אחת מפרעיו; אך גדל הכרע השנייה, שנשארה גלויה, כגודל שלושה בתים. על חזהו של הר זה התנמנם בן-המלך, זעיר כגולם-צעצוע נוכח חיית-האגל שאין לה שיעור, בעוד שעבדיו שומרים במרחק-מה על מרכבת-הצייד שלו, ובמרום, מעל לאישון, התנשא ראש-התעלומה עם מעטה-העורף הנוקשה, עם המצח הנצחי והחוטם המושחת, שהשרה עליו שמץ-מראה של פריצות, וקימור-הסלע שבשפתו העליונה ומתחתיו הפה הרחב, שדומה היה כמביע מין שחוק שקט-פרא וחושני, — והוא משקיף כלפי מזרח, כאז ותמיד, בעיניו הבהירות-הפקוחות, גבון ושיכור משיקוי-העיתים העמוק.

כך רבצה גם עכשיו המפלצת עמוסת־הקדמוניות, בקרב ההוזה, שמרחקו
 והבדלו מעל ההוזה הלו ודאי שלא היה בעיניה אלא כמידה־של־כלום, וכך הביטה
 ממרומיה, באי־שינוי פראי וחושני, אל־עומת מזרח־השמש ממעל לראש הקבוצה
 הזעירה של הישמעאלים, קוני יוסף. אל חזה נשען לוח־אבן, גבוה מקומת איש,
 ועליו כתב חרות, וכשקראו המעיניים את הכתוב, היה להם הדבר למשיב־נפש,
 למרבה־חסד. כי אבן מאוחרת זו שימשה קרקע־זמן מוצק; והיה כגון מישורת
 צרה שיש בה משום משען לרגל ממעל לתהום: היא אבן־המזכרת, שהקיסמה
 פה פרעה תחותמס, זכר לחלום חזיונו ולחילוץ האל מעומס החול. הזקן קרא
 באונו אנשיו את הכתב ואת הבשורה: איך שנפלה התרדמה על עיני הנסיך
 בצל ענק־המפליץ, והדבר קרה בשעה שהחמה מגיעה לרום השמיים, וירא בחלומו
 את כל הודו של האל המפואר, חור־אם־אחיות־חפרע־אתום־רע אביו, שדיבר אליו
 בחיבת־אב וקרא לו בשם, בני האהוב, „ימים רבים עברו בזמנים“, כה דבריו,
 „מאז אנוכי מאיר פניי אליך, וכן לבי חפצתי, תחותמס, לתת לך שלטון מלך,
 ואת כתרי שתי הארצות תעטור על כיסא גב, ולך תהיה כל האדמה לאורכה
 ולרוחבה עם כל־אשר עין זהרו של אדון־כול זורחת עליה. אוצרות מצריים ושפע
 מיסי העמים לך יינתנו. אפס, בין כה לכה, חולה־מדבר מעיק עלי, על הראוי־
 לפולחן־כל־יצור, החול שעליו אני ניצב. משאלתי המוצדקת משתמעת איפוא
 מתוך תלונתי זו. אין עמי ספק, שתמהר לעשותה מיד לכשתוכל. כי ידעתי,
 אשר בני אתה ומצילי. אולם אנוכי אהיה עמך.“

וייקץ תחותמס, כן נאמר עוד, ועדיין יודע הוא את דברי האל הזה ואותם
 שמר בלבבו עד בוא שעת התעלותו, ובאותה שעה ממש יצא מלפניו הצו.
 שיוסר משם מיד החול המעיק על חור־אם־אחיות, הספינפס הגדול, במדבר אצל
 מוף.

כן דבר הבשורה. ויוסף, שהאזין בעת שקרא הזקן אדוניו את כל הכתוב
 על הלוח, שמר יפה את לשונו ולא העיר שמץ דבר, ואף לא הגה; כי זכר את
 התראת הזקן, לאמור, שינצור לשונו בארץ־מצרים, וביקש להוכיח, שבעת
 ההכרח יכול אדם לשחוק ולהעלים גם מחשבות כעין אלה שעלו עתה בלבבו.
 אולם בסתר לבו רגז בגין יעקוב עקב חלום־הייעוד הזה, ומתוך רוגזו נראה
 בעיניו החלום יבש ודל מאד. פרעה, כן הירהר, הגוים עד־מאוד בהערכת חשיבותו
 של הדבר בשעה שחרתו על מצבת־האבן. כי מה הובטח לו בעיקרו של דבר?
 לא יותר, אלא מה שהועידה לו הולדתו בין כה וכה, לאמור, שמלוך ימלוך על
 שתי הארצות בבוא שעתו. סיכוי זה הואיל האל לחוק, דהיינו, במקרה שפרעה
 יצילהו מעקת החול המציקה לו. מכאן נראה, מה נסכל הוא לעשות תמונת כל
 פסל. התמונה באה במצוקת החולות והאל הגיע לידי מצב שבו הוכרח להתחנן:
 „הצילני, בניו!“ ולכרות ברית ולהבטיח חלף מעשה־חסד עלוב את הצפוי בין
 כה וכה. הדבר היה מחוסר־טעם למדי. לעומת־זאת היתה הברית אשר כרת
 האדון האלוהים עם האבות, ברית אחרת, משובחת יותר: גם היא נכרתה עקב
 מצוקה, אבל זו היתה דר־צדדית; לאמור, שהם יצילו זה את זה מתחת לחול

המדבר וקדושים יהיו. זה בקרב זה! ואגב, הן עלה הנסיך על כיסא מלכותו בבוא שעתו, אבל הנה האל מכוסה שוב הפעם חול-המדבר במידה רבה. אכן, במחיר הקלה ארעית כזו לא היה מקום לגמול אחר, לבד ההבטחה המיותרת, אמר יוסף בלבו, — וכך גם הביע את דעתו בינו לבינו באוזני קדמה, בן הזקן, שמתפלא היה על נקרנות מופלגת כזאת.

אולם, אף-על-פי שמחטט ומלגלג היה יוסף למען כבודו של יעקוב, מכל-מקום עשה עליו מראה הספינפס רושם רב יותר מכל-אשר ראה עד הנה בארץ מצרים ונסך בדם עלומיו מין ריגוש, אשר כל לעגו לא הספיק להכריעו, ריגוש, שגרם לו נדודי-שינה. כי ירדה חשכת-הלילה עליהם בעוד הם שוהים אצל המפעלות הגדולים במדבר; ולכן נטו שם את אוהליהם, למען ילוננו במקום ויעלו בבוקר בדרכם אל נוף, היא מוף. ויוסף, שניתן לו כבר מקום שינה באוהל אצל קדמה, חבר-לינתו, חזר ויצא להתהלך בחוץ תחת הכוכבים, בעוד התנים מייללים במרחקים, אף ניגש אל האליל-הענק, כדי שיתבונן בו שנית, על דעת עצמו ולבדו, באין איש עמו, לנגד זיו הירח המבהיק וישאל ויחקור את זעורתו. כי זעווה היתה מפלצת הזמנים במטפחת-הראש הסלעית, לא רק מחמת גודלה, וגם לא מחמת אפילת מקור מחצבתה בלבד. הא כיצד השמיעה את חידתה? היא לא השמיעתה כלל. חידתה היתה צפונה בשתיקה, בזו השתיקה השקטה-השיכורה, שמתוכה הביטה בריאת-סלף זו בבהירות ובפראות אל האדם הנשאל-השואל ואל מעבר לו ממעל — בחוטמה הבלתי-מצוי, שעשה רושם שכאילו חובש מאן-דהוא את מצנפתו באלכסון על אוזניו. כן, לוא היתה זאת חידה כעין חידתו של הזקן הטוב על-דבר חלקת-האדמה של שכנו, דגן-תקלא, — ולוא היו מיספריה מכוסים ומוצנעים ככל-אשר יהיו, או אז אפשר היה להסיט הנה והנה את המספר הנעלם ולשקל את היחסים, ואפשר היה, לא רק למצוא את הפיתרון, אלא אפילו להשתעשע בו במשובה, תוך כדי שיחת-ריעים. אבל חידה זו כולה שתיקה היתה; ועמה המשובה, כפי שמותר לדרון על-פי חוטמה; ואם אמנם ראש-אדם ראשו, הרי לא לפי כוחו החידה, ויהיה פיקח ככל-אשר יהיה. למשל... תכונתה מהי — של איש או של אשה? האנשים פה קראו לה „חור בהר-האזר“, ובעיניהם היא תמונת צלמו של האדון-השמש, כשם שסבר גם תחותמס לא-כבר. אולם, זהו פירוש חדש לפי מספר שנותיו, פירוש, אשר לא תמיד היה כשר, ולוא אף היתה תמונת הפסל הרובצת פה — דמותו של אדון-השמש, מה עובדה זו אומרת מבחינת תכונתה? מכוסה ומוצנעת היא במקום רבצה. לוא קמה ממקומה, האם היו אז פחדיים מתנוודדים לה בהדרת-מלכות בין רגליה בדומה למרור אשר באון — או אם היתה נגלית בסימני נקבותה, בחזקת בתולת-לביאה? על כך אין תשובה. אכן, אם גם התבלטה באחד הימים והופיעה מקרב האבן, הרי שעתה את עצמה, כשם שהאמנים עושים את תמונות חזיונם וכזבם, או, לאמיתר-של-דבר, מתארים אותן ולא עושים, ומכאן, שהדבר שאינו נראה-לעין, אינו בנמצא; ואף אם יובאו מאה

סתתים, שיחקרו את המפלצת בפטיש ובמפסלת וישאלו לתכונתה, יתברר שאינה בנמצא.

היא היתה ספינקס, משמע, חידה וסוד — כלומר סוד פראי, עם טלפי לביא, המתאווה תאווה לשתות דם נעורים, המסכן את שלומו של הילד האלוהי ואורב לנצר ההבטחה. אללי על לוח הזיכרון של בן־המלך! על חזה־סלע זה, בין טלפיה של האשה־הדרקונית לא חלם אדם חלומות־ייעוד — ואם כן, הרי שהיו הללו דלי־בשר ביותר! דבר אין לה לזו אל הייעוד, לזו המשקיפה אל עבר יאורה, פקוחת־עיניים אכזרית, בחוטמה המכורסם, רובצת באי־תמורה לפרא־תה; לא תכונה כזו היא תכונת חידה מאיימת. היא מתמדת בקיומה השיכור לעומת העתיד, אבל עתיד זה היה פראי ומת, שהרי לא היה אלא קיום של התמד ונצחיות כוזבת, נקי מכל תוחלת.

יוסף עמד והעמיד את לבו בניסיון לפני הוד ההתמדה המחייכת בתאוותנות דשנה. הוא עמד בסמוך אליה. האם לא תרים המפלצת את טלפה מעל החול ותחטוף את הנער, ללפות אתו אל חוזה? הוא חיוק את לבבו וזכר את יעקוב. כוח־הסקרנות הוא צמח בלא שורש, נצחון־נערים של החירות. עין בעין לעומת המתועב, מרגיש האדם, איזהו הרוח אשר הולידו, והנהו דבק באביו.

שעה ארוכה עמד יוסף תחת הכוכבים לפני חידת־הענק, נשען על רגל אחת, מרפקו ביד אחת וסנטרו ביד השנייה. אחר־כך כשחזר ושכב אצל קדמה באוהל, היה חולם על הספינקס, שפתח ואמר לו: „אהבת־ך. בוא אלי והגד לי, מה שמך, ואחת היא לך איזוהי תכונתי!“ אבל הוא השיב: „איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוהים?“

בית החנוטים

הם המשיכו את מסעם בגדה המערבית, הימינית לפי מגמת פניהם, והיא הגדה הנכונה למחוז הפצם. כי לא היה עליהם לעבור את המיים למען ישיגו את מוף, זו רבתי בערים, שהיתה כבר שוכנת במערב, — והיא הגדולה במכלאות־אדם מכל־אשר ראה בעיניו בכור רחל עד עצם היום ההוא, רמות מתנשאות ממעל לה, ובהן חוצבים בני־האדם אבנים ובהן טומנת הקריה את מתיה.

עתיקה־להבעית היתה מוף ובכן הדרת־כבוד שוכנת עליה, אס־אמנם חופפות שתי המידות הללו. המלך הקדמון, שעמד בראשית הזיכרון ובראש תולדותיהם של דורות המלכים, מיני, ביצר את המקום הזה, למען ידביר את ארץ־התחתית שנכבשה לממלכה; וגם ביתו של פתח, זבול אדיר, שנבנה אבנים, היה מפעלו של מיני, קדמון־המלכים, וכה התנוסס איפוא עוד קודם שעמדו בחוץ הפירמידות, למן הימים שמאחוריהם לא יכול להביט שום ילוד־אשה.

אבל כאן, לא כשם, לא בשתיקה המאובנת הופיעה הקדמונות בדמותה של מוף להרהורי־הדעת, אלא בחזקת חיים רוחשים והוזה עירני, בחזקת עיר, אשר למעלה ממניין מאה אלף נפש חיו בה, והיא מורכבת־למכביר רבעים הנקראים בשמות שונים — עם עירבוביה של סמטאות צרות המתפתלות במעלה הגבעות ובמדרון, התוססות ונדופות ריח אוכלוסים של זעירי־עם עסקניים, מתלבטים, מתייגעים, מלהגים: סמטאות מעוקמות כלפי אמצעיתן, שמה זרמו השופכין בצינורות הביבים. גם רבעים צוחקים היו בה, שכונות עשירים, בהן נבנו חווילות עם דלתות־נוי בפרישות נעלצת בתוך גני־חמד, ואזורי־מקדשים מוריקים עם נסים מתנופפים ממעל, היכלות רמים, מעוטרים־ססגוניים, המשתקפים במימי הבריכות הקדושות. שדרות ספינפסים היו בעיר, חמישים אמה רוחבן, ורחובות־יקר נטועי־אילנות, שבהם התגלגלו מרכבות הגדולים, רתומות לסוסים אבירים, המעוטרים צרורות־נוצות, אשר לפניהם ירוצו רצים מתגשמים ויקראו: „אברך!“ „אמץ לבבך!“ „שים לבבך!“

כן, „אברך!“ — כך היה רוצה לקרוא גם יוסף אל עצמו, למען ישמור את לבבו, לכל יפתה אחרי מראה עיניו נוכח הידור־חיים כה מופלג. כי מתהלך הוא בקריית מוף או נוף, כפי שביטאו פה האנשים את שמה המקוצר בפזיזות, אולם „מֶן־נְפֶרֶם־מֶן־נֶרֶץ“ שם העיר בראשונה, פירוש, „מגיה־יופיר־של־מֶר־נֶרֶץ“ — הוא המלך בן השושלת השישית, שהרחיב את ביצורי המקדש הקדום מסביב לארמון המלכות ובנה סמוך לו גם את הפירמידה אשר בה עתיד יופיו להישמר ולהגיה. מלכתחילה נקראה אך קבורתו בשם „מֶן־נְפֶרֶם־מֶר־נֶרֶץ“, ולבסוף נקראה העיר כולה, שהתאגדה רבעים־רבעים, בשם מקום הקבר: „מֶן־נְפֶרֶם“, מאזני הארצות, עיר קברות המלכים.

מה מופלא הדבר — שמה של מוף לא היה אלא שם־קבר מקוצר! יוסף הירבה להרהר בכך. ככל הנראה שובש השם ברישול לפי ניב שפתותיהם של אותם ברנשים קטנים המתגוררים בסמטאות־השפכין, אותו עם־רוץ חשוף־הצלעות היושב במדורי ההמון, אשר באחד מהם נמצא גם מלונם של הישמעאלים: חנות־אורחות מלאה בני־אדם מכל הגזעים, מפה אל פה, זרע ארם, לזב, נוביה, מיתני ואפילו כרתים; וחצרת־הנזות המרוצפת לבנים, המסואבת, היתה שואנת מגעיית בהמות, מיללתם וקישקושם של מנגנים עיוורים, הפושטים יד לנדבה. משיצא יוסף אל החוצות, נגלה לו המראה הנודע, מראה הערים בארץ מכורתו, אך במידות גדולות יותר, ואותו שאון עצמו, אך בלשון מצרים. בשני עברי תעלת השפך גזוו הגלבים את שערות האנשים, וסנדלרים מיתחו את הרצועה בשיניהם. קדרים צרו צורת הכלים החלולים המסתובבים בלדיים מאומנות, מטויטות, ושרו שירים לכבוד חנוב, היוצר, אדון האובניים, בעל ראש האיל; נגרי ארונות מתים התעסקו במלאכת תיבות שצורתן צורת אדם בעל זקן, ושיכורים התנדדו בצאתם מבתי־שיכר רועשים, ונערים, שתלתלי ילדותם תלויים עוד על אוזניהם, האריכו לשונם וליגלגו עליהם. איזה המון עם! כולם לבשו אותו סינר־בד, ושערם היה גזוו בנוסח אחד; כולם היו בעלי

כתפיים מאוזנות וזרועות דקות, וכולם הגביהו את גביניהם באותו אופן תמים ומחוצף. הם היו מרובים מאוד, ורוח לצון שורה עליהם בתוך ההמון שפרצוף אחד פרצופו מנהגם, לכנות בפשטות בשם „מֶן־נָף“ את סבך־פולחני־המוות, העיד על טיבם, ולמשמע השם ניעורו בלב יוסף הרגשות שמילאוהו פעם בשעה שמשקיף היה מעל גבעות המכורה אל חברון העיר ואל מערת המכפלה, מקום מורשת־הקבורה של האבות; ומורא־שמיים, שמקורו המוות, התערב בקרבן עם האהדה שמראה העיר ההומיה עורר בלבבו. תערוכת עדינה וחמודה היתה זו, ההולמת אותו בייחודה ותואמת בתואם־סתר עם הברכה הכפולה שהוא ראה את עצמו כיורשה — וגם עם שנינות מצבו בחזקת שליח בין הכא להתם, בין המקום הנה וההוא. כלצון שנון היה בעיניו גם שמו העממי של כרך־הקברים, ולבו נוטה חסד לאנשים שביטאוהו בקיצור לשון, לאותם בני רוזן־הצלעות בצידי תעלות־השפך, עד שמשתדל היה בשקידה רבה לפטפט עמהם בלשונם, לצחוק עמהם ולהגביה את גביני עיניו בחציפות, כמוהם, ודבר זה — לפי יכולתו היה.

אגב, מרגיש היה יפה, ונפשו הבינה מאוד, שתשוקת־הליגלוג בטבע האנשים הללו לא רק ממקור המונם הרב יצאה, ולא רק כלפי חוץ היתה מכוונת, כלפי הזר להם, אלא גם על עצמם התלוצצו אנשי מוף בגלל המעמד שהתייחד לפניהם לעירם, המעמד שאבד לה ואיננו עוד. התלוצצותם היתה הצורה, בה התלבשה בעיר הגדולה אותה הצטערות שגשמעה בדבריהם של אנשי פר־ספדא וכוהניה שומרי חומותיה מרי הנפש, — רוחה של קדמוניות שעברה ובטלה מן העולם; והיא שנהפכה כאן לבדיחות־הדעת ולספקנות של לצון כלפי העולם כולו וכלפי עצמם. כי כן היה המעשה: לפניהם, בימי בוני הפירמידות היתה קריית המלוכה מוף, בעלת החומות הבצורות, מעושרה בעטרת „מאזני הארצות“. אך מן העיר נוא שבנגב העליון, אשר איש לא ידעה בעת שהיתה כבר מוף נודעת בקצווי תבל ועתיקת־ימים, — משם יצאו, אחרי דורות־מאָרה של אנדרלמוסיה ושלטון זרים, משם יצאו השיחרור וחידוש־האחדות על־ידי שושלת־השמש המושלת עכשיו, ומאז ועד עתה מוכרתת ואַסת בעטרה הכפולה ובידה שרביט־השלטון, בעוד אשר מוף, אם־כי הומה היא מרוב עם וגדולה כאז כן עתה, נהפכה למלכה שירדה מכסאה, אחוזת־קבר לגדולתה בעבר, כרך גדול בעולם בעל שם־מוות מקוצר ומחוצף.

אין פירושו של דבר, שהיה פֶתַח, האדון במושב מסגדו, אָל עלוב שהידלדל, שנדחקו רגליו, כגון ספדו במזרח. לא, כי גדול שמו גם במחוזות המרוחקים, ועשיר בקרנות, בנכסי קרקעות ומקנה, היה אָל זה בעל דמות־האדם; הדבר היה בולט לעין־כול, למראה בתי־האוצר, האסמים, האורות והממגורות, שהקיפו את בניין היכלו. האדון פתח, אשר עין־איש לא תשורנו, — כי גם בתהלוכתו בהמון חוגג, בעת שנוסע היה בסירתו לראות פניה של אלהות אחרת היושבת פה, היה פסל צלמו הקטן מוצנע מאחורי מסכי־זהב, ורק הכוהנים העומדים לפניו לשרתו, הכירו את פניה, — האדון פתח יושב היה

בביתו עם אשתו, המכונה סח'מת, פירוש האדירה, שמתוארת היתה על קירות המקדשים, וראשה ראש לביא, עליה נאמר, שמחבת היא את המלחמה ועם בנם יוצא חלציהם נפְרִתָם, יפה־המראה כשמו, אך סתום יותר מפתח בעל דמות־האדם ויותר מסח'מת הזועפת. הוא היה הבן, יותר מכן לא ידעו עליה, וגם יוסף לא יכול לגלות יותר. מכל־מקום ידוע היה עוד, שנושא הוא נפְרִתָם, הבן, פרח־לוטוס על ראשו, ויתירה מזו, יש אומרים, כי כל עצמו איננו אלא שושן־מיים כחול. אולם אי־הידיעה על־אודות מהותו לא היה בה משום מניעה להיותו הנפש האהובה־ביותר בשילוש־האלוהות של מִוֶּף, ומאחר שדבר אחד היה מוחלט, דהיינו, שחיבה יתירה נודעת ממנו לפרח הלוטוס בעל גוֹן־השמיים, ולא עוד, אלא שפרח זה הנהו סמל המבטא את עצמותו, לכן היה משכנו מקושט תדיר בשפע צורות הצמח הנאה, וגם הישמעאלים לא מנעו מעצמם את הזכות להקריב לו את הלוטוס הכחול וליתן שבת־הלל לנאפד בחיבת־העם — הם עשו כן ברוח התגרנות המיוחדת להם.

מעולם לא נכנס יוסף החטוף במידה כזו אל תחום האיסור, שהרי כה דבר הלאו הנמסר לו מאבותיו: „לא תעשה לך פסל“ לא לשווא היה פתח האל היוצר יצירות־אמן ומגן לכל יוצרי־הפסל ובעלי־המלאכה, ועליו נאמר, שמגשים הוא את רעיוני־רוחו וכל מחשבותיו מתקיימות. משכנו הגדול של פתח היה כולו אוצר של תמונות־פסל: מלאים תבניות היו חדרי ביתו וחצרותיו. חצובים מן החומר הקשה ביותר או מאבן סיד וחול, חטובים מעץ או מנחושת, כן קִרְצו רעיונותיו של פתח השוכנים באולמיו, אשר עמודיהם נטועים על בסיסים דמויי אבני־ריחיים, מתרוממים כאורח פילים, מכוסים תיאורים נוצצים ועטורים צורות ציצי־אגמון עד התקרה המצופה אבק־פז. בכל עבר עמדו, צעדו או ישבו העצבים, שניים־שניים או שלושה־שלושה יחדיו, חבוקים, על כסאות־מלך, עם ילדיהם העשויים בקנה־מידה קטן יותר, או לבדד: תמונות מלכים בעטרת־צניף ובידם מטה עקום, עטי־הקפלים העליון אשר לסינר פרוש מול החיק המוצנע; או במעטה מטפחת־ראש, אשר ממעל לכנפיה היורדות על הכתפיים מזדקרות האוזניים לצדדים, עם ארשת חתומה באצילותה וחזה צר, הידיים פשוטות, שטוחות על היריכיים — שליטים רחבי־כתף־צריי חלציים מימים קדמונים, המתנהלים בידי אלות, שהניחו אצבע קטנה ואיטרת על הזרוע העליונה השרירית של בן־חסותן, בעוד הבן פורש כנפיו על עורפו. המלך מר־נרע, שהגדיל את העיר להאדירה, פוסע בדמותו הנסוכה נחושת ובידו מטה, לצידו הולך בנו שזעיר הוא בלא־מידה־שליחס; אָפוּ בשרני וכן שפתותיו, והוא בושש להרים את סוליותו השנייה מעל הקרקע — כמנהג שאר הפסילים: מהלך הוא על שתי סוליותיו כאחת, עומד בלכתו והולך בעומדו. הם דורכים בגלליים חזקות, בראש מורם, צועדים מאצל אֶתִיק־אבן המתרוממים מאחורי כנם, וזרועותיהם תלויות מפתיהם; שרות־הזווית; באגרופם הקמוץ יחזיקו יתד גלילי, קצר. הנה יושבים הם בחזקת סופרים על שוקיהם המוברכות מתחתם, ידיהם עסקניות, ובעיניים פיקחות משקיפים הם ממעל למלאכתם

הפרושה על חיקם לעומת המביט בהם. בשבתם כך זה אצל זה איש ואשתו, בברכיים צמודות, צבועים בצבעים הטבעיים ביותר, צבעי העור, השיער והבגדים, דומים הם כמתים חיים וכגון חיים צפודים. לעיתים קרובות קבעו בהם אמני פתח עיניים מבעיות מאוד — לא מחומר גופם, אלא מחומר שנקבע במיוחד בארזות: אבן שחורה, קטנה, משוקעת בזכוכית, כדמיון חורים ובו שוב סמירי-כסף קטן, שהגיה שם כברק-אור-חיים, והעלה ניצנוץ-ביעותים מעיניהם המרווחות של הפסילים הצופים אל החלל, עד שלא יכול איש להינצל מפני תוקף מבטיהם הרושפים ואנוס היה להליט פניו בידיו. הללו היו רעיונותיו המאובנים של פתח, שהתגוררו עמו בבית, ועם האם-הלביאה והבן-הלוטוס. הוא עצמו, בעל דמות-האדם, היה מתואר עד מאה פעמים על הקירות המכוסים קסם-תפארת במשכן קודשו: אכן, בן דמות-אדם היה, אבל בעל צביון גולמי להפליא ובעל צורה מופשטת כביכול, כגון במראה-מנהצד עם רגל אחת ועם עין ארוכה, ראשו מכוסה כיפה הדוקה ובסנטרו דבוק יתד כסמל וזקן-מלך, מעשה אומן. כל דמותו נראתה בלתי-מעוצבת, מוזרה, וכאילו עשויה רק בתיאור כללי ביותר, וכן היו אגרופיו המחזיקים לפניו את מטה השלטון; היא נראתה כנתונה בתוך נרתיק כל-שהוא, בתוך מין מעטה ששיבש את צורתה, לאמיתו של דבר, כאילו היתה מחותלת, חנוטה... מה היה לכאורה עניינו של פתח, האדון, ומה טיבו למעשה? האם זכתה העיר הגדולה והעתיקה להיקרא בשם שהוא שם-קברות, לא רק בגלל הפירמידות הנקראות עליו, לא רק בגלל תולדות עברה, אלא בייחוד ובעיקר-של-דבר גם בחזקת בית אדוניה? ידוע גם ידוע היה ליוסף, להיכן רגליו מוליכות אותו בשעה שקוניו הורידוהו מצרימה, אל ארץ מורת-רוחו של יעקוב, וכן הודה, כי לכאן הוא שייך עקב מצבו, וכי הדבר שהוא בחזקת איסור אינו אסור בשבילו, אלא מתאים לו לפי עומק משמעותו. כלום לא היה הוא עצמו מכנה את עצמו, בעוד מועד, בדרכו לכאן, בשם, שנועד לציין אותו כבן-בית ואזרח בארץ? ובכל-זאת היה סוקר את סביבתו החדשה בלי-הרף ומעמידה למבחן ברוח אביו, ובלי הרף היתה הסקרנות מציקה לו, לנסות את בני-הארץ בשאלות על-אודות טיבם של אלוהיהם וטיבה של הארץ, למען יגלו את הדבר לו, שבקי היה, וגם לעצמם, שנראו כאילו לא היו בקיאים כלל.

כן היה המעשה באומן-הנחתום באתא במוף, שנפגשו עמו בשעת קורבן חפצי במקדשו של פתח.

כי מלבד אותו אָל מטושטש-הצורה והלביאה והבן הסתום-כצביונו וכל אותם רעיונות מאובנים יושב היה עוד שם גם חפצי הפר האביר, „הישנותו החייה“ של האדון, אשר נוגה-אור משמיים הולידו בפרה, שלא הוסיפה להמליט עוד; ופחדיים שלו התנוודו באדיר ממש כאשכי מְרֹר במקדש און. הוא היה דר מאחורי דלתות-ארד בירכתיה של חצר-סטיו פתוחה כלפי הרקיע, המקושטה מילואי לוחות אבן, מלאכת-אמן נהדרת, בין העמודים, אשר במחצית גובהם התבלטו כרכובים עדינים; ועל רצפת החצר עמדו המונים צפופים, בשעה

שמשרתיו הצעידו את חֶעֱפִי כמה צעדים מתוך דימדומי מנורותיה של רפת־מקדשו, למען יחזה העם אלוהים חיים ויקריבו לו את קורבנם.

יוסף ואדוניו התבוננו אל עבודת־פולחנה: זו היתה תועבה מיוחדת במינה, ואגב גם עליזה, הודות לבדיחות דעתם של אנשי מוֹף, אנשים ונשים וילדים מדשדשים — אותו המון רוגש כמנהגו בעצרות עממיות, שממתין היה לאל, מפטפט וצוחק ו"מנשק" (דהיינו "אוכל", בלשונם) פרי־שקמים ובצלים, ועסיס האבטיחים שהיו לועסים נוטף מזוויות פיהם; אחרים היו מתמקחים עם התגרנים שהציעו לחוגגים את סחורתם בפאת החצר: כיכרות לחם קודש, עופות־קורבן, שיכר, סמי קטורת, דבש ופרחים.

איש כרסתן, נעול סנדלי־לכש, עמד סמוך אל הישמעאלים, ומאחר שנדחקו על־ידי ההמון, פתחו בשיחה עמו. הוא לבש שמלת־סינר המגיעה עד לברכיו, עשויה בד־פשתן מחוספס, עם סינורת משולשת, על גופו ועל זרועותיו היה כורך סרטים מכל המינים, ובהם מקושרים קשרים לאותות יראתו. שערו הגזוז, הקצר, היה מונח על קרקפתו העגולה, וגלגלי עיניו המקומרים־הזגוגיים בלטו עוד יותר במבע של סבר־פנים בשעה שפתח את פיו הנאה, המגולה למשעי סביב, לשם שיחה רהוטה. בזקן ובהבורתו היה מסתכל מכבר ובודקם בטרם יפנה אליהם בדיבור וישאלם מאין ולאן, תאב לדעת את תכונתם הנוכרית. הוא עצמו היה נחתום, כפי שהסביר, משמע: הוא לא היה אופה בעצם ידיו ולא הכניס את ראשו בתוך התנור. הוא העסיק חצי תריסר עוזרים ומשרתים, שנשאו לעיר את לחמניותיו וכעכיו הטעימים בסלים על ראשם; ואבוי להם, אם לא נזהרו לנופף בזרועם למעלה על פני הסחורה, ואם ירד עוף השמיים עליה וגנב חלילה מתוך הסל! מחלק־הלחם אשר מקרה כזה יקרהו, קיבל "לקח", כפי שהתבטא הנחתום־האומן באתא — זה היה שמו. גם חלקת שדה היתה לו בסמוך לעיר, ומן הדגן שצימח שם אפה לחם. אבל יכולו לא הספיק לו, ועל־כן הוכרח לקנות על־מנת שישלים את צורכו. היום יצא מבית־הנחתום שלו, כדי לראות את האל, ויש בכך משום מעשה להועיל, יען־אשר לא להועיל הוא, אם יחדל אדם ולא יבוא. בינתיים מבקרת אשתו את האם הגדולה בבית איסת ומגישה לה פרחים, כי אחריה היא כרוכה ובה דבקה נפשה מאוד, בעוד שהוא, באתא, מוצא יתר־סיפוק במקום הזה. והם, בני שיחתו, האמנם נוסעים הם בארצות לשם עסקים? שאל האופה.

כן הדבר, ענה ואמר הזקן. ומותר לומר, שכבר הגיעו אל מחוז חפצם, באשר נמצאים הם במוֹף, אשר עצומים שעריה ומשופעת היא במשכנות אדם ובבנייני עולם, — ולפיכך יכולים היו לכאורה לחזור מכאן אל מקום מוצאם. תן חן על דברי החן, אמר האומן. יכולים היו לחזור, אבל מסתבר שלא יחזרו חזור; שהרי כמוהם ככל־העולם לא יראו במקום זה, שהוא קן עתיק, אלא מדרגה שמניח אדם את רגלו עליה בשביל שיעלה מכאן ואילך אל תפארת אמוֹן. שאם לא־כן, כי אז יהיו הם הראשונים, אשר לא כן יעשו ואשר לא העיר יאסת היא תכלית מסעם, העיר החדשה בחידושה, קריית פרעה (עמו החיים והישע

והבריאות!), שהיא תלפיות, שכל זרמי האדם והאוצרות זורמים אליה, המפיקה אך תועלת אחת משמה העתיק של מוֹף, לאמור, באשר משמש הוא קישוט-של-תואר לאנשי החצר ולרבי הסריסים של פרעה, כגון למשל — לשר-האופים של האֵל, המשגיח על בית-הנחתום של הארמון, והוא המכונה „נסיך מוֹף“, ולא לגמרי בלי הצדקה, כפי שחייבים להודות; כי ניתנה האמת להיאמר, שמשובחות הן עוגות-המאפה בצורת פרה ובצורת שבלול שהובאו פה אל הבתים בימים שאנשי אמון מסתפקים היו עוד בבליעת קליזת של דגן.

הזקן השיב כלאחר-יד: אכן, כך יהיה; אחרי מרבית השתעוּתם, שנתונה היא למוֹף, ודאי עתידים הם לשים עין גם על וָאֶסֶת, לראות עד איזו מידה השיגה זו מעלה משובחת בענייני עידון החיים ופיתוח מיני המאפה, — והנה, נפתח השער האחורי, ומוליכים כבר את האֵל אל החצר, רק עד ריחוק כמה פסיעות מן האגף הפתוח, — התרגשותו של ההמון היתה עצומה. צועקים היו: „חֶעֶפִי! חֶעֶפִי!“ ומקפצים על רגל אחת, וכל מי שיכול לרווח את מקומו בדוחק, היה נופל אפיים ארצה, כדי לנשק את האדמה. מספר רב של עמודי-שדרה מעוקמים היה נראה והאוויר התמלא חירחורי ההגה הגרונני, שבו מתחיל שם-האֵל המבוטא במאות פיות. וכאחד, היה זה גם שם היאור, אשר יצר את הארץ וכילכל אותה, זה היה שמו של פרה-שמש, סמל כל כוחות הפיריון, שהבריות ראו את עצמם תלויים בהם, שם קיומם של הארץ ואנשיה, שם החיים. אף-על-פי שדומים היו האנשים כבני עם קל-דעת ומרבה-להג, אף-על-פיר-כן היתה התפעלותם עמוקה, הואיל ויראתם מורכבת מאותן תקוות וחרדות, הממלאות את לבבם עקב קיומם הקצוב בדיקדוק. הם זכרו את הגיאות, שאסור לה להגביה את פני המיים או להשפילם אפילו אמה אחת, בשביל שיוכלו החיים להתקיים; את תבונת-כפיהן של נשיהם ואת בריאות ילדיהם; את בריאות גופם ואת תיפקודיו הפגיעים, המפיקים תענוגות וקורת-רוח בעת שדרכם צלחה ומביאים ייסורים קשים בשעת כשלון כוחם, ועל-כן חייבים להבטיח את שלומם בקסמים כנגד קסמים; את אויבי המדינה שבדרום, במזרח ובמערב; את פרעה, שכינהו כמֶרְכָן בנינוי „הפר האביר“ ושהיה מטופח ומשומר, כנודע להם, בארמונו בנוֹא כשם שמתופח ומשומר חֶעֶפִי בכאן, מאחר שהיה מגן בעדם, ובחליפות אישיותו הקים את הקשר בינם ובין הכוח אשר בו תלוי הכול. „חֶעֶפִי! חֶעֶפִי!“ קראו בקול-צהלת חרדות, מתוך מועקת הרגשת החיים המותנים בצימצום-המידה והצפויים לסכנות, — ומלאי-תקווה זקפו מבטם הסומר, אל המצח המגושם, אל קרני הברזל, אל קרה-עורף המסורבל הנמשך בלי שקערורה, ישר מן הגב עד גולגולתו של האֵל-בן-הבקר, ואל אברה-המין שלו, ערופת פריונו. „ביטחון!“

וכלל בכוננת קריאתם. „חסות וקיום!“ „תחי ארץ מצרים!“ יפה-להאדיר היתה הישנותו החייה של פתח, — מסתבר כן, לאחר שהמומחים הראשונים במעלה חיפשו במשך שנים עד שמצאו את הפר היפה ביותר בין ביצות השפך ובין אי-הפילים, — מן הדין שיהיה יפה! הוא היה שחור; ונהדר היה, אם לא נאמר, אלוהי, בעוצבה האדומה המכסה את גבו,

שהתאימה לגונו השחור: שני משרתיו הקרחים, בסינור העשוי אריג־זהב כפלים־
כפלים, שהניח מחשוף לטבור והגיע מאחור עד מחצית גובהו של הגב, —
החזיקו בו משני עבריו בחבלים מופזים, וזה שהלך מימינו הרים מעט את
השמיכה לעיני העם, כדי להראות לו את הכתם הלבן על ירכו של חֶעֱפִי; בו
היה על כל אדם להכיר את דמותו של חרמ־הירח. כוהן אחד, אשר עור־
נמר יחד עם טלפיו וזנבו היה תלוי לו מאחוריו, השפיל את מצחו; הציב רגלו
האחת לפני רגלו השנייה, החזיק מחת־קטורת והושיטה לעומת הפר שהיה
מריח בראש מורד ומנפת את נחיריו העבים והלחים, המדוגגים מעשן הקטורה.
הוא זורר בעוצם־כוח, ונענה בקריאות מוגברות מפי העם ובדילוגי־שמחה על
רגל אחת. נוגנים־בנבל היושבים־על־עקביים שרו הימנונים, כשפניהם מופנות
כלפי מעלה, בעוד שרים אחרים מצטרפים במחזאת כפיים מאחוריהם, וליוו
את הקרבת־הקטורת בנגינתם. גם נשים הופיעו על הבמה, בנות־המקדש שפירו
שערן, אחת עירומה ורק רצועת חגורה חגורה לה ממעל ליריכיה התפוחות,
השניה עוטה שמלה ארוכה, שקופה כדוק־צעף, שהיתה פתוחה מלפנים להראות
לעין־כול את מלוא עלומיה. בעוברן את החצר בפסיעות מהול, היכו בתוף
ובמצלתיים ממעל לראשן והרימו את רגלן הפשוטה מחלציהן לגובה רב
להפליא. כוהן אחד בעל־קריאה, שישב לרגלי הפר, פניו מוסבות אל ההמון
וראשו מתנודד, החל לפזם פסוקים מתוך מגילת־ספר, והעם עונה למליצותיו
החוזרות ונשנות: „חֶעֱפִי הוא פתח. חֶעֱפִי הוא רץ. חֶעֱפִי הוא חור בן איסת!”
אחרי־כן בא אל מקום הפולחן כוהן אחד ממשרת־הבית, בעל מעמד רם ככל־
הנראה, לבוש סינור־בוץ עם סרטי כתפות, צועד תחת מניפות־נוצות, והוא
קרח וגא, ובידו קערת־זהב מלאה שורשים ודשאים; הוא הודחל בזחילה
מאומנת, משונה, רגלו האחת ממושקה לאחוריו וברך רגלו השנייה משוכה
מתחתיו ככל האפשר, אצבעות־רגלו זקופות, וכך הגיש את הקערה והקריב
קורבנו לאל.

חֶעֱפִי לא נתן דעתו עליו. בהיותו מורגל בכל הגינונים שהוקדשו לכבודו,
באותו קיום של שיעמום חגיגי, שנפל בחלקו הנוגה הודות לתכונה גופנית
מסויימת, מביט היה ממרום עמידתו המרוחת בעיני בן־בקר קטנות, דמויות־
דחוקות, במבט אורב כבד, ממעל לראש המקריבים, אל־עומת בני העם, שהיו
מכרכרים ומפזים, יד אחת על החזה ויד אחת מושטת אליו, וקוראים את שמו
הקדוש. הם היו כה מאושרים בראותם אותו אסור ומוחזק בחבלי זהב ושמור
בטח בתוך המקדש וכלוא בתחומו, בידי שומרי־משרתיו. הוא היה אֶלם ואסירם.
לאמיתו־של־דבר צוהלים היו על שכיז ועל הביטחון שמצבו זה העניק להם,
ומקפצים על־כך בשמחה; ואפשר שבגלל הדבר הזה הוא נתן בהם מבט אורב
ורגז, יען־אשר תפש, כי על־אף כל גינוני־הכבוד המסובכים אין כוונת יחסם
אליו כשרה כלל־ועיקר.

בגלל כובד גופו לא היה האומן־האופה באתָּא מכרכר בכירכוּרי־שמחה,
אבל לפסוקי הכוהן הקריין עונה היה בקול חזק, מברך את האל וחוזר ומברכו

בהשתחוויה ובפרישת כפיים וניכר בו שיש לו קורת־רוח מרובה למראהו. „טוב לראות אותו, טוב ומיטיב“, הסביר לעומדים לידו. „מראהו מחזק את רוחות החיים ופועל לחידוש הביטחון. מנסיוני יודע אני זאת, שכן בראותי את חַעפּי, אינני צריך לאכול כל אותו יום, כי דומה הדבר לארוחת בשר־בקר טעים שבאה בעצמותי, מפילה עלי תנומה ושובע, ואז עולה אני על משכבי וישן, ובעת אשר איקץ הנני מרגיש כמי שנולד מחדש. אֵל גדול מאוד הוא, הישנותו החייה של פתח. עליכם לדעת, שקברו כבר מוכן לו במערב, כי יצא הצו, שאחרי מותו יומלח ויחותל בסמים היקרים ביותר, במיני שרף משובחים ובחותלות עשויות בוץ המלך, ויובא אל קבורתו בעיר המתים על־פי כל המנהגים המקובלים, בבית עולמם של האֵלים־בני־הבקר. הצו ניתן“, אמר, „וכן ייעשה. כבר שני אוסר־חַעפּיים שוכבים בארונות אבן בבית־העולם שבמערב.“

הזקן הטיל מבט אל יוסף, וזה ראה בכך עידוד לנסות את האיש בשאלה. „בק־שנא מן האיש הזה“, אמר, „שיסביר לך, מדוע הוא אומר, שבית עולמו מחכה לאוסר־חַעפּי במערב, והן לא במערב הוא מחכה, אלא מוֹף עצמה, עיר החיים, שוכנת בגדה המערבית ושום מת אינו צולח את המיים.“

„הנער הזה“, פנה הזקן אל הנחתום, „שואל כך וכך. היכול אתה להשיב לך?“

„דיברתי כפי נוסח הדיבור השגור“, ענה המצרי, „ולא נתתי את דעתי. כי כולנו מדברים כך, ואין אנו שוקלים את הדבר בדעתנו. המערב, הרי הוא המערב, משמע עיר המתים בלשוננו. אבל אמת היא, מתי מוֹף אינם נוסעים אל עבר הנהר כמתי עיר אחרת, אלא עיר החיים עצמה שוכנת כבר במערב. לפי השכל הישר צדק הנער שלך בקושייתו. אבל לפי שגרת הלשון — כן דיברתי.“

„שאל־נא אותו עוד גם זאת“, אמר יוסף. „אם־אמנם חַעפּי, הפר היפה, הוא

הוא פתח החי למען החיים, מהו איפוא פתח השרוי במסגדו?“

„גדול הוא פתח“, ענה האופה.

„אמור־נא לו, שאין ספק בלבי לגבי גדולתו“, השיב יוסף. „אבל שמו של חַעפּי במותו הוא אוסר־חַעפּי, ולעומתו פתח שבסירתו הוא אוסיר הנקרא דמוֹי־אנוש, יען־אשר דמותו כדמות הארון עם זקן־הסנטר אשר חרש־העץ עושים אותו, ודומה כמתותל. ובכן, מה הוא?“

„תסביר לנערך“, אמר האופה לזקן, „שהכוהן נכנס יום־יום אל פתח, ופותח את פיו במכשיר החזק הנועד למעשה זה, למען ישתה ויאכל, ויום־יום הוא מחדש את צבע החיים על לחייו. זהו השירות וזהו הטיפוח.“

„אם כן איפוא מבקש אני רשות לשאול בדרך־ארץ“, ענה יוסף, „מה משפטו של מת בטרם ייטמן בתוך קברו, בשעה שאַנפּו עומד מאחוריו, ומהו השירות אשר ישרת הכוהן את החנוט?“

„כלום גם זאת לא יידע?“ ענה האופה. „ניכר בו, כי מיושבי־החולות הוא, נוכרי לחלוטין ורק לא מכבר בא אל הארץ הזאת. השירות, כן אני מבקש לומר לו, השירות הוא בראש־לכול במעשה המכונה, פתיחת הפה, ואנו מכנים

את הדבר בשם זה, הואיל והכוהן פותח במטה הכשר לכך את פי המת, למען ישוב ויאכל וישתה וייהנה מקורבן המנחה המוגש לו. ונוסף עוד זה ייעשה, שכוהן־המוות, לשם אות התחייה על־פי מופתו של אוסיר, יתן סקרה פורחת על פני החנוט, ודבר זה יביא תנחומים לאבלים.”

„שומע אני ושלמי תודה אגיש לדובר”, אמר יוסף. „ובכן, זהו ההבדל בין עבודת האלים ובין עבודת המתים. שאל־נא עתה את פי האדון באתא, מאיזה חומר בונים במצרים.”

„הנער שלך”, ענה האופה, „נאה הוא למראה, אבל נסכל במקצת. לבני־היאור בניימם משכנות החיים. אולם את משכנות המתים וכן את המקדשים בונים אבנים, אבני עולם.”

„ברגשי תודה מרובים אשמע זאת”, אמר יוסף. „אולם אם משפט אחד חל על שני דברים, משמע, שווים הם, זמותר להחליפם זה בזה, בדין ובצדק. קברות מצרים הם מקדשים, ומקדשיה —

— בתי האלים, השלים האופה.

„פיך ענה. מתי מצרים הם אלים ואליכם, מה הם?”

„האלים גדולים הם”, השיב באתא האופה. „מרגיש אני את גדולתם על־פי השובע והליאות היורדים עלי אחרי שראיתי את חפצי. רוצה אני לשוב הביתה ולשכב למען אישן שנת חידוש ההולדת. גם אשתי תחזור בינתיים מעבודה האם. שלום בחילכם, אנשים נוכרים! שימחו וסעו לשלום!”

ובכך הלך. אך הזקן אמר ליוסף:

„יגע־אלים התייגע האיש, ולא היית צריך להטריח עליו בשאלות של

קינטורים, ואני המליץ ביניכם.”

„מצווה עבדך”, התנצל יוסף, „לדרוש ולחקור היטיב בכל הדברים, למען יצליח וימצא דרכו בתי מצרים, אשר בה חפצת להשאיר אותנו, ובה יהיו מגוריו. זר וחדש פה הכול בעיני נער כמוני. כי בני מצרים סוגדים לאלוהיהם בקברות, בין שקוראים להם מקדשים ובין שיהיו בתי־עולם בלשונם; אולם אנחנו במכורה עובדים לפי מסורת האבות תחת כל עץ רענן. האם אין פה טעם להירהור ולצחוק על ילדים אלה? הנה נקרא בפיהם חפצי צורתו החייה של פתח, ולכך נצרך, נדמה לי, פתח עד מאוד, הואיל וגלוי־ידוע, שהוא עצמו מחותל, ואינו אלא גווייה מתה. אבל הם לא ימצאו מנוחה עד אשר לא יחנטו גם את הצורה החייה ועשו ממנה דמות אוסיר והנוט־אל; עד שלא עשו כן, לא טוב חלקם. אבל אני, מוקיר אני את מוֹף, אשר מתיה אינם אנוסים לנסוע ולעבור את המיים, יען־אשר היא עצמה שוכנת כבר במערב, — עיר גדולה זו המלאה בני־אדם המבטאים את שמה בקיצור כפי שנוח להם. צר לי על בית־הברכה אשר לפניו אתה רוצה להציג אותי, בית פטיפרע נושא־המניפה לימין המלך, שאינו נמצא במוֹף, כי יפה בעיני עיר זו מכל ערי מצרים.”

„קטונת עד מאוד”, ענה לו הזקן, „להבין ולהבדיל, מה מועיל לך. אולם

אני ידעתי, ומנחיל אותו לך כאב הדואג לבנו; כי אכן אב אני לך, אם נניח, שהמערה היתה אמך. מחר בהשכמת הבוקר יורדים אנו בספינה ומפליגים דרך תשע יממות ביאור העובר את ארץ מצרים ועולים נגבה, למען נציג רגלינו על אדמת־חופה הנוצצת של ואַס־ת־פ־ר־אֶמוֹ, קריית המלוכה."